

STOCKHOLM - ÄLDREVÄNLIG STAD

Baslinjemätning 2019

Lars Sonde
Lennarth Johansson

Rapporter/Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum 2020:1 ISSN 1401-5129

Förord

Stockholms stad var i december 2015 med och grundade the European Covenant on Demographic Change, ett nätverk som syftar till att främja äldrevänliga städer i Europa. I och med detta har staden åtagit sig att följa den modell för att skapa äldrevänliga städer som Världshälsoorganisationen (WHO) utvecklat. Målet är att Stockholm ska bli en äldrevänlig stad, det vill säga tillgänglig och inkluderande med en miljö som främjar ett aktivt liv, hela livet.

Som ett led i utvecklingsarbetet har Äldrecentrum på uppdrag av Stockholms stad genomfört en baslinjemätning. Den har försökt besvara hur Stockholm i dag uppfattas utifrån aspekter som bedöms vara väsentliga för den åldersvänliga staden. Arbetet har genomförts med hjälp av en enkätstudie till slumpvis utvalda äldre personer i staden, genom frågeformulär till organisationer och föreningar och genom intervjuer.

I rapporten presenteras både övergripande resultat och stadsdelsvisa resultat för att ringa in graden av äldrevänlighet i Stockholm. Resultaten medger jämförelser, men berör också hur olika stadsdelar arbetar för att möta upp idén om en stad att leva och trivas i.

Rapporten utgör ett underlag för stadens fortsatta arbete med att bli en äldrevänlig stad. Den ger också förslag på indikatorer som staden kan använda för att följa upp arbetet.

Vi vill tacka alla som delat med sig av synpunkter och tankar om hur äldrevänligt Stockholm är att bo och leva i. Det gäller alla er som svarat på enkäten, ledamöter i pensionärsråd, representanter för organisationer och föreningar samt de personer som ställt upp vid intervjuer och gruppsamtal. Era bidrag är värdefulla för det fortsatta arbetet med att nå målet att Stockholm ska bli en äldrevänlig stad.

Stockholm januari 2020

Åsa Hedberg Rundgren

Direktör, Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	1
SAMMANFATTNING	1
BAKGRUND	4
<i>Om äldrevänlig stad</i>	4
<i>Svenska erfarenheter</i>	6
<i>Äldrecentrums uppdrag</i>	10
<i>Begreppet Äldrevänlig stad</i>	10
METOD	12
<i>Äldrecentrums enkätstudie 2019</i>	12
<i>Enkäter till organisationer och föreningar</i>	12
<i>Intervjuer</i>	13
<i>Redovisning och analys</i>	13
RESULTAT	14
<i>Äldrecentrums enkät 2019</i>	14
<i>Fokusområde Bostäder – Enkät svar och enkät - och intervjukommentarer</i>	18
<i>Fokusområde Bostäder – Sammanfattning och förslag på indikatorer</i>	23
<i>Fokusområde Social delaktighet, inkludering och respekt - Enkät svar och enkät- och intervjukommentarer</i>	25
<i>Fokusområde Social delaktighet, inkludering och respekt - Sammanfattning och förslag på indikatorer</i>	33
<i>Fokusområde Ta tillvara äldres resurser – Enkät svar och enkät- och intervjukommentarer</i>	35
<i>Fokusområde Ta tillvara äldres resurser – Sammanfattning och förslag på indikatorer</i>	41
<i>Fokusområde Samhällsstöd och resurser – Enkät svar och enkät- och intervjukommentarer</i>	43
<i>Fokusområde Samhällsstöd och resurser – Sammanfattning och förslag på indikatorer</i>	50
<i>Fokusområde Utomhusmiljö och byggnader – Enkät svar och enkät- och intervjukommentarer</i>	51
<i>Fokusområde Utomhusmiljö och byggnader – Sammanfattning och förslag på indikatorer</i>	56
<i>Fokusområde Transport och mobilitet – Enkät svar och enkät- och intervjukommentarer</i>	58
<i>Fokusområde Transport och mobilitet – Sammanfattning och förslag på indikatorer</i> ...	61
<i>Är Stockholm en bra stad att åldras i?</i>	63
DISKUSSION	65
REFERENSER	68
BILAGOR	70

<i>WHO Guide – Väsentliga förhållanden i en äldrevänlig stad.</i>	<i>71</i>
<i>Tabell A. Sveriges och Stockholms befolkning totalt och 65+ per stadsdel 2018, samt prognos 2028.....</i>	<i>78</i>
<i>Tabell B. Stockholms befolkning 65+, andelen kvinnor och män uppdelat per stadsdel 2018.....</i>	<i>79</i>
<i>Tabell C. Stockholms befolkning 65+, Antal och andel personer födda utomlands per stadsdel 2018.</i>	<i>80</i>
<i>Tabell D. Enkätutskick. Antal och andel personer 65+ i Stockholms stads 14 stadsdelar samt antal skickade enkäter per åldersgrupp och stadsdel.</i>	<i>81</i>
<i>Tabell E. Äldrecentrums enkät. Svarsfrekvenser antal och andel (%) per stadsdel, kvinnor, män och ålder.....</i>	<i>82</i>

SAMMANFATTNING

År 2007 lanserade Världshälsoorganisationen (WHO) en guide för ett globalt utvecklingsarbete kallat Age-friendly cities and communities. Stockholms stad har sedan 2016 ingått i WHO:s nätverk för en "äldrevänlig stad" och genom det förbundit sig att arbeta enligt deras modell för utvecklingsarbete. I utvecklingsarbetet ingår bland annat att genomföra en baslinjemätning kring stadens äldrevänlighet och, utifrån den, ta fram och genomföra en treårig handlingsplan. Handlingsplanen ska sedan följas upp med hjälp av lämpliga indikatorer.

I december 2018 skrevs ett avtal mellan Stockholms stad och Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum att genomföra en baslinjemätning i Stockholm. Syftet med baslinjemätningen skulle dels vara att på olika sätt efterfråga äldre personers åsikter om hur Stockholms stad kan bli mer äldrevänligt, dels belysa den äldre befolkningens förutsättningar för ett aktivt liv - hela livet. Utifrån resultaten skulle sedan förslag på indikatorer tas fram, som staden kan använda för att följa upp genomförandet och resultatet av handlingsplanen för en äldrevänlig stad.

En enkät skickades ut till 3 760 personer 65 år och äldre i ett stratifierat urval efter stadsdel, kön och ålder. För att nå grupper som är svåra att nå, som nationella minoriteter, äldre invandrare och personer med psykisk ohälsa eller missbruksproblematik, användes en förenklad enkät. Den skickades till representanter för minoritetsgrupper, invandrarföreningar, patient- och anhörigföreningar och föreningar som företräder äldre med psykisk ohälsa. Samma enkät gick också till ett urval av ledamöterna i stadsdelarnas pensionärsråd. Intervjuer genomfördes med pensionärsrådsledamöter och grupper av äldre personer vid träffpunkter och på seniorboenden. Slutligen genomfördes en två-frågorsintervju med äldre på "gator och torg".

Totalt besvarades enkäten av närmare 2 500 personer, vilket gav en svarsfrekvens på 66 procent. Enkäten till föreningar och organisationer besvarades av representanter för nio föreningar samt av ledamöter från åtta av de fjorton pensionärsråden i stadsdelarna. Den korta två-frågorsintervjun besvarades av drygt 250 personer.

Några resultat från enkäten: Sju av tio äldre skattar sitt hälsotillstånd som gott medan åtta procent säger sig ha dålig hälsa, en andel som stiger med åldern. På Östermalm svarar 85 procent att deras hälsotillstånd är mycket eller ganska gott. I några av ytterstadsstadsdelarna är motsvarande andel 60 procent. Knappt hälften av de svarande bor ensamma, fler kvinnor än män och fler äldre än yngre. Hälften kan inte komma in och ut ur bostaden utan att behöva gå några trappsteg eller gå i trappor.

De flesta är trygga i sin bostad och tycker att bostaden fungerar utifrån deras behov. Otrygghet kopplas mer till närområdet än till själva bostaden. Det är fler i innerstaden som känner sig trygga i närområdet än i stadsdelsområden som Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta. Drygt 30 procent i åldern 65-79 år och nästan 40 procent av de allra äldsta svarar att de hänt att de avstår från att gå ut på kvällen av oro för att bli överfallna, rånade eller bli utsatta för våld. Tre av fyra

känner sig mycket trygga eller ganska trygga när de använder allmänna kommunikationer.

Fjorton procent besväras av ensamhet en gång i veckan eller oftare. Det gäller äldre mer än yngre och kvinnor mer än män. På en direkt fråga är det var femte person (av dem som svarat att de besväras av ensamhet) som önskar hjälp mot ensamheten. Nio av tio äldre i åldern 65–79 år har tillgång till internet men bara hälften av de äldsta över 80 år. Endast ett fåtal svarar att de inte blir bemötta med respekt i samhället men samtidigt är det endast var fjärde person som känner att de alltid blir respektfullt bemötta.

Äldre stockholmare är aktiva i samhällslivet. Var femte svarande är aktiv i politiska organisationer eller i intresseorganisationer eller andra föreningar. Femton procent - vilket motsvarar närmare 20 000 av stadens äldre - skulle vilja engagera sig i volontärverksamhet eller frivilligarbete. Var fjärde person instämmer i påståendet att äldre i Stockholm i allmänhet är utsatta för ålderism, något som de som företräder minoritetsgrupper framhöll som ett levande problem.

I enkätsvaren framkom att kunskapen om vilket stöd eller vilka hjälpinsatser man kan ansöka om från kommunen är tämligen dålig, speciellt bland de yngre äldre. De som är 80 år och äldre är dock mer välinformerade än de yngre. De allra äldsta svarar också i högre grad än de yngre att de känner sig trygga med att de kommer att få hjälp den dag det behövs.

En majoritet av de tillfrågade tycker att framkomligheten på trottoarer och gångvägar är bra. Bättre sandning och snöröjning är det vanligaste svaret på förbättringsområden. Många tar också upp elsparcyklar som ett stort problem.

Enkäten avslutades med några frågor om staden respektive stadsdelen där man bor är trivsamt att leva, bo och åldras i? En stor majoritet gav positiva omdömen om både stadsdelen där man bor och Stockholm som helhet. Även om det fanns skillnader mellan stadsdelsområden, mellan män och kvinnor och svarande i olika åldrar kvarstår att omdömena överlag är mycket positiva. Trots de positiva allmänna omdömena gavs många förslag på utvecklingsområden och förbättringar som bör beaktas i en kommande handlingsplan.

Utifrån resultaten från baslinjemätningen föreslår Äldrecentrum ett antal indikatorer för att följa upp den kommande handlingsplanen för en äldrevänlig stad. Här finns mått som tillgång till internet, andel utsatt för ålderism, antal i volontärarbete eller andel politiskt aktiva eller aktiva i intresseorganisationer, men framförallt mått på trygghet och tillgänglighet. Förslag på indikatorer:

- Andel personer som känner sig trygga i bostaden.
- Andel personer som känner sig trygga i närområdet.
- Andel personer som känner sig trygga när buss, tunnelbana, pendeltåg används.
- Andel personer som känner sig trygga med att de kommer få hjälp den dag de behöver det.

- Andel personer som känner till vilket stöd/vilka stödinsatser man kan ansöka om från kommunen.
- Andel personer som vet vart de ska vända sig för att ansöka om hjälpinsatser.
- Andel personer som inte behöver gå i trappa/trappsteg för att komma ut.
- Andel personer som inte har några problem att ta sig till allmänna kommunikationer med hjälp av ramper, hissar, rulltrappor och rullband.
- Andel personer som vet var de kan lämna synpunkter på skötsel, underhåll och renhållning i utemiljön.
- Andel personer som arbetar i någon form av volontärverksamhet eller frivilligarbete.
- Andel personer som är politiskt aktiva eller aktiva i intresseorganisationer eller föreningar.
- Antal kommunalt finansierade träffpunkter/mötesplatser för äldre per stadsdel/antal äldre.
- Andel personer med tillgång till internet.
- Andel personer som uppfattar sig utsatta för ålderism, social exkludering, respektlöshet.

Arbetet har illustrerat att den övergripande frågan är hur äldres röster ska bli hörda. Många upplever att deras synpunkter och åsikter inte ses som viktiga och att det är svårt att påverka beslutsfattande. Det saknas naturliga sammanhang där alla äldre kan göra sina röster hörda. Stadens nämnder samverkar med många interna och externa parter och gruppen äldre är representerad i Kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR) samt i stadsdelarnas lokala pensionärsråd. Men det behövs en utveckling med fler direkta kanaler där alla, även de äldre som inte tillhör någon pensionärsorganisation, kan lämna sina synpunkter och bli lyssnade på. På motsvarande sätt behöver också formerna för återkopplingen förbättras, det vill säga vad som händer med åsikterna som framförts och i vilken mån de tas till vara.

Arbetet med baslinjemätningen, enkäten, intervjuer och gruppsamtal är ett bra sätt att inhämta och förmedla äldres levnadsförhållanden och belysa vilka behov som behöver åtgärdas för att nå målet om en äldrevänlig stad. Insamlade synpunkter har större bredd och djup än de traditionella formerna för delaktighet och inflytande. Samtidigt utgör inte arbetsättet en motsats till traditionella former och fora för delaktighet, snarare en utveckling av dem. Sättet att göra de äldres röster hörda ligger också i tiden; en ökad livslängd, hemmet som bas och en ökad digitalisering av samhället kräver nya former för delaktighet som kan öka känslan av trygghet och gemenskap.

BAKGRUND

Om äldrevänlig stad

År 2007 lanserade Världshälsoorganisationen (WHO) en guide för ett globalt utvecklingsarbete, The Global Network for Age-friendly Cities and Communities (GNAFCC). Bakgrunden var att befolkningsutvecklingen i världen innebär en åldrande befolkning och att allt fler äldre lever i städer. År 2030 kommer 25 procent av invånarna i städerna i höginkomstländer att vara över 60 år. År 2050, 20 år senare, kommer samma situation att gälla för städerna i utvecklingsländerna. Det är därför en stor utmaning världen över att skapa samhällen som är tillgängliga och inkluderande och där människor ges möjlighet att leva aktivt hela livet¹.

WHO:s utvecklingsprogram bygger på en struktur som består av åtta områden eller fokusområden, som har betydelse när det gäller tillgänglighet och inflytande för äldre människor.

- Utomhusmiljöer och bebyggelse
- Bostäder
- Transporter
- Respekt och social inkludering
- Socialt deltagande
- Delaktighet i samhälle och arbetsliv
- Kommunikation och information
- Samhällsstöd och hälsovård

Varje fokusområde är i sin tur nedbruten i ett antal (7–32) delaspekter, som är utformade som frågor. Dessa frågor eller påståenden ombeds äldre personer – i WHO:s program, 60 år eller äldre – ta ställning till. Hela frågebatteriet ingår i en checklista som WHO tagit fram som ett stöd för städer som vill engagera sig i detta utvecklingsarbete. Med hjälp av checklistan och dess frågor kan alltså intresserade städer göra en baslinjemätning för att ”mäta” eller kartlägga i vilken utsträckning äldre personer uppfattar att staden är ”äldrevänlig” (bilaga 1)².

När WHO lanserade utvecklingsprogrammet bjöd de in intresserade städer världen över att ingå i ett nätverk, som syftade till ömsesidig kontakt och erfarenhetsutbyte. Medlemskapet i nätverket förutsätter att medverkande städer sluter upp bakom idén att bedriva utvecklingsarbete för att skapa en äldrevänlig stad. Det innebär bland annat att:

- Initialt involvera och engagera äldre människor i utvecklingsarbetet,

¹ Global age-friendly cities: A guide. World Health Organization 2007.

² En svensk översättning av checklistan finns i Uppsala kommuns rapport: Äldrevänlig stad – Om hur det är att åldras i Uppsala. Uppsala kommun. 2017.

- genomföra en baslinjemätning kring stadens äldrevänlighet och slutligen,
- ta fram och genomföra en treårig handlingsplan som grundar sig på resultatet av baslinjemätningen. Handlingsplanen ska sedan följas upp med hjälp av lämpliga indikatorer.

Under det första året var det 11 städer som anslöt sig till det globala nätverket. Idag (2019) är det över 1 000 städer och kommuner runt om i världen som ingår. Spännvidden är stor, från små samhällen med ett 100-tal invånare till mångmiljonstäder som New York och Söul. Flera nordiska städer är med, bland annat Uppsala, Göteborg, Stockholm, Gävle, Hallstahammar, Oslo, Trondheim, Tammerfors och Reykjavik.

Sedan starten har alltså många städer anslutit sig till nätverket och genomfört arbeten med utgångspunkt i WHO:s koncept. I en rapport från WHO 2016, redovisas erfarenheter från ett antal städer världen över. I den rapporten finns ett antal förslag på indikatorer som kan användas för att följa upp genomförda insatser³. Inom till exempel området hälsa föreslår WHO staden att undersöka hur variabler som inkomst och utbildning varierar mellan åldersgrupper och olika områden i staden. När det gäller framkomlighet och tillgänglighet föreslås undersökningar som efterfrågar hur många äldre som tycker att det fungerar tillfredställande. Tillsammans ger de ett brett spektrum av indikatorer som illustrerar WHO:s globala uppdrag. Några ytterligare exempel hämtade från rapporten:

- Tillgänglighet till kommunikationer eller avstånd till närmaste buss/tågstation
- Andelen med bostadskostnader högre än 30 procent av disponibel inkomst
- Andel personer som utsatts för våld i nära relationer
- Andel personer som uppfattar sig utsatta för ålderism, social exkludering, respektlöshet
- Andel äldre som arbetar ideellt
- Andel äldre som går på olika kulturella aktiviteter eller föreställningar
- Andel äldre som röstar i val
- Andel äldre som vet vart de ska vända sig vid behov av vård eller omsorg
- Andel äldre med hemtjänstinsatser
- Andel äldre med tillräcklig disponibel inkomst för att klara basala behov
- Andel äldre som uppfattar sig ha bra eller mycket bra livskvalitet
- Antal handikapplatser för bil

³ Creating age-friendly environments in Europe. A tool for local policymakers and planners. World Health Organization 2016.

- Andel byggnader där rullstolsburna kan ta sig in
- Andel med internetuppkoppling
- Andel som känner sig trygga i sitt närområde

Förslagen på indikatorer är ett exempel på de erfarenheter som framkommit inom ramen för nätverksarbetet och syftar till att utveckla arbetet med stöd av WHO:s koncept Äldrevänlig stad.

Svenska erfarenheter

I Sverige har begreppet äldrevänlig stad inte använts tidigare. Däremot är tillgänglighet, inflytande och jämställdhet faktorer som många äldre ser som mycket viktiga i ett samhälle för alla åldrar. Man kan hitta rapporter, skrivelser och dokument med bäring på Äldrevänlig stad. Men, till exempel i den Nationella kvalitetsplanen för vård och omsorg om äldre⁴, avhandlas detta ofta som en del av vård och omsorg. Sedan tidigare finns också Stockholms stads program för delaktighet för personer som lever med en funktionsnedsättning⁵ samt Stockholms stads program för ett jämställt Stockholm 2018–2022⁶.

Uppsala och Göteborg är två exempel på städer som arbetat med stöd av WHO:s guide (se nedan). I rapporter från Nordens välfärdscenter beskrivs erfarenheter från arbetet med äldrevänlig stad i Norden, samt i podden ”Den åldersvänliga staden” i sex avsnitt. I en artikel i PRO-tidningen refereras ett utvecklingsarbete från Hallstahammars kommun, som också anslutit sig till nätverket, liksom några kritiska synpunkter från pensionärsföreträdare när det gäller arbetet i Uppsala (PRO-tidningen, 2019).

Uppsala var först ut i Sverige med en baslinjemätning, som gjordes 2016–17. Arbetet genomfördes ”bokstavstroget” i bemärkelsen att WHO:s checklista utifrån fokusområden översattes och användes⁷ och att målgruppen var personer 60 år och äldre. Femton organiserade rundabordskonferenser genomfördes i och utanför Uppsala med totalt cirka 900 deltagare. Som komplement till rundabordskonferenserna delades enkäter ut på gator och torg och telefonenkäter genomfördes med ett urval av stadens färdtjänstanvändare.

Sammantaget engagerades cirka 2 500 personer, vilket var ungefär fem procent av alla 60 år och äldre (cirka 48 000 personer). I Uppsalas rapport framkommer att en övervägande majoritet av de äldre i Uppsala har en positiv bild av att åldras i kommunen men att var fjärde person är tveksam eller negativ. Det fanns stora skillnader i befolkningen när det gällde hur kritisk man var. Äldre på landsbygden var i större utsträckning tveksamma eller negativa.

⁴ SOU 2017:21. Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer.

⁵ Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018–2023. Stockholms stad 2018.

⁶ Program för ett jämställt Stockholm 2018–2022. Antaget av kommunfullmäktige Stockholms stad 2017.

⁷ Äldrevänlig stad – Om hur det är att åldras i Uppsala. Uppsala kommun. 2017.

Utifrån resultaten av baslinjemätningen togs fem prioriterade områden fram för det fortsatta utvecklingsarbetet: 1. Minska upplevd diskriminering på grund av ålder. 2. Minska skillnader i upplevd livskvalitet mellan äldre boende i staden respektive på landsbygden. 3. Förbättra förhållanden på bostadsmarknaden ur ett äldreperspektiv. 4. Förbättra utemiljön ur ett äldreperspektiv. 5. Förbättra kollektivtrafiken ur ett äldreperspektiv.

Göteborgs stad påbörjade sitt arbete med ”Åldersvänliga Göteborg” 2016. I Göteborg användes andra och fler metoder än Uppsala för att involvera äldre. Det är inte känt om WHO:s checklista användes i baslinjemätningen. Målgruppen var 65 år och äldre och de involverades via fokusgrupper, workshops, life filming⁸, uppsökande dialog, tjänstedesign⁹ och enkät. Utöver detta analyserades data från de senaste H70- och H85-studierna vid AgeCap på Göteborgs universitet.

Totalt engagerades drygt 630 personer under baslinjemätningen vilket är en knapp procent av målgruppen 65 år och äldre i Göteborg (knapp 87 000 personer). I rapporten från baslinjemätningen 2019¹⁰ konstateras att det finns stora skillnader i hälsa mellan olika geografiska områden (stadsdelar) i Göteborg. Även inkomst och utbildning skiljer sig områdena emellan. Var femte person är född utanför Sverige, men andelen varierar från 12 till 70 procent mellan olika stadsdelar.

Vid intervjuerna i Göteborg framkom bland annat att det som är viktigt i stadsmiljön är tillgång till sittplatser, offentliga toaletter, dricksvattenfontäner och offentlig konst. Bebyggelsen ska vara varierad och blandad med en omväxling som erbjuder både vila och aktivitet. Det ska vara gångavstånd till viktiga punkter som kommunikationer, affärer, samhällsfunktioner och service. I rapporten konstateras vidare att många bor på ett sätt som inte stämmer överens med de behov som uppstår när de blir äldre. Trygghet definieras som både fysiska åtgärder och mänsklig närvaro i det offentliga rummet. De informationskanaler som används mest idag är TV, dagstidningar och radio. Alla äldre behärskar inte de digitala kanalerna och det är viktigt att fortsätta arbeta med att minska det digitala utanförskapet. Senior Göteborg, stadens utvecklingscenter för äldrefrågor, har sedan 2019 kommunstyrelsens uppdrag att ta fram en handlingsplan för att göra staden mer åldersvänlig. Arbetet kommer att fokuseras på sex områden: Stadsmiljö, Mobilitet, Bostäder, Social delaktighet, Samhällsstöd och service och Information och kommunikation.

Stockholms stad

Även Stockholm har inspirerats att följa den modell som WHO har utvecklat. Stockholms stads äldreförvaltning påbörjade 2016 ett arbete med ett antal träffar med

⁸ Äldre har filmat sin vardag och hur man upplever stadsmiljön, hur man vill bo, vad som är bra och mindre bra.

⁹ Tjänstedesign: att planera och organisera en tjänst för att förbättra dess avseende. I Göteborg innehöll tjänstedesign olika metoder för att skapa förståelse om vilka behov och uttalade behov som fanns hos användarna.

¹⁰ Basutvärdering – Nulägesbeskrivning av seniorers behov, erfarenheter och synpunkter om åldersvänligheten i Göteborg. Göteborgs stad 2019.

dels inbjudna äldre innevånare i Stockholm (37 personer), dels träffar i respektive stadsdelar med olika professioner som enhetschefer, anhörigkonsulenter, arbetsterapeuter, kuratorer, biståndshandläggare, heminstruktörer och vårdbiträden (totalt 98 personer). Arbetet avrapporterades 2017 och uppmärksammade förbättrings- och utvecklingsområden, men stakade också ut en viljeinriktning för stadens arbete med en äldrevänlig stad¹¹. Sex tematiska områden eller fokusområden med tänkbara förbättrings- och utvecklingsområden togs fram som det fortsatta arbetet skulle fokuseras kring:

1. Bostäder

Förbättrings- och utvecklingsområden: Tryggheten i närområdet. Om bostäderna är tillgängliga och anpassade. Äldres ekonomiska möjligheter att byta till lämpligt boende. Boendevalternativ, utbudet av bostäder anpassade för äldre. Närheten till service, butiker och kommunikationer. Möjligheter till service- och underhållstjänster i bostaden.

2. Social delaktighet, inkludering och respekt

Möjligheten att vara fysiskt, socialt och kulturellt aktiv. Möjligheten till en meningsfull tillvaro. Att få information om utbud av aktiviteter och sociala evenemang. Tillgänglighet även för funktionshindrade. Slippa ofrivillig ensamhet. Negativa attityder mot äldre.

3. Ta tillvara äldres resurser

Möjligheter och problem med att arbeta efter 65. Volontärarbete. Möjligheten att delta i samhället och de politiska processerna. Att motverka ålderism.

4. Samhällsstöd och service

Tillgång till socialtjänst, äldreomsorg, hälso- och sjukvård, tandvård, bibliotek, kultur-, idrotts- och fritidsanläggningar med mera. Samhällsstöd som utgår från de äldres behov. Kunna ta del av information. Tillgång till datorer på offentliga platser.

5. Utomhusmiljöer och byggnader

Väl fungerande och anpassade byggnader och grönområden. Tillgången till bänkar och platser att vila på. Framkomliga gångvägar och trottoarer. Bra belysning. Tillgång till ramper, hissar, rulltrappor och allmänna toaletter. Otrygghet, oro och brottslighet.

6. Transport och mobilitet

Trygga, tillgängliga och prisvärda allmänna kommunikationsmedel. Kommunikationer för att nå service, sjukvård, affärer, kulturevenemang eller för att träffa vänner och släkt.

¹¹ Strategi för en äldrevänlig stad. Underlag till program. Stockholms stad 2017.

Vad görs i Stockholms stad idag?

I strategidokumentet beskrivs en rad fora, kontakter och aktiviteter, som redan idag innebär en fortlöpande dialog med den äldre befolkningen i staden, exempelvis:

- Stockholms stads kommunstyrelse har ett pensionärsråd (KPR) som är ett rådgivande organ med syfte att bereda Stockholms pensionärer inflytande och insyn i allmänna frågor som rör äldres levnadsförhållanden.
- I varje stadsdelsnämnd finns ett lokalt pensionärsråd. Rådets uppgift är att ge äldre inflytande och insyn i allmänna frågor som rör äldres levnadsförhållanden och ta initiativ till förbättringar för stadsdelens äldre.
- Alla stadsdelsnämnder har egna träffpunkter för seniorer med varierat utbud. Hur träffpunkterna samarbetar med anhörigkonsulenter, heminstruktörer, hälso- och sjukvården, idrottsföreningar, ideella föreningar eller stadens andra verksamheter varierar.
- Staden samarbetar med den riksomfattande Volontärbyrån. Volontärbyråns syfte är att erbjuda människor i olika åldrar möjlighet att hitta volontärsupdrag som passar dem. Uppdragen kan ibland föra ihop olika generationer och olika kulturer. I stadsdelarna kan det också finnas lokala volontärverksamheter.
- Stadsdelsnämnderna ansvarar för den uppsökande verksamheten. Informationen till de äldre tar upp vilket stöd kommunens äldreomsorg kan erbjuda. De äldre kontaktas på olika sätt, till exempel genom ett brev till alla över 80 år och som inte har insatser från äldreomsorgen.
- Trygghetsvandringar och tillgänglighetsvandringar görs i stadsdelsområdena i syfte att få reda på hur invånarna upplever sin närmiljö. Samverkanspartners från bland annat SL medverkar. Förutom åsikter om tillgänglighet kan invånarna förmedla åsikter till beslutsfattare om hur staden kan utvecklas för att alla ska kunna vara delaktiga.
- Varje stadsdelsområde erbjuder kostnadsfri ledsagartjänst och en så kallad fixartjänst. Fixartjänsten omfattar vardagssysslor som kan vara riskfyllda för äldre personer, exempelvis tunga lyft, klättra på stegar och liknande.
- Äldrenämnden kan bevilja ekonomiska bidrag till ideella organisationer som bedriver stadsövergripande aktiviteter för äldre i Stockholms stad. Syftet med bidragen är att äldre personer ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället.

Stockholms äldre befolkning

I slutet av den här rapporten finns tre tabeller bilagda (Tabell A-C) med demografiska data för Stockholms stad. Sammanfattningsvis kan sägas att det i slutet av 2018 fanns drygt 143 000 personer som var 65 år eller äldre, vilket är 15 procent av befolkningen. Den andelen är sin tur fem procentenheter lägre än för riket (20 procent). Det finns fler kvinnor än män, 80 000 respektive 63 000 och andelen kvinnor stiger med ökad ålder. Andelen äldre personer i

stadsdelsområdena skiljer sig mellan som lägst knappa 12 procent i ytterstadsdelar som Rinkeby-Kista och Skärholmen till dryga 20 procent på Östermalm. Om tio år (2028) förväntas andelen äldre i Stockholm öka med 26 procent eller drygt 37 000 personer. Vid samma tidpunkt kommer stadsdelsområdena Enskede-Årsta-Vantör att passera Östermalm och få högst andel äldre. Det är framför allt gruppen äldre äldre (80+) som ökar sin andel. Högst procentuell ökning förväntas i Skarpnäck och Hägersten-Liljeholmen. Andelen äldre födda utomlands är högst i Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta. Lägst andel finns på Östermalm, Södermalm, och i Bromma.

Äldrecentrums uppdrag

I december 2018 skrevs ett avtal mellan Stockholms stad och Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum om att genomföra en baslinjemätning om Stockholms stads äldrevänlighet. Uppdraget genomfördes under perioden januari 2019 till december 2019.

Syfte

Syftet med baslinjemätningen i Stockholm skulle dels vara att på olika sätt efterfråga äldre personers åsikter om hur Stockholms stad kan bli mer äldrevänligt, dels belysa den äldre befolkningens levnadsförhållanden. Utifrån resultaten skulle sedan förslag på indikatorer tas fram som staden skulle kunna använda för att följa upp den kommande handlingsplanen för en äldrevänlig stad.

Begreppet Äldrevänlig stad

WHO:s initiativ och arbetsmodell, Age-friendly cities and communities, har tagits fram för att stimulera till att arbeta för äldrevänliga städer och för att kunna användas världen över. Därmed är det också naturligt att modifiera och anpassa arbetsmodellen efter lokala och kontextuella förhållanden.

Arbetsmodellen behöver framförallt anpassas när det gäller den baslinjemätning som städerna uppmanas göra. Ett antal frågor uppstår: Hur trogen ska man vara strukturen (fokusområdena) och checklistans alla frågor? Kan man överhuvudtaget mäta (grader av) "äldrevänlighet"? Vad är det som ska mätas? Hur vet vi att vi mäter rätt saker? Många frågor och påståenden som ingår i WHO:s guide illustrerar att konceptet äldrevänlig stad i första hand är ett globalt initiativ. Det är framförallt stöd till länder och städer som inte har samma strukturella förutsättningar för äldres medverkan och delaktighet i att utveckla "ett samhälle för alla", som Sverige.

En annan fråga handlar om när en person är äldre. I Sverige är 65 år en vanlig ålder för att definiera gruppen äldre personer, till exempel åldern för att gå i pension. I vård och omsorgssammanhang används allt oftare 80 år som den åldersgräns som betecknar "äldre" i befolkningen. I stora delar av världen är gränsen 60 år, som också användes i Uppsalas baslinjemätning.

Även innebörden i WHO:s grundtanke om att involvera äldre behöver konkretiseras. Vad betyder det att involvera äldre? Hur gör man för att involvera äldre, vilka är det som ska involveras och hur vet man i vilken utsträckning olika

grupper av äldre är representerade i staden? I framförallt Uppsala, men även i Göteborg, användes stora resurser för att involvera äldre personer i processen, men trots det är det endast en liten andel av målgruppen som nås.

Flera grupper är svåra att nå eller få synpunkter ifrån, till exempel äldre med utländsk bakgrund, nationella minoritetsgrupper, personer med psykisk ohälsa, äldre med intellektuell funktionsnedsättning och personer med missbruksproblematik. Det är alltså svårt att få en generaliserbarhet i resultaten. Men, även om resultaten från baslinjemätningarna inte är representativa, i statistisk mening, så ger de naturligtvis en inblick i hur det är att leva i städer på äldre dagar.

Att diskutera begreppet äldrevänlig stad skapar alltså några grundläggande frågor: Om och på vilket sätt har konceptet äldrevänlig stad, och att arbeta med detta, ett mervärde för deltagande städer? Finns det ett mervärde jämfört med gängse former och fora för äldres delaktighet och inflytande i samhällsplaneringen? Innebär arbetssättet nya idéer och uppslag till utvecklingsområden som dagens äldre anser vara viktiga för att skapa städer och samhällen som är tillgängliga och inkluderande och där äldre människor ges möjlighet att leva aktivt hela livet¹²?

Eller i korthet, ökar arbetet med äldrevänlig stad de äldres påverkansmöjligheter att skapa en miljö och ett samhälle som det är gott att åldras i?

¹² Alana Officer, rådgivare vid WHO, anförande vid konferensen: Skapa åldersvänliga städer i Norden. Stockholm 15–16 oktober 2018. Rapport. Nordens Välfärdscenter. 2019.

METOD

Äldrecentrums arbete bestod av tre delar.

Äldrecentrums enkätstudie 2019

För att få en bild av äldre stockholmares levnadsförhållanden skickades i augusti 2019 en enkät ut till ett urval av de cirka 140 000 personer över 65 år som bor i Stockholm stads 14 stadsdelsområden.

Inför utskicket av enkäten gjordes ett stratifierat urval efter stadsdelsområde, kön och åldersklass. För varje grupp eller *strata* (män, kvinnor, ålder 65–79 år respektive 80 år och äldre), drogs slumpmässigt 65 individer, totalt 260 individer per stadsdelsområde. Undantag gjordes för tre stadsdelsområden: Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta samt Skärholmen. Här utökades urvalet till 75 individer per strata med anledning av en förväntad lägre svarsandel i dessa områden, bland annat på grund av språkproblem. Urvalsstorleken blev till slut 3 760 individer, 260 per stadsdelsområde i elva områden och 300 individer i tre stadsdelsområden (Bilaga Tabell F).

Urvalet hämtades ur Stockholms stads invånardatabas. Boende på vård- och omsorgsboenden exkluderades då arbetet fokuseras på äldrevänlighet i staden med dess offentliga miljöer. Enkätundersökningen genomfördes av Sweco Society AB på uppdrag av Äldrecentrum.

Enkäten skickades per post tillsammans med ett portofritt svarskuvert. Det var också möjligt att svara via webben. I foljebrevet fanns inloggningsuppgifter för de som föredrog att svara den vägen. Det fanns också möjlighet att via webben svara på enkäter översatta till följande språk: engelska, arabiska, kurmanji, persiska, somaliska och turkiska som är de vanligast förekommande språken utöver svenska i Stockholm. Två påminnelser skickades ut, varav en med medföljande postenkät.

I enkäten fanns frågor som utgick från de tematiska områden eller fokusområden som Stockholms stad valt att fokusera på, totalt sex fokusområden: 1. Bostäder 2. Social delaktighet, inkludering och respekt 3. Att ta tillvara äldres resurser 4. Samhällsstöd och service 5. Utomhusmiljö och byggnader 6. Transporter och mobilitet.

Analyser av data gjordes av Sweco och Äldrecentrum.

Enkäter till organisationer och föreningar

I ett försök att nå grupper som erfarenhetsmässigt är svåra att nå, till exempel nationella minoriteter, äldre invandrare, äldre personer med psykisk ohälsa eller missbruksproblem, togs en förenklad enkät fram som distribuerades via post och mejl. Enkäten, som innehöll frågor inom de sex fokusområden som Stockholms stad tagit fram, skickades till representanter för minoritetsgrupper, invandrarföreningar och intresseföreningar samt patient- och anhörigföreningar och föreningar som företräder äldre med psykisk ohälsa. Följande organisationer och föreningar besvarade enkäten: Ersta diakoni, Mind (tidigare svenska föreningen för

psykisk hälsa), Finska föreningen, Al-anon (för vänner och anhöriga till alkoholister), Judiska församlingen, Sameföreningen, Bosniska Behar pensionärsföreningen i Stockholm, Iranska pensionärs- och äldreorganisationen i Stockholm, Stockholms demensförening samt pensionärsråden i Stockholms stadsdelar (se nedan).

Intervjuer

Intervjuer genomfördes med ledamöter för kommunstyrelsens pensionärsråd. En förfrågan skickades ut till respektive stadsdelsområdes pensionärsråd och åtta av fjorton besöktes för diskussioner om vad som behövs för en äldrevänlig stad. Ledamöterna fick också möjlighet att individuellt besvara samma enkät som gick till organisationer och föreningar.

Intervjuer gjordes också med grupper av äldre personer i samband med träffar på träffpunkter och öppna verksamheter i: Skärholmen (Björken aktivitetscenter), Vällingby (Växthuset) och Bromma (Tunets och Tranebergs seniorboende). Även här användes frågorna inom de sex fokusområden Stockholms stad tagit fram som utgångspunkt för diskussionerna om vad som behövs för att åstadkomma en äldrevänlig stad.

En två-frågorintervju genomfördes med äldre på ”gator och torg” och via en webbaserad enkät som fanns tillgänglig på Äldrecentrums hemsida under 2019. Vid intervjuerna tillfrågades äldre personer om hur de tycker det är att åldras i Stockholm och dess stadsdelar, och om vad som skulle behöva förändras eller utvecklas för att göra staden och det egna stadsdelen mer äldrevänlig. Intervjuer gjordes bland annat under Seniordagen i Kungsträdgården i maj, vid Järvaveckan i juni och vid äldreomsorgens dag för nationella minoriteter i oktober. Totalt besvarades de två frågorna av drygt 250 personer. Många av dem gav också skriftliga kommentarer till vad som skulle behöva förändras eller utvecklas för att göra Stockholm mer äldrevänligt.

Redovisning och analys

Svaren från Äldrecentrums enkätstudie redovisas i antal och andel av de svarande. I tabellerna är resultaten viktade då stadsdelsområdena är olika när det gäller befolkningens mängd och att andelen yngre äldre är större än gruppen äldre-äldre.

Vid jämförelser mellan stadsdelsområden har statistiskt test gjorts avseende skillnaden mellan högsta och lägsta värden.

I resultatdelen redovisas svaren på enkätfrågorna i tabellform och kommentarer ges till skillnader i frekvenser, innan nästa fråga redovisas. När samtliga svar på enkätfrågorna inom fokusområdet presenterats, redovisas kommentarer som lämnats, både i enkäter och vid intervjuer och gruppsamtal. Kommentarer har grupperats under teman. Kommentarer kan komma från en person likaväl som från flera och bör i första hand ses som synpunkter på, eller idéer till, utvecklingsområden i arbetet för en äldrevänlig stad. Avsnittet avslutas sedan med en sammanfattning och förslag på indikatorer.

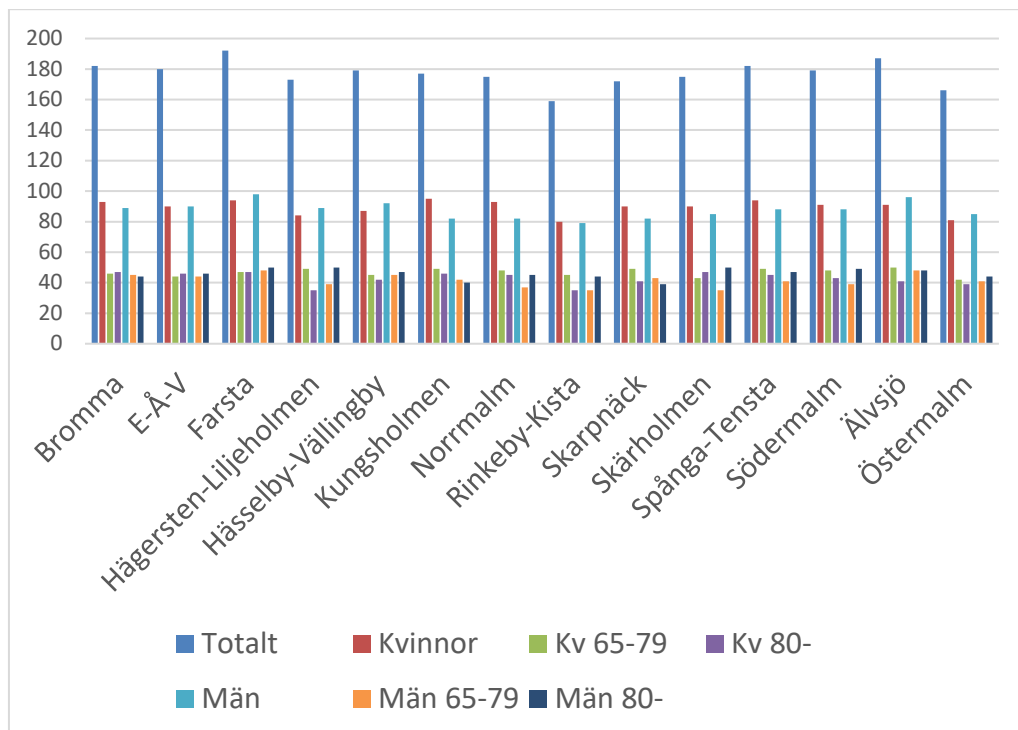
RESULTAT

Äldrecentrums enkät 2019

Totalt besvarades enkäten av 2 478 personer, vilket gav en svarsfrekvens på 66 procent. På stadsdelsnivå varierade svarsfrekvensen mellan 54 procent i Rinkeby-Kista och 75 procent i Farsta, vilket är en statistiskt signifikant skillnad. En mer utförlig tabell med svarsfrekvenser, antal och andel per stadsdelsområde, kvinnor, män och ålder, finns i bilaga E. På Äldrecentrums hemsida går det att se separata redovisningar av enkäten på stadsdelsnivå.

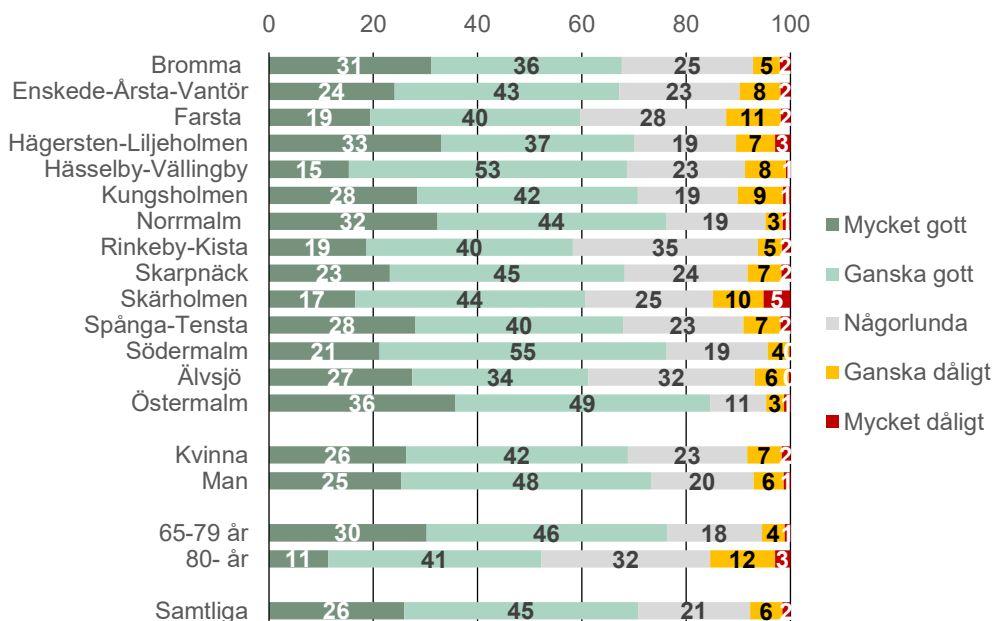
I tabell 1 nedan redovisas antal svarande personer i respektive stadsdelsområde. I och med förfarandet med fler utskick i stadsdelarna Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Skärholmen varierade antalet svarande mellan 159 personer i Rinkeby-Kista och 192 i Farsta. I genomsnitt besvarades enkäten av 177 personer per stadsdelsområde.

Tabell 1. Äldrecentrums enkät 2019. Antal svarande personer i Stockholms stad relaterat till stadsdelar, ålder och kön

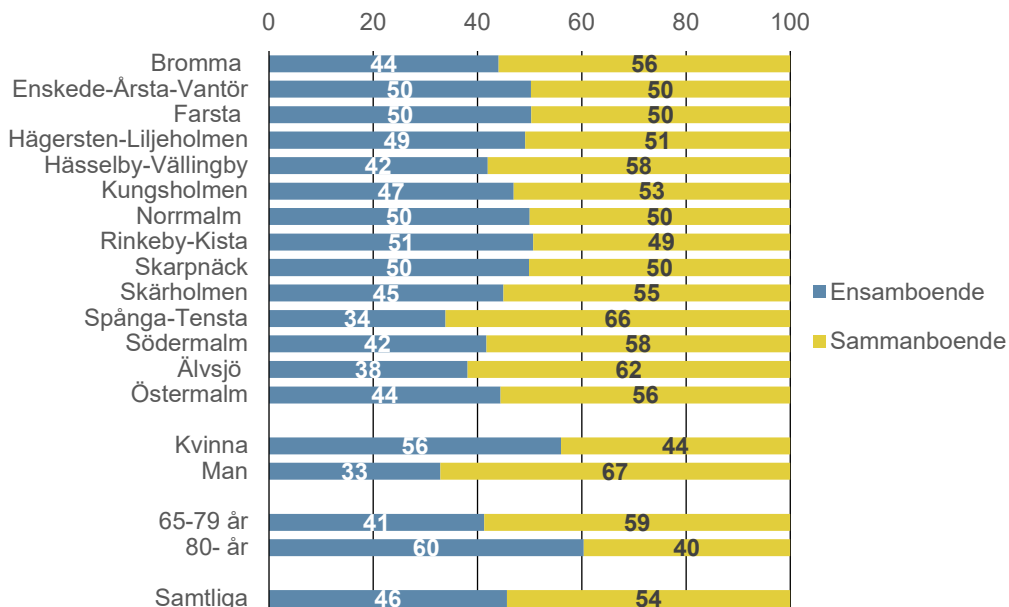
De inledande frågorna på nästa sida tar upp de svarandes hälsotillstånd, om de bor ensamma och om de får hjälp från hemtjänst respektive hemsjukvård.

Fråga 1. Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd? Är det:

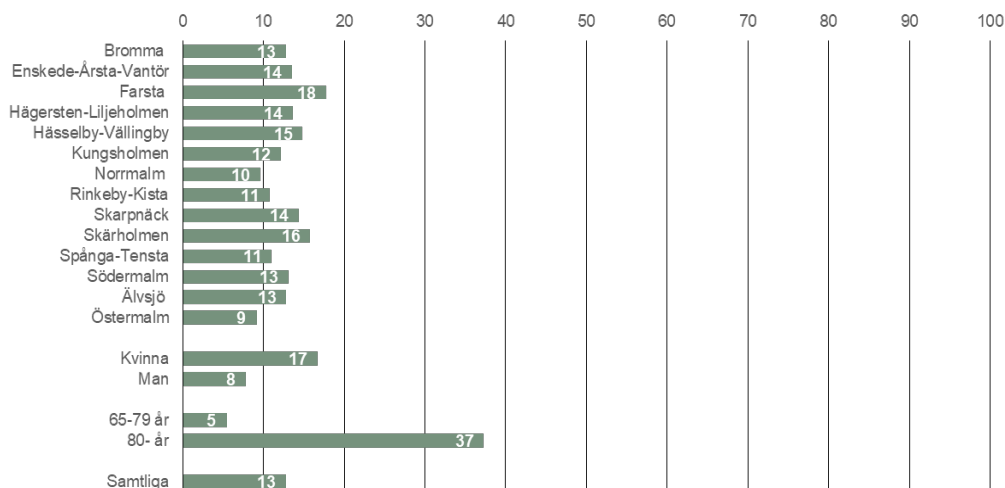
Sju av tio karaktäriserar sitt hälsotillstånd som gott. Åtta procent har dålig hälsa. Den andelen stiger med åldern. På Östermalm svarar 85 procent att deras hälsotillstånd är mycket eller ganska gott. I Farsta och Rinkeby-Kista, Skärholmen och Älvsjö är motsvarande andel kring 60 procent ($p < 0.001$).

Fråga 2. Är du ensamboende eller sammanboende? (%)

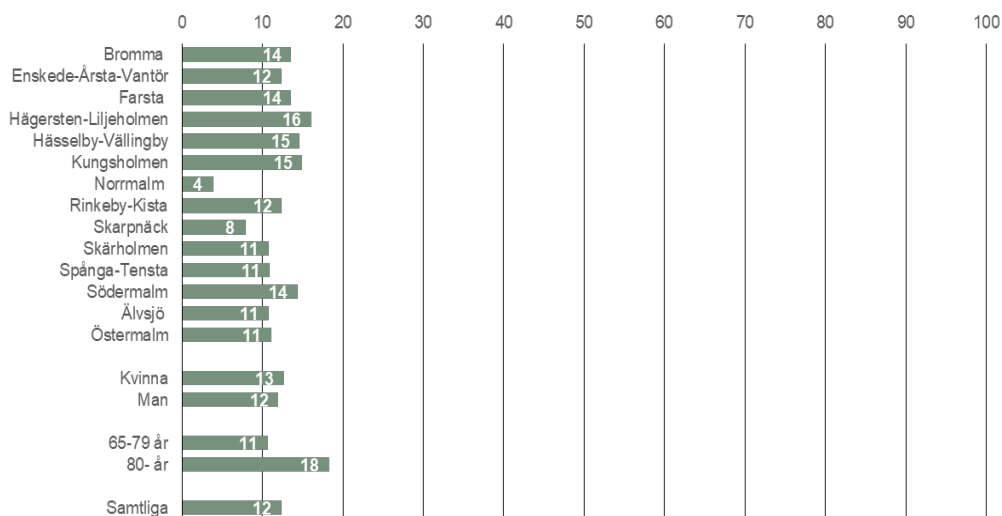
Knappt hälften av de svarande är ensamboende, fler bland kvinnor än män och fler av äldre än yngre. Lägst andel ensamboende finns i Spånga-Tensta vilket är signifikant lägre än Rinkeby-Kista med högst andel ($p < 0.001$).

Fråga 3. Har du hjälp från hemtjänsten? (% som har hjälp)

Tretton procent har hemtjänst. En dryg tredjedel (37 %) av svarande över 80 år har hemtjänst. Det finns fler kvinnor än män bland de äldre varför andelen hemtjänsttagare är högre bland kvinnor.

Fråga 4. Har du hjälp från hemsjukvården? (% som har hjälp)

Tolv procent har hjälp av hemsjukvården. På samma sätt som för hemtjänst hänger detta samman med ålder och kön.

*

Ett övergripande resultat från de inledande frågorna är att äldre stockholmare skattar sitt hälsotillstånd som gott. En minoritet uppger dålig hälsa, något fler med ökande ålder. Det finns dock skillnader mellan stadsdelsområden. På Östermalm svarar 85 procent att deras hälsotillstånd är mycket eller ganska gott. I Farsta och Rinkeby-Kista, Skärholmen och Älvsjö är motsvarande andel kring 60 procent.

En åldrande befolkning innebär också att med stigande ålder ökar andelen personer som är ensamboende. Knappt hälften av de svarande är ensamboende, fler bland kvinnor än män och fler äldre äldre än yngre.

Av dem som svarat uppger drygt var sjunde person att de har hemtjänst. Det är en något lägre andel än de cirka 10 procent i hela gruppen 65 år och äldre som enligt uppgift har hemtjänst i staden. Bland de svarande som var 80 år och äldre hade drygt var tredje person hemtjänst, vilket är en något större andel än de 28 procent i åldersgruppen i staden som har hemtjänstinsatser. Ungefär var åttonde svarande hade hjälp av hemsjukvården. På samma sätt som för hemtjänst hänger detta samman med ålder och kön.

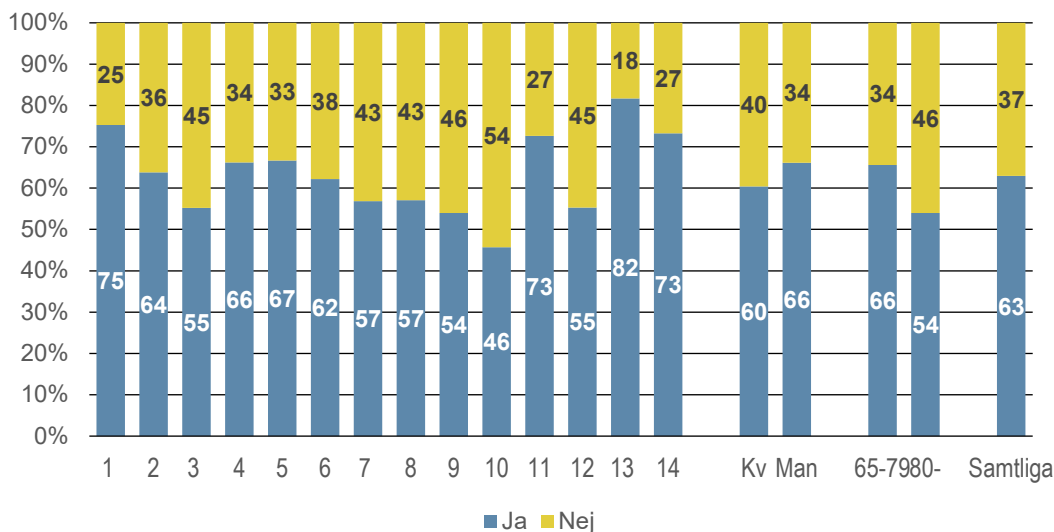
Fokusområde Bostäder - Enkät svar och enkät - och intervjukommentarer

Svaren på frågorna i enkäten redovisas fortsättningsvis under respektive fokusområde. Varje fokusområde inleds med de stödord som användes vid intervjuer och gruppsamtal för att ringa in det aktuella området och ge exempel på faktorer som kan påverka en stads äldrevänlighet. Därefter redovisas enkätfrågorna inom fokusområdet och därefter kommentarer som lämnats, både i enkäter och vid intervjuer och gruppsamtal. Respektive fokusområde avslutas sedan med en sammanfattning och förslag på indikatorer.

Faktorer som kan påverka en stads äldrevänlighet gällande fokusområde Bostäder:

Tryggheten i boendet och i närområdet. Om bostäderna är tillgängliga och anpassade. Äldres ekonomiska möjligheter att byta till lämpligt boende. Boendeanternativ, utbudet av bostäder anpassade för äldre. Närheten till service, butiker och kommunikationer. Möjligheter till service- och underhållstjänster i bostaden.

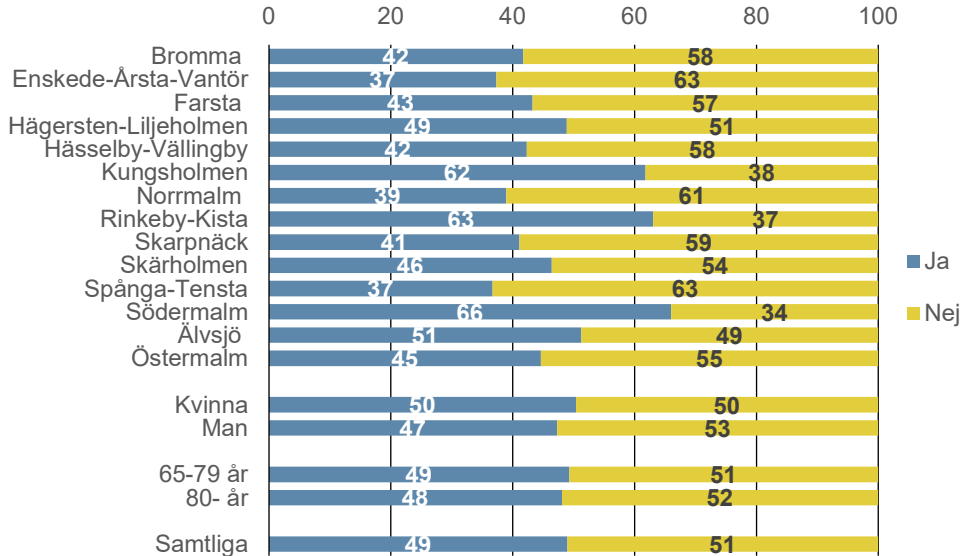
Fråga 5. Äger du din bostad?

1. Bromma 2. Enskede-Årsta-Vantör 3. Farsta 4. Hägersten-Liljeholmen 5. Hässelby-Vällingby
6. Kungsholmen 7. Norrmalm 8. Rinkeby-Kista 9. Skarpnäck 10. Skärholmen 11. Spånga-Tensta
12. Södermalm 13. Älvsjö 14. Östermalm.

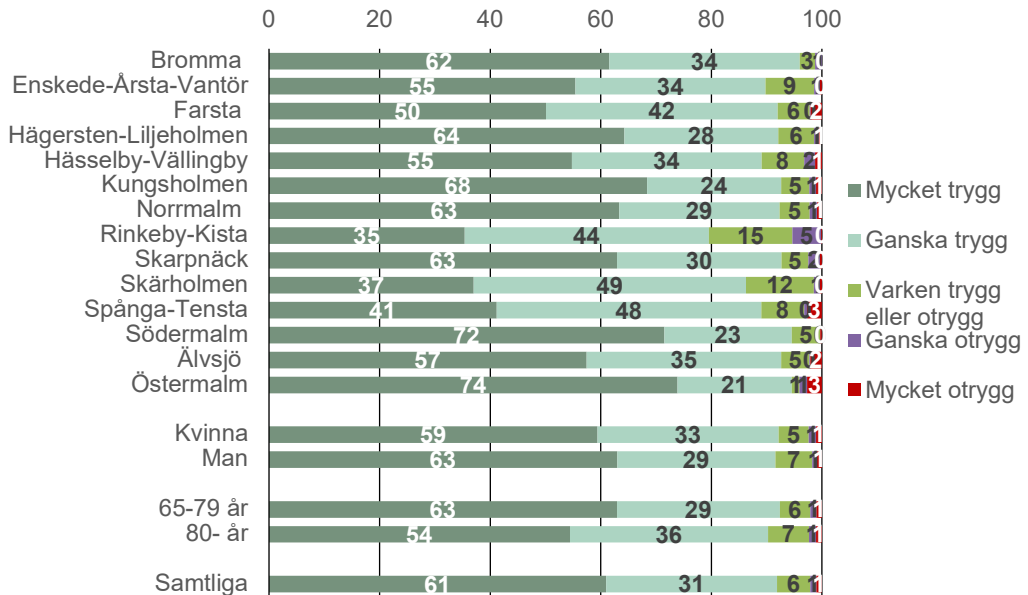
Att äga sin bostad är vanligt i småhusområden som till exempel Älvsjö och Bromma. En majoritet i alla stadsdelsområden, utom Skärholmen, äger sin bostad. Andelen minskar med ökande ålder. Sammanboende äger oftare än ensamstående sin bostad.

Fråga 6. Kan du komma in och ut ur din bostad utan att behöva gå några trappsteg eller i en trappa? (%)

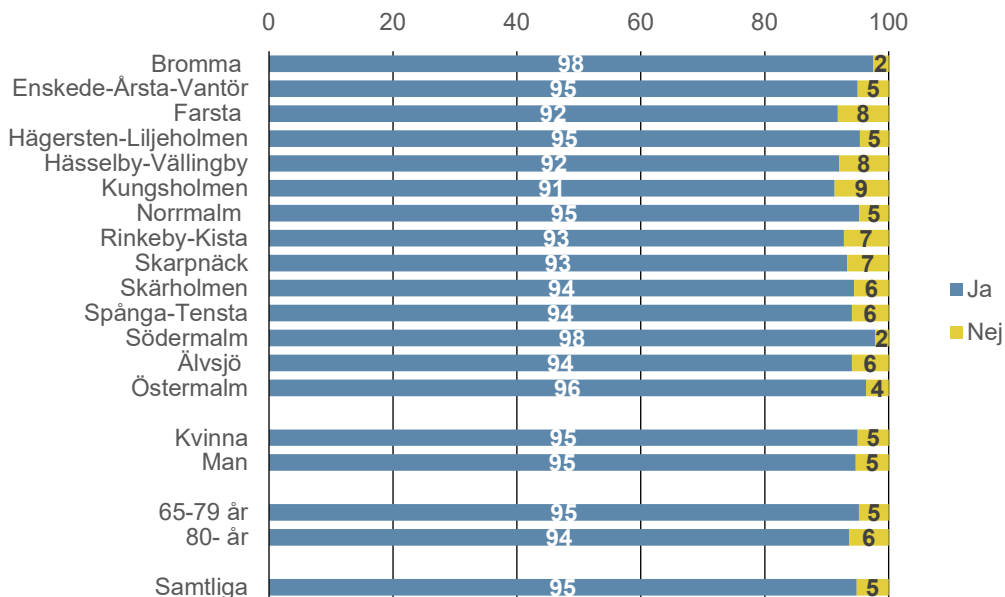
Hälften kan komma in och ut ur sin bostad utan att gå i trappsteg. På Kungsholmen och Södermalm, men även Rinkeby-Kista, svarar en högre andel än övriga stadsdelsområden att de inte behöver gå i trappor ($p < 0.001$).

Fråga 7. Hur trygg eller otrygg känner du dig i din bostad? (%)

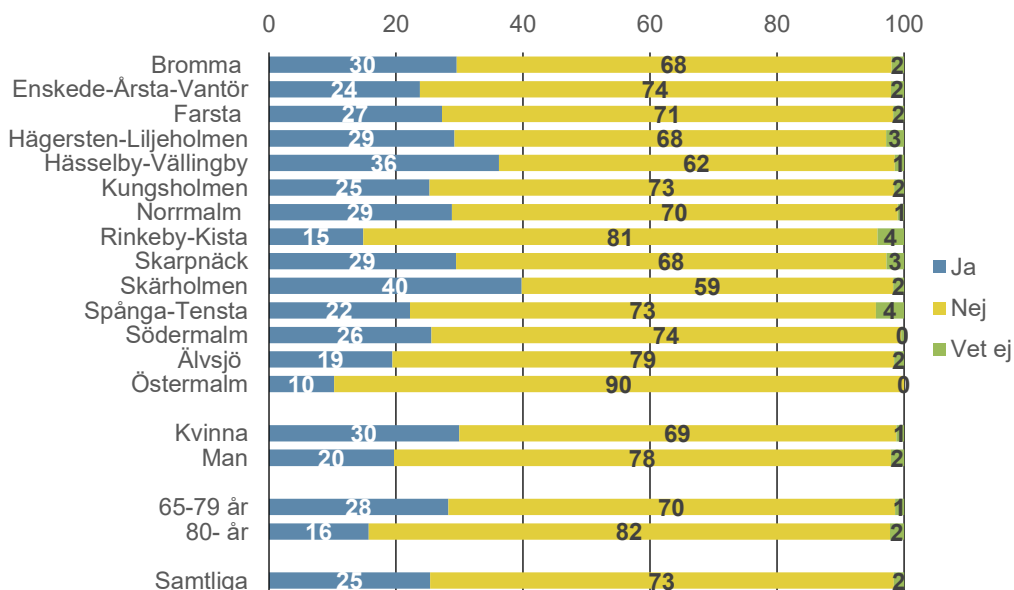
Få är otrygga i sin bostad. Drygt sex av tio svarar att de är mycket trygga. Den andelen är hög särskilt i innerstaden, och lägre i Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Skärholmen. I hemmet är kvinnor inte mer otrygga än män.

Fråga 8. Tycker du att din bostad fungerar bra utifrån dina behov? (%)

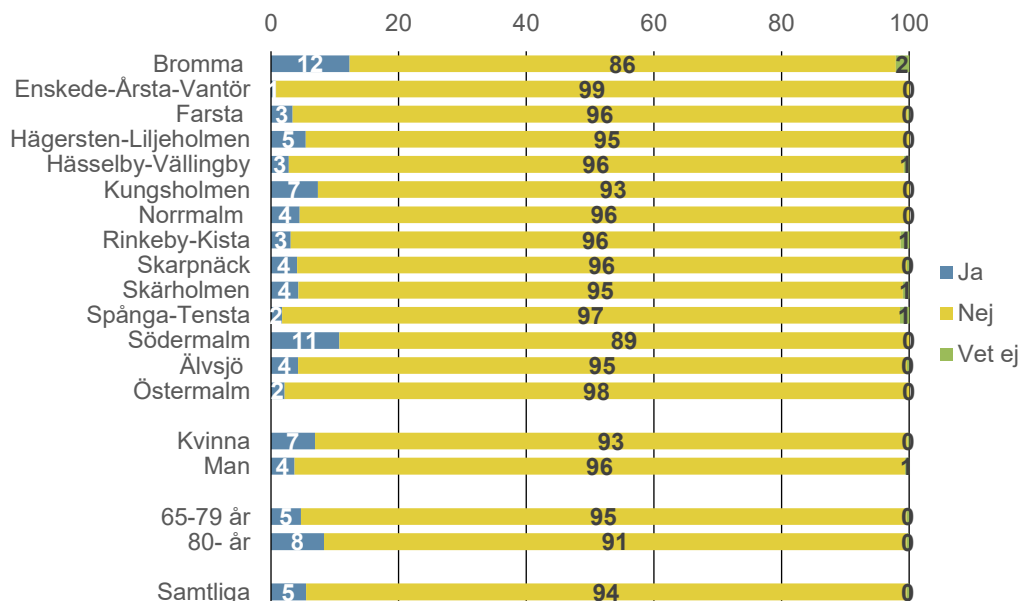
Stockholms äldre upplever sig i allt väsentligt ha bostäder som fungerar bra utifrån de behov de har. Det gäller även de äldsta svarande.

Fråga 9. Står du i en bostadskö? (%)

Var fjärde - 30 procent kvinnor och 20 procent män - står i bostadskö. Att köa för ny bostad är vanligare bland svarande 65–79 år jämfört med 80+ år ($p < 0.001$).

Fråga 10. Har du sökt plats på servicehus eller vård- och omsorgsboende? (%)

Fem procent har sökt plats på servicehus eller vård- och omsorgsboende. Högst andel finns i Bromma och på Södermalm.

Enkät- och intervjukommentarer inom fokusområde Bostäder

Kommentarerna redovisas under följande teman: Trygghet, Tillgång till lämpliga bostäder, Tillgänglighet, Delaktighet och information, Samvaro, Ekonomi.

Trygghet

- Jag går inte ut på kvällarna. Medborgarvärdar behöver vara synliga för att öka tryggheten.
- Tryggare miljö, så att de som vill kan vistas utomhus.

Tillgång till lämpliga bostäder

- Det finns ett otillräckligt utbud av anpassade bostäder såsom servicehus. Alltför stor kvalitetsskillnad mellan vård och omsorgsboenden och hemtjänst. Problem med hemtjänst är bland annat dålig kontinuitet.
- Bygg fler tillgängliga bostäder. Bygg seniorboenden utrustade med kök och gemensamhetsutrymmen för kollektivboende.
- Viktigt att det finns valmöjligheter till olika boendeformer för äldre. Helst också i närområdet, där den äldre bott en längre tid. På så sätt kan kontinuiteten av "besök" till den äldre underlättas.

- Fler hyresbostäder, funktionella ej lyxstandard. Särskild bostadshyresförmedling för äldre. Äldreboenden idag = föråldrade boendemodeller.
- Det finns för få lägenheter i seniorboende.
- Bygg fler bostäder i allmänhet och framför allt fler äldreboenden för dem som inte är otroligt sjuka.

Tillgänglighet:

- Närheten till service, butiker och kommunikationer måste vara bra.
- Anpassa befintliga bostäder där det är möjligt.
- Ribban för att få plats på servicehus och vård- och omsorgsboende måste sänkas.
- Hiss saknas i många äldre lägenheter. Trappor som leder till fastigheten bör förses med ledstänger.
- Hygienutrymmenas storlek viktigt vid behov av hjälp och hjälpmedelsanvändning.
- Det ska finnas ramper och hissar för rörelsehindrade.
- Att det byggs hissar i 3-våningslängorna. Möjligheten att få en trapphiss är inte särskilt känd.
- Hiss. Lämpliga räcken i badrum. Bort med trösklar.

Delaktighet och information:

- Jag tycker att äldre ska involveras vid planering av nybyggnation.
- Bättre information om olika alternativ för flytt.
- Mer information om olika boendialternativ för äldre.
- Se till att det finns internetuppkoppling i alla boenden - jätteviktigt.

Samvaro:

- Äldre som får bifall till ett vård- och omsorgsboende bör prioriteras till ett boende i samma stadsdelsområde där han eller hon bor. Man ska inte behöva förlora både funktioner, lägenhet och tillhörighet till ett boende.
- Möjlighet till social samvaro.
- Att det finns lämpliga lokaler för föreningslivet som då kan bli mer aktivt för att motverka depression hos äldre.
- Kollektivboende, en alternativ form för äldreboende. Ansvarar för mathållning, aktiviteter mm.
- Att det byggs äldreanpassade bostäder med till exempel gemensamhetsutrymmen. Att all nyproduktion tar hänsyn till äldres behov av träffpunkter för att motverka isolering.
- Skapa boenden där äldre får möjlighet till umgänge.

- Mötesplatser - samlingslokal i fastigheten eller närområdet.

Ekonomi:

- Boendekostnaderna måste vara rimliga.
- När vi äldre måste byta bostad, ofta till något dyrare, så behövs ett generösare bostadsbidrag.
- Hyreskostnaderna är för höga, speciellt om man är ensamstående.
- Ekonomin är ett stort problem kring boende både när det gäller låg disponibel inkomst och höga hyror, ibland kan makar sitta med dubbla hyror när den ena är sjuk och bor på särskilt boende.
- Seniorboenden har för höga hyror.
- Att det byggs lägenheter som vanliga pensionärer har råd att hyra.

Fokusområde Bostäder - Sammanfattning och förslag på indikatorer

En stor majoritet av dem som svarade på enkäten känner sig trygga i sitt boende och tycker att bostaden fungerar bra utifrån de behov man har idag. Några få procent svarar att de är otrygga, något som ökar med stigande ålder. Det här svarsmönstret avspeglades också i kommentarerna, där synpunkter kring trygghet i bostaden var sällsynta. Upplevd otrygghet kopplades istället till utevistelse i närområdet och då speciellt kvällstid.

Ett potentiellt framtida problem är det faktum att hälften av de svarande säger sig bo så att de är tvungna att gå i trappor eller ta trappsteg för att komma ut. Det är något som går bra så länge man kan förflytta sig själv men som kan bli ett problem i framtiden. Det finns ett stort bestånd i Stockholm av trevånings lägenhetshus som saknar hiss. Detta avspeglades också i att var fjärde tillfrågad uppgav att de står i bostadskö. Kopplat till boendet på äldre dagar, fanns också många kommentarer kring ekonomin. Äldre personer med låg pension ser överhuvudtaget stora svårigheter med att flytta, på grund av en svag ekonomi.

Många kommenterade också behovet av och tillgången till lämpliga bostäder för äldre. Det kan tolkas som att de svarande gärna bor kvar så länge det går i den egna bostaden, men att det finns en osäkerhet om det finns ett alternativt boende den dag behovet uppstår. En bekräftelse på denna osäkerhet är önskemålen om bättre information om olika boendeformer, men också önskemålen om ökad tillgång till olika typer av äldreboenden.

Vid flera tillfällen kom kommentarer om att äldre personer borde få vara med i planeringen av bostäder för äldre. Framförallt gällde det önskemål om att bostaden ska finnas i ett sammanhang med möjlighet till social samvaro och till olika former av aktiviteter. Många menar att olika former av mötesplatser bland annat kan motverka isolering.

Förslag indikatorer för att följa upp den framtida handlingsplanen:

- Indikator 1: Andel personer som känner sig trygga i bostaden.
- Indikator 2: Andel personer som inte behöver gå i trappa/trappsteg för att komma ut.

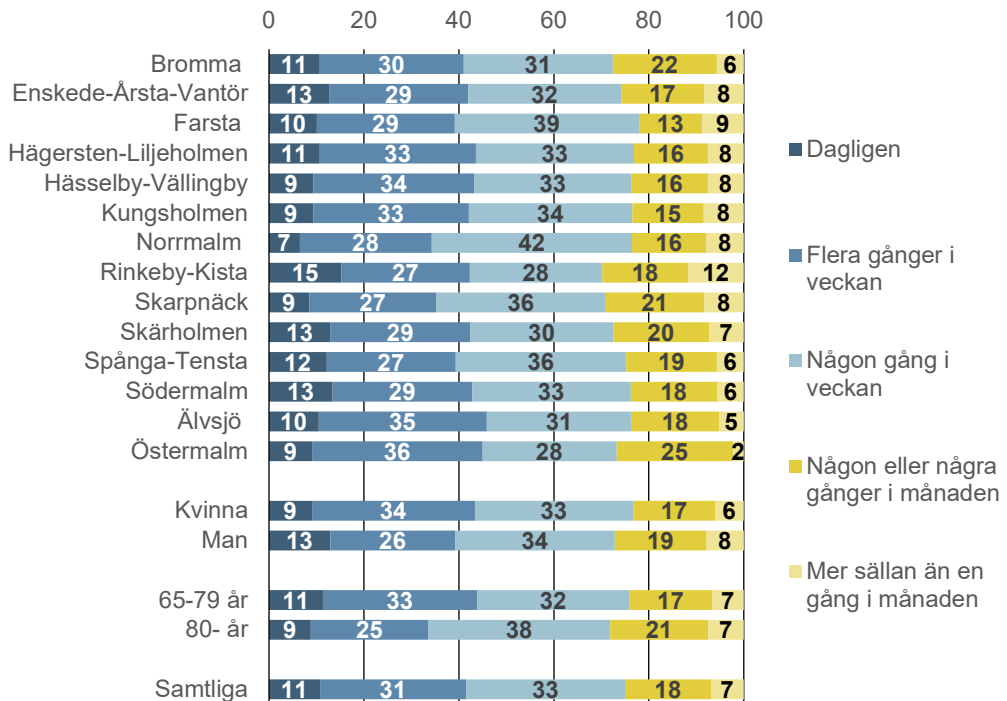
Kommentar: Indikatorerna mäter dels den subjektiva känslan av trygghet, dels det faktiska förhållandet när det gäller tillgänglighet.

Fokusområde Social delaktighet, inkludering och respekt - Enkät svar och enkät- och intervjukommentarer

Faktorer som kan påverka en stads äldrevänlighet gällande fokusområde Social delaktighet, inkludering och respekt:

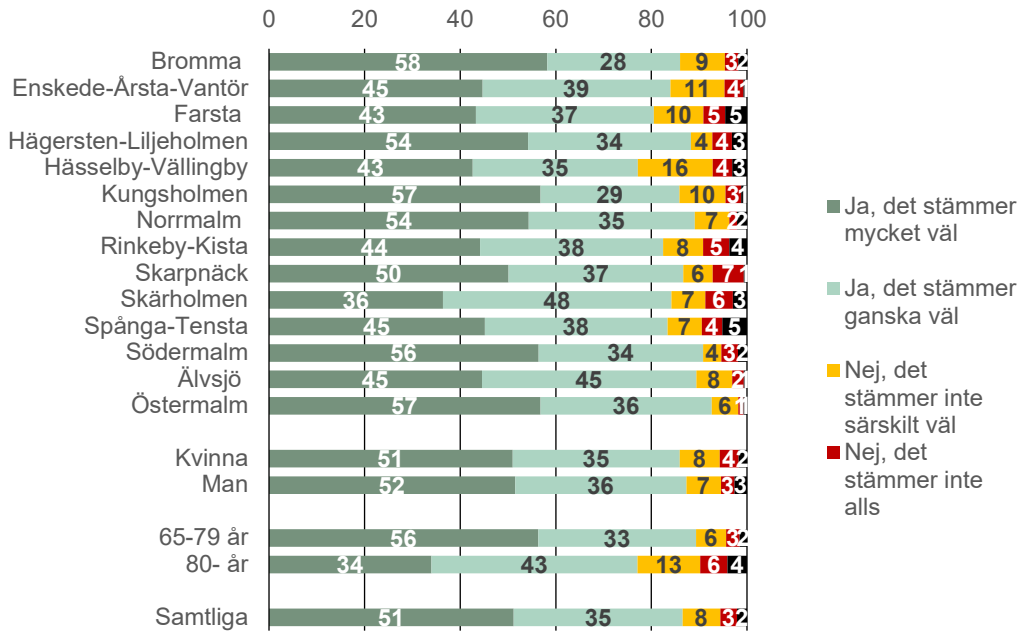
Möjligheten att vara fysiskt, socialt och kulturellt aktiv. Möjligheten till en meningsfull tillvaro. Att få information om utbud av aktiviteter och sociala evenemang. Tillgänglighet även för funktionshindrade. Slippa ofrivillig ensamhet. Negativa attityder mot äldre.

Fråga 11. Hur ofta träffar du personligen anhöriga och nära vänner? (%)

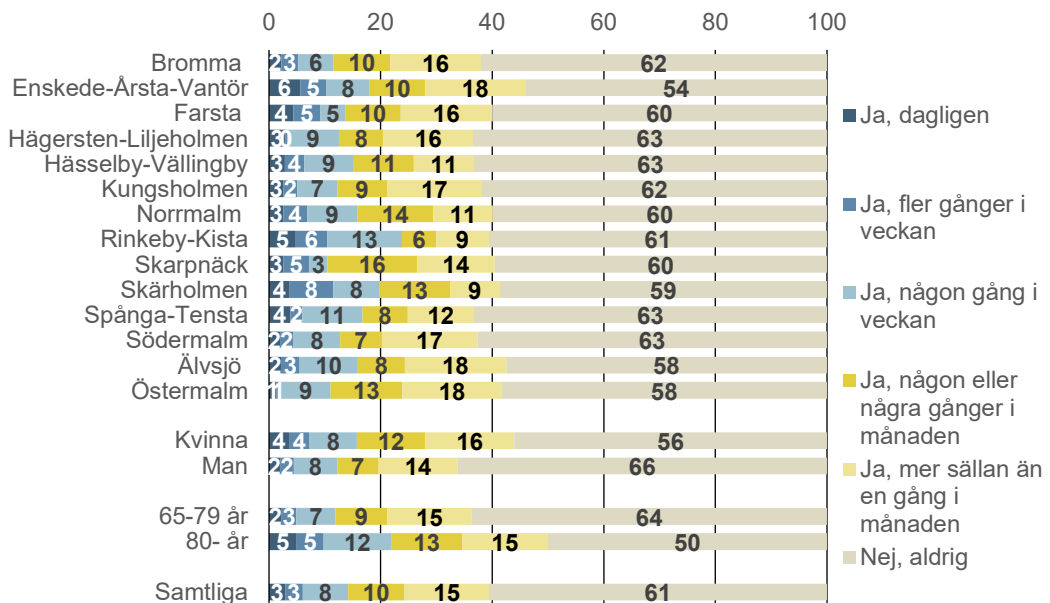
Det är inga påtagliga skillnader mellan stadens stadsdelsområden, eller mellan mäns och kvinnors svar, när det gäller hur ofta man träffar anhöriga och nära vänner. Tre av fyra träffar anhöriga minst en gång i veckan.

Fråga 12. Jag har möjlighet att träffa de människor jag vill, och delta i aktiviteter när jag önskar. (%)

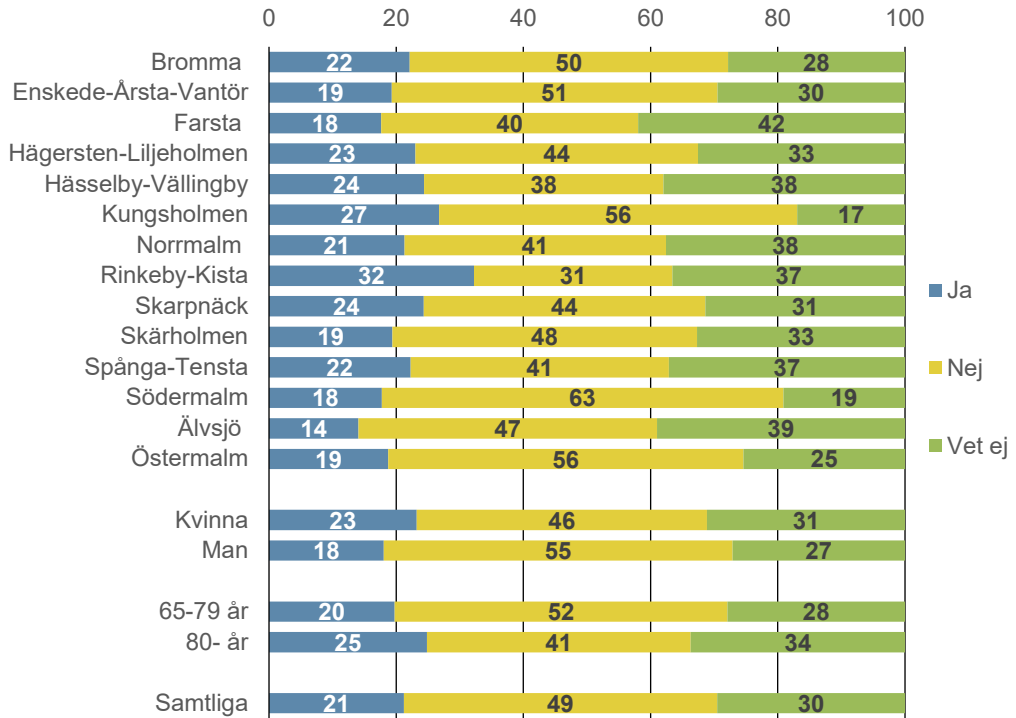
86 procent instämmer mycket eller ganska mycket i påståendet om att de har möjlighet att träffa de människor de vill, och delta i aktiviteter när de önskar. Män och kvinnor svarar på samma sätt. Däremot finns en skillnad mellan yngres och äldres svar. Fler yngre tycker att påståendet stämmer ($p < 0,001$).

Fråga 13. Händer det att du besväras av ensamhet? (%)

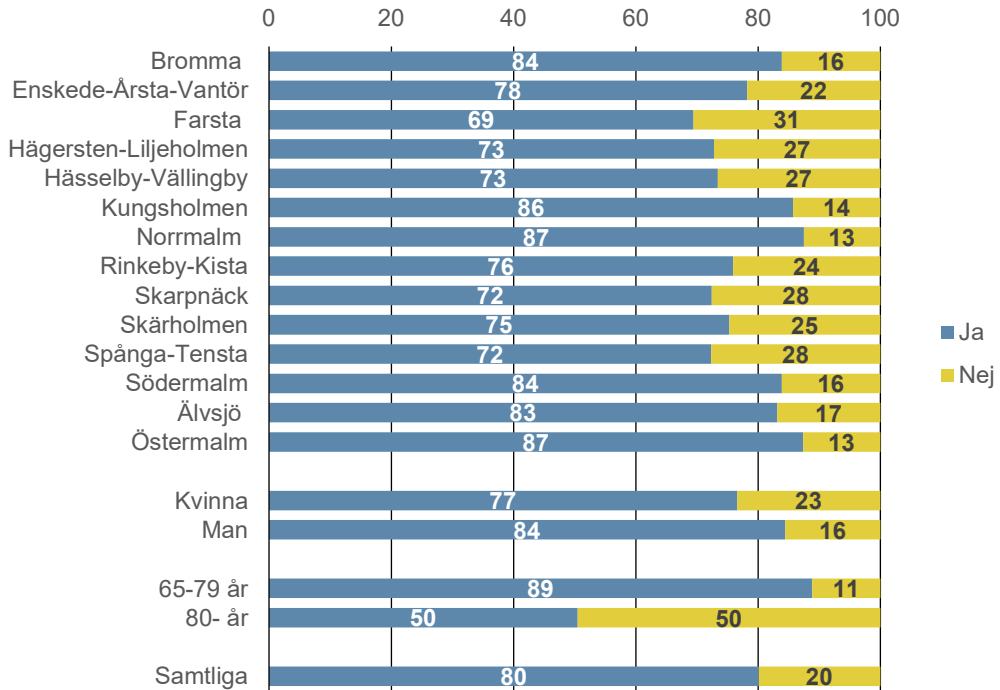
Fyra av tio besväras någon gång av ensamhet. Det gäller äldre mer än yngre ($p < 0.001$) men inte kvinnor mer än män ($p = 0.3$). Var fjärde (25 %) sammanboende och 57 procent av ensamstående besväras av ensamhet någon gång.

Fråga 14. Skulle du vilja få hjälp att ändra på detta? (% av de som besväras av ensamhet)

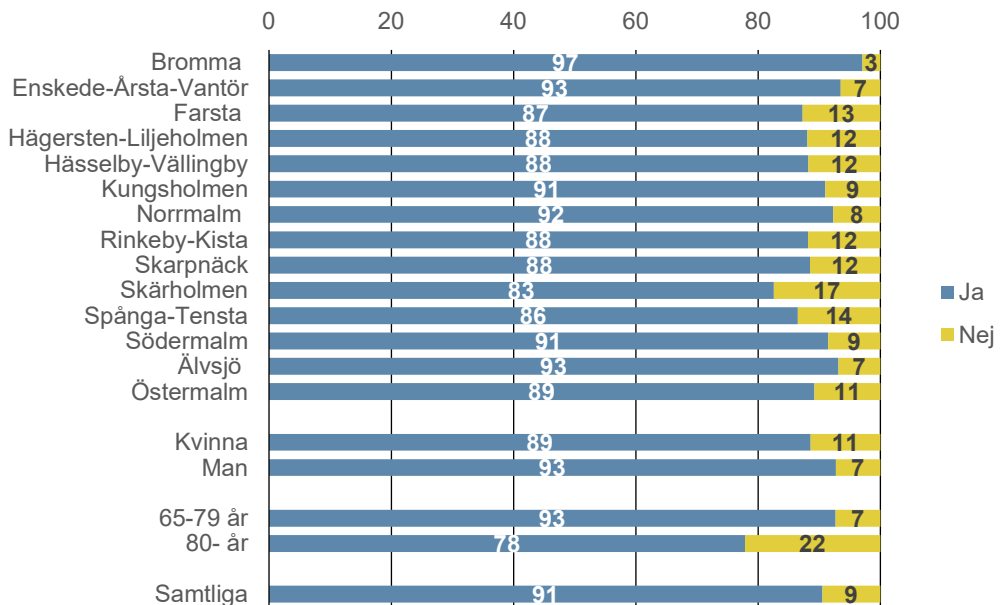
De flesta som någon gång besväras av ensamhet önskar inte hjälp med att ändra på det. Var femte (21 %) uttrycker sådana önskemål.

Fråga 15. Använder du internet? (%)

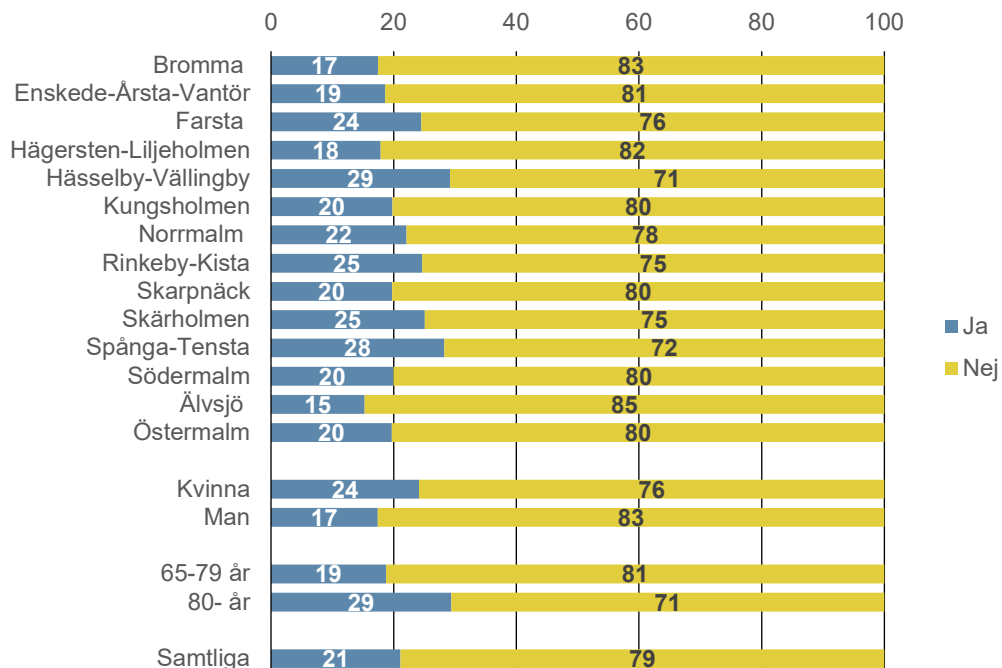
Åtta av tio - och nästan nio av tio i åldern 65–79 år - använder internet. I innerstaden och i Bromma är andelen som högst. Hälften av 80+ använder inte internet.

Fråga 16. Har du lätt att hitta det du söker information om på Internet? (% av internetanvändare)

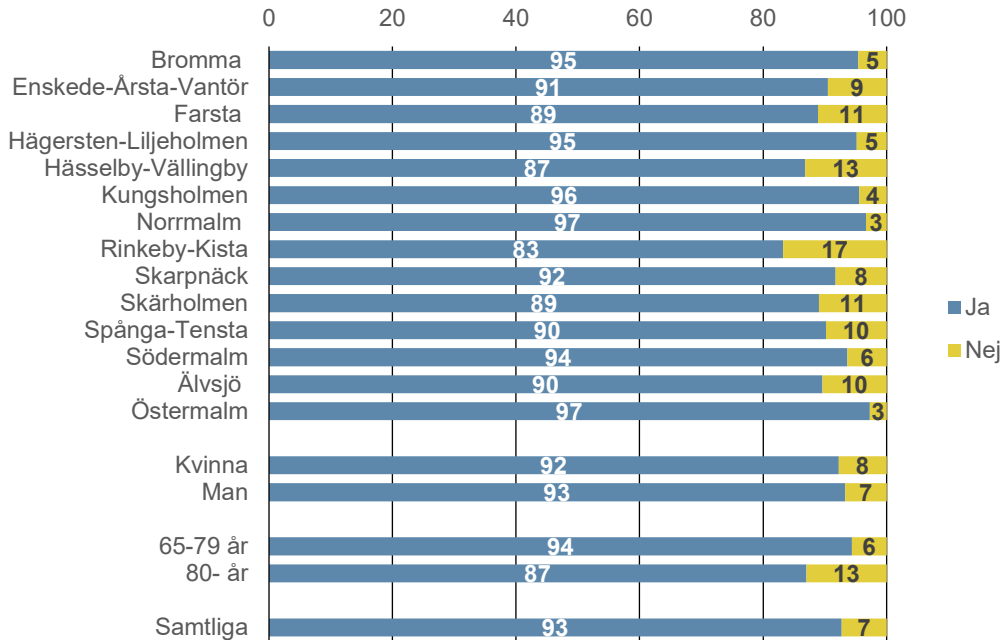
Nio av tio användare menar att det är lätt att hitta det de ska på Internet. Stockholmare över 80 upplever det något svårare.

Oavsett om du idag använder internet eller ej. Skulle du vilja ha hjälp med att söka information på internet? (%)

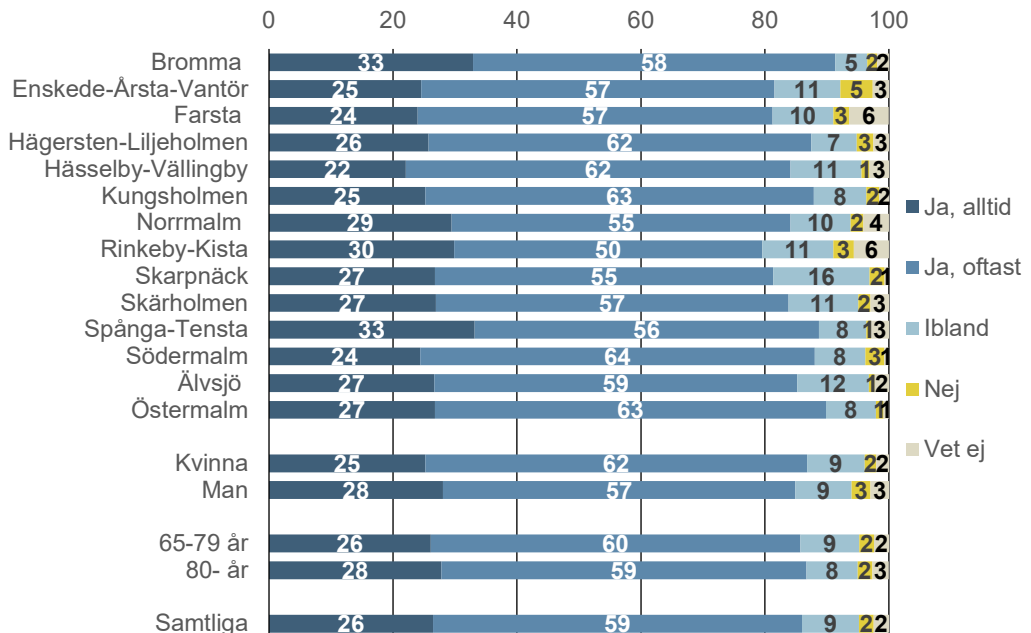
Trots att få har problem att hitta vad de söker på internet finns ett intresse bland drygt var femte för att få hjälp med internetsökningar. Störst är intresset bland svarande över 80 år.

Fråga 17. Röstade du i något av valen 2018? (%)

93 procent uppger att de röstade i något av valen 2018. Andelen varierar mellan 83 procent i Rinkeby-Kista och 97 procent på Östermalm. Röstandelen sjunker något med stigande ålder.

Fråga 18. Tycker du att du blir bemött med respekt i samhället? (%)

Endast ett par procent svarar att de inte blir bemötta med respekt i samhället. Samtidigt är det endast var fjärde som känner att de alltid blir respektfullt bemötta.

Enkät- och intervjukommentarer inom fokusområde Social delaktighet, inkludering och respekt:

Kommentarerna till fokusområdet redovisas under följande teman: Delaktighet – möjlighet till aktiviteter, Delaktighet – inkludering, Respekt.

Delaktighet – möjlighet till aktiviteter

- Se till att kommunen tillhandahåller lokaler där både kommun och frivilligorganisationer kan ha aktiviteter. Att hemtjänsten, förutom sitt grunduppdrag, får uppdraget att informera om möjliga aktiviteter som bryter ensamhet.
- Informationen om olika aktiviteter behöver bli bättre. De som är ensamma behöver hjälp att komma iväg på träffar och aktiviteter. Det finns mycket bara man får möjligheten att komma dit. Kanske ska äldre uppmuntras att ringa på hos grannen och ta med hen till mötesplatsen.
- Informera om kommunens olika aktiviteter till nyblivna pensionärer. Flexbussarna behöver nå fler, inte bara i områden med särskilt boende. Idag saknar många områden flexbuss.
- Lättillgängliga transporter, såsom färdtjänst. Lättare att få igenom beslut om färdtjänst. Lokaltrafiken är tuff för många äldre.
- Information på vårdcentraler om aktiviteter och även från kommundelarna (stadsdelsförvaltningarna).
- Gratis buss, spårvagn, tunnelbana och pendeltåg under vissa tider på vardagar.
- Skapa regelbundna mötesforum i stadens förskole- och skolverksamhet med äldre.
- Det finns hjälp och aktiviteter att tillgå men det är svårt att nå ut med information. Ge ideella organisationer mer möjligheter till aktiviteter genom ekonomiska och lokalmässiga förutsättningar.
- Mer stöd till äldreföreningar för att kunna bistå med information samt möjlighet att anordna fler gemensamma aktiviteter. Egna boenden för äldre med matsal och gemensamma utrymmen för aktiviteter, till exempel bassäng, danshall och dylikt.

Delaktighet – inkludering

- Möjligheten till en meningsfull tillvaro och slippa ofrivillig ensamhet.
- Stockholm har ett enormt utbud av aktiviteter. Bakom varannan dörr bor en ensamstående människa. Det gäller att i tid motverka att pensionering och begynnande skröplighet leder till ensamhet och depression, bristande självförtroende och bristande tillit till andra människor.
- Ensamhet, hur komma åt de ensamma? Annonser i lokaltidningen med tydliga anvisningar om aktiviteter för äldre. Se till att alla äldre vet numret till Äldre direkt.
- Bättre information om de möjligheter som står till buds. Den snabba digitaliseringen i samhället missgynnar tyvärr många äldre som inte kan hantera de nya verktygen. Här bör man gå varsamt fram med avskaffande av manuell service, samtidigt som man bör stimulera och underlätta för äldre att utnyttja de nya verktygen.
- Umgås över generationsgränserna mellan förvärvsarbetande och pensionärer. Alla äldre-, senior- och omsorgsboenden måste erbjuda sina boende tillgång till bredband i lägenheten så att det inte blir en ekonomisk fråga för var och en.
- Det finns ett stort utbud idag, närmast obegränsade möjligheter. Skapa särskild app för målgruppen äldre som ett "evenemangsfönster": fysiskt (Friskis o svettis) socialt, kulturellt politiskt, pensionärsorganisationer, reseföretag ... you name it! Även innehållande volontärbjudande, arbetsförmedling, förutom aktiviteter. Kontaktinfo, mejladress, villkor etcetera.
- Eftersom det mesta kommer att bli IT-baserat måste man se till att alla äldre kan/har råd att koppla upp sig. Även måste man se till att ge hjälp vid tekniska fel/handhavandefel, i hemmet om nödvändigt. Ett ekonomiskt IT-bidrag bör inrättas. - Fler mötesplatser där äldre kan vara med. Samarbete med universitet om till exempel intressanta föredrag. Samarbete med idrotten om motionsmöjligheter. Kostnaderna skall vara låga eller inga. - Flera möjligheter där äldre och yngre möts. Diskussioner och mentorskap?
- Fortfarande finns äldre som inte kan hantera det digitala samhället. Det måste finnas möjligheter att få till exempel info på annat sätt än via diverse hemsidor.
- Ensamhet, vill inte personen så är det svårt. Informationen om aktiviteter måste bli bättre, vi som känner till vad som finns har ett ansvar att bjuda in nya personer. Det borde finnas ett äldreperspektiv på samma sätt som det finns ett miljöperspektiv och barnperspektiv.

Respekt

- Räkna med äldre som resurs och viktiga människor, inte bara en grupp, utan individer.

- Negativa attityder mot äldre är ett problem. Man lyssnar idag gärna på yngre men inte på äldre personer. Problem med ensamhet beaktas inte tillräckligt.
- Mer respekt för att ålder inte skall styra utan det är sjukdom eller funktionshinder som kan vara ett hinder.
- Det finns en "äldre-är-i-vägen-attityd" hos yngre idag. Hur ska respekten för äldre öka? Idag stort problem med hänsyn med cyklar och elsparkcyklar på trottoarer. Ordna träffpunkter där förskola, skola träffar äldre.
- Hemtjänstens personal, en del saknar kunskaper om bemötande och respekt.

Fokusområde Social delaktighet, inkludering och respekt - Sammanfattning och förslag på indikatorer

Äldre stockholmare är ofta socialt aktiva och deltar i samhällslivet. Tre av fyra personer träffar anhöriga och/eller vänner minst en gång i veckan, något som är lika vanligt bland de allra äldsta. Nästan nio av tio svarar att de har möjlighet att träffa de människor de vill och delta i de aktiviteter de önskar.

Den här positiva bilden av delaktighet kan ställas mot de sex procent (eller var tionde över 80 år) som svarar att de besväras av ensamhet dagligen eller flera gånger i veckan. Det som efterlyses i kommentarerna är möjligheter till aktiviteter och samvaro för att komma åt den ofrivilliga ensamheten. Samtidigt konstateras att det finns ett stort utbud av aktiviteter och möjligheter till samvaro. Några säger att informationen om dessa aktiviteter måste bli bättre, både specifikt (stöd till föreningar, träffpunkter) men också via riktade satsningar, till exempel information till alla som går i pension. Andra ser att de själva kan ta en större roll för att bryta ensamheten, genom att ringa på och bjuda med personen till träffpunkter eller liknande.

Det så kallade digitala utanförskapet kommenterades också. Det finns en oro över att alla inte får tillgång till information som förmedlats via nätet och därmed inte har möjlighet att påverka. Enligt enkätsvaren säger fyra av fem att de använder internet och de flesta av dem har lätt att hitta information. I gruppen 80 år och äldre svarar hälften att de inte använder internet. Samtidigt är det så att en del äldre som kommit till tals inte är intresserade av eller inte vill lära sig internet. Men de konstaterar samtidigt att detta skapar problem i vardagen på olika sätt. De har inte samma tillgång till information, det är till exempel krångligare att kontakta kommunen och att betala räkningar. I den här gruppen inhämtas information ofta från radio och tv men också via lokaltidningen.

När det gäller enkätens frågor kring delaktighet och respekt visar svaren att en stor majoritet röstar när det är val och nästan lika många säger sig bli bemötta med respekt i samhället, antingen alltid eller oftast. Men i kommentarerna kommer en delvis annan bild fram. En del säger att de upplever negativa attityder mot äldre. Det kan vara brister i bemötande inom hemtjänsten eller minoritetsgrupper som

inte kan uttrycka sin identitet utan oro för trakasserier eller som helt enkelt saknar lokaler där de kan träffas.

Förslag indikatorer för att följa upp den framtida handlingsplanen:

- Indikator 1: Andel personer med tillgång till internet.
- Indikator 2: Andel personer som uppfattar sig utsatta för ålderism, social exkludering, respektlöshet.
- Indikator 3: Antal kommunalt finansierade träffpunkter/mötesplatser för äldre per stadsdelsområde/andel äldre i befolkningen.

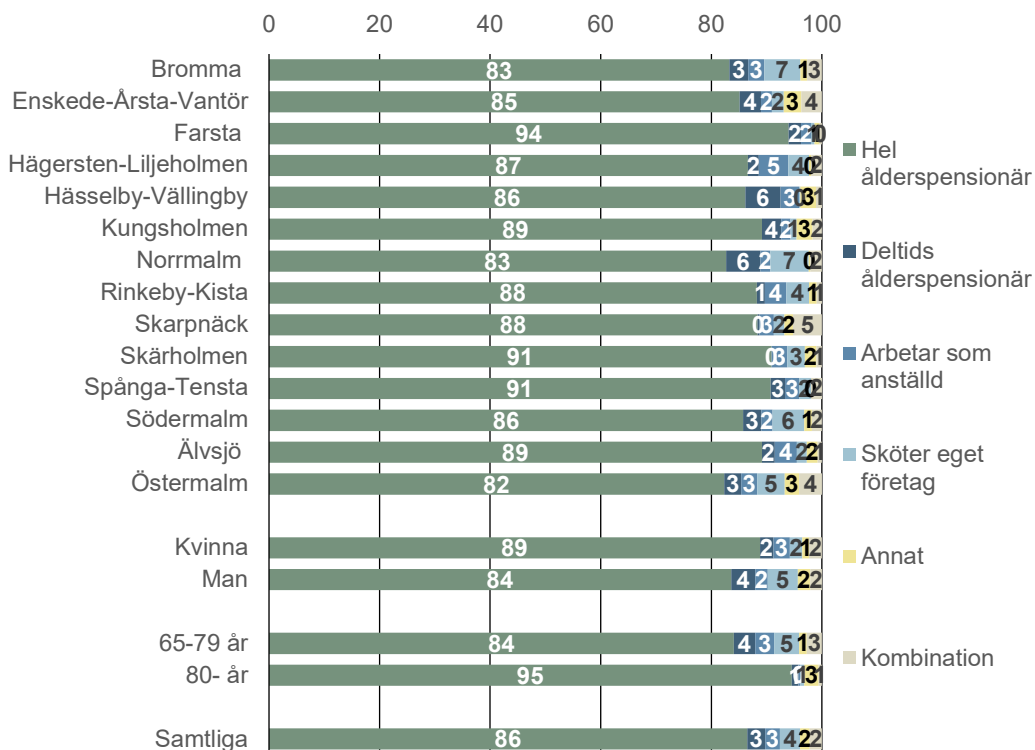
Kommentar: Upplevt utanförskap och ålderism står i motsatsförhållande till inkludering. Alla tre indikatorerna mäter möjligheten till delaktighet.

Fokusområde Ta tillvara äldres resurser - Enkät- och intervjukommentarer

Faktorer som kan påverka en stads äldrevänlighet gällande fokusområde Ta tillvara äldres resurser:

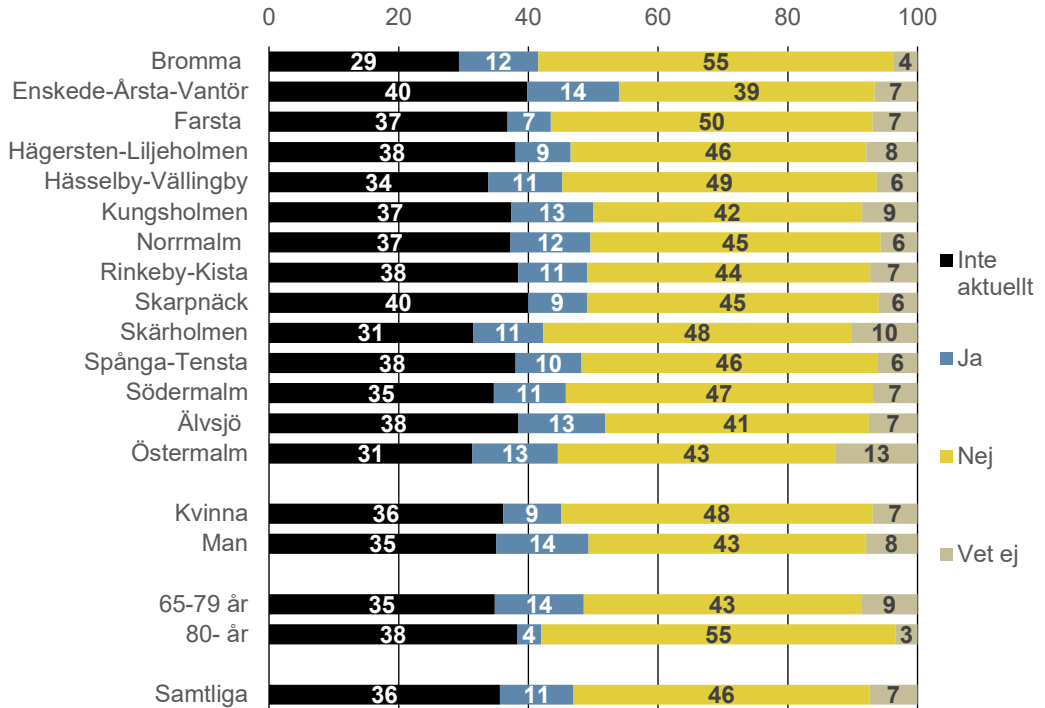
Möjligheter till och problem med att arbeta efter 65. Volontärarbete. Möjligheten att delta i samhället och de politiska processerna. Ålderism.

Fråga 19. Vilket av följande alternativ är huvudsakligen aktuellt för dig just nu? (%)

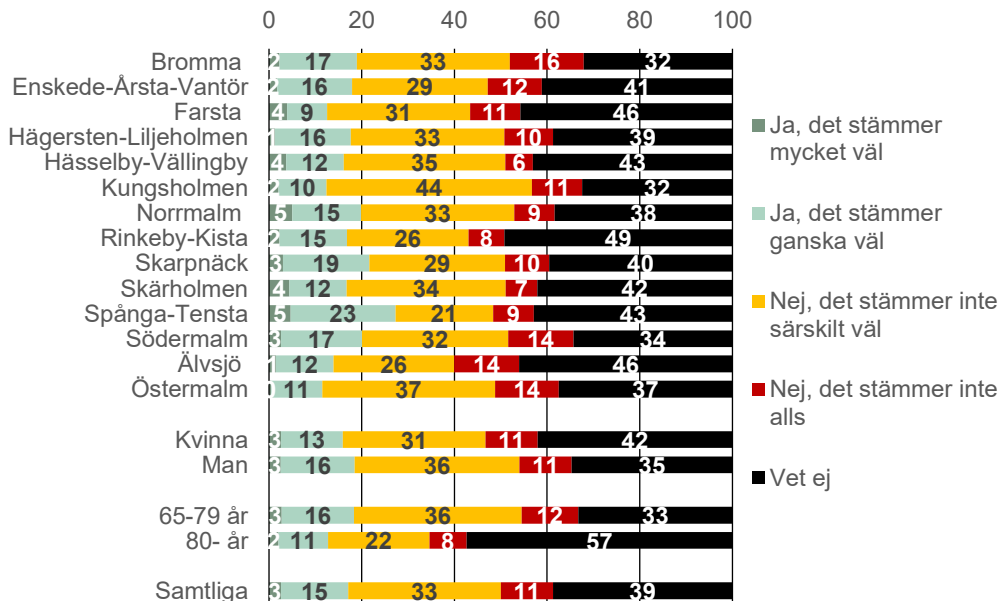
86 procent är heltidspensionärer. I åldrar över 80 år är 95 procent pensionärer på heltid. Andelen som har en fot kvar i arbetslivet är något högre på Östermalm, Norrmalm och i Bromma (p=0.06).

Fråga 20. Om du inte lönearbetar, skulle du vilja arbeta? (Lönearbete) (%)

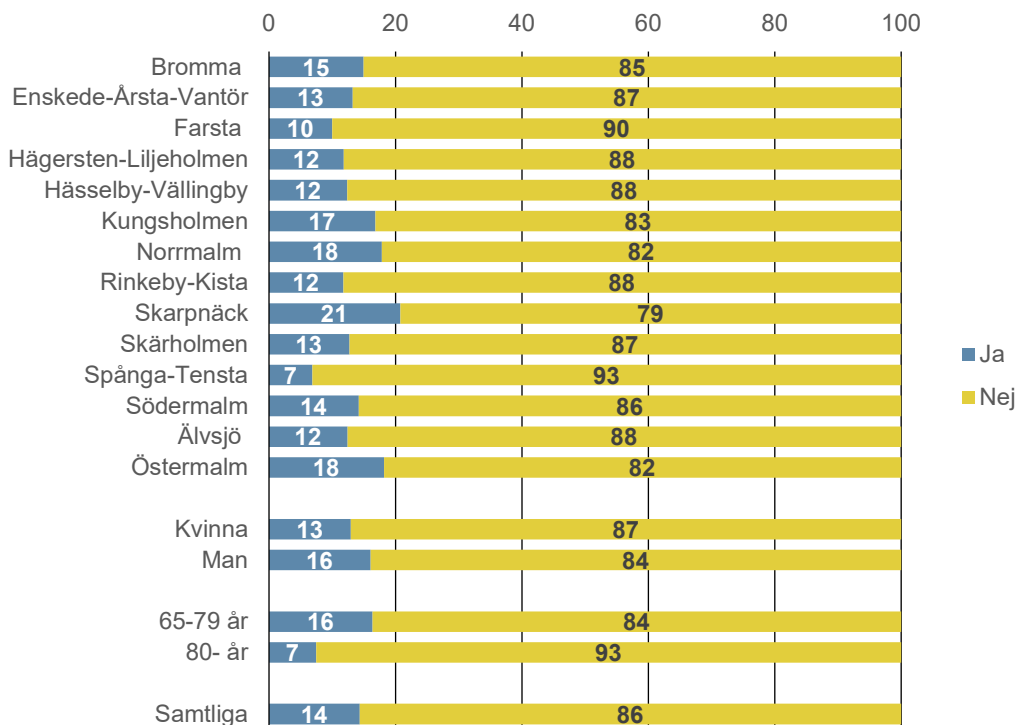
Var tionde svarar ja på frågan om de skulle vilja arbeta, 14 procent i åldern 65–79 år och 4 procent av 80+ år.

Fråga 21. Jag anser att arbetsgivare idag tar tillvara på äldre personer i arbetslivet. (%)

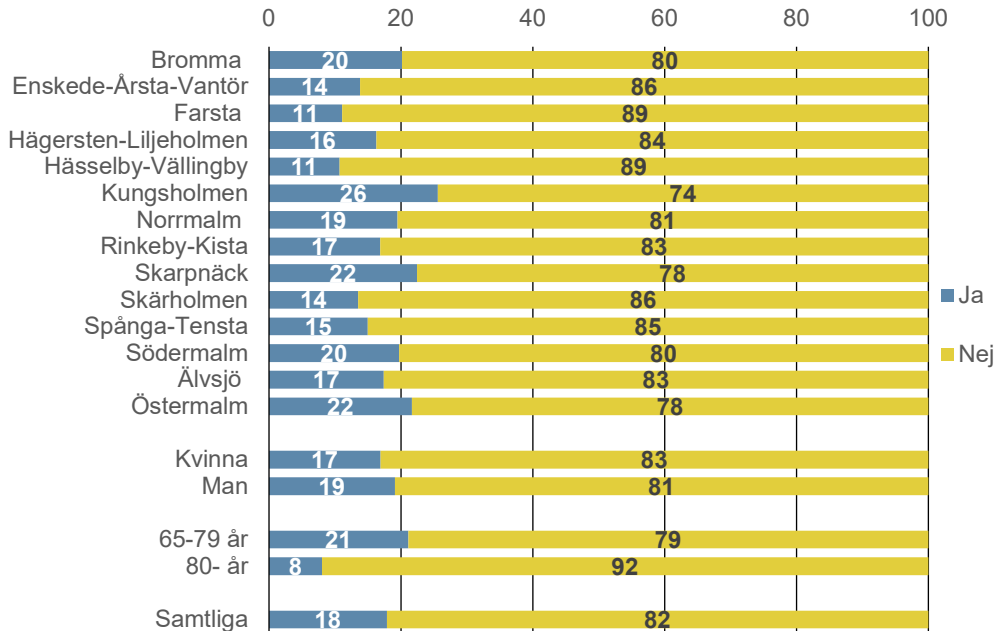
Många (39 %) saknar uppfattning om ifall arbetsgivare idag tar tillvara på äldre personer i arbetslivet. Av dem som har en uppfattning är fler tveksamma till om det är så genom att i låg grad instämna i påståendet.

Fråga 22. Har du arbetat i någon form av volontärverksamhet eller med frivilligt arbete de senaste tre månaderna? (%)

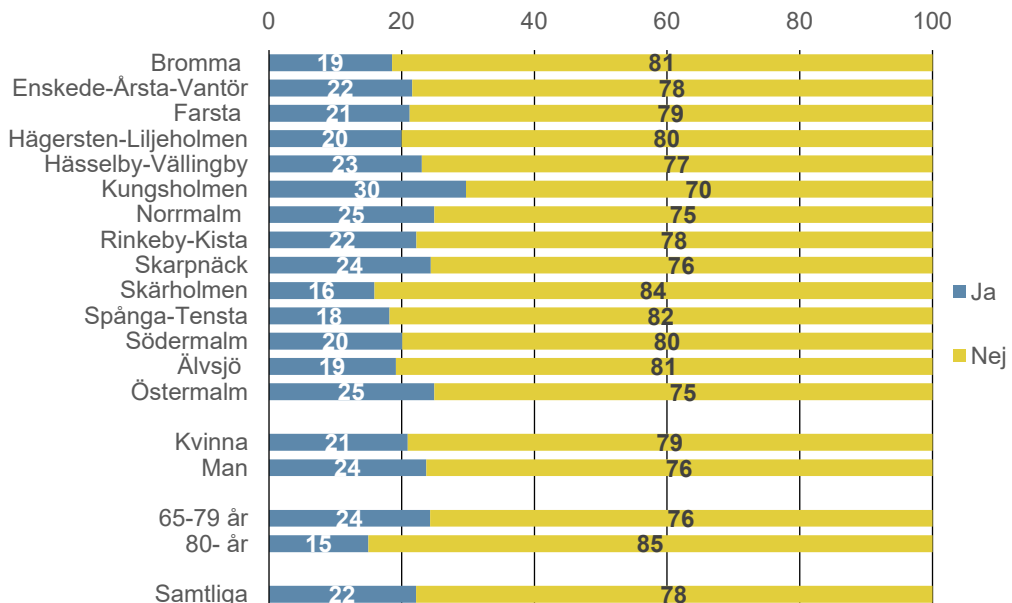
Fjorton procent av samtliga, 16 procent av svarande 65–79 år och sju procent av dem som är 80+, uppger att de har arbetat i någon form av volontärverksamhet eller med frivilligt arbete de senaste tre månaderna. Frivilligarbete är något vanligare bland boende i Skarpnäck och något mindre förekommande i Spånga-Tensta (ej signifikant). Ålder påverkar något, men det syns just inga skillnader mellan män och kvinnor.

Fråga 23. Skulle du vilja engagera dig i volontärverksamhet eller frivilligt arbete? (% av dem som inte redan deltar)

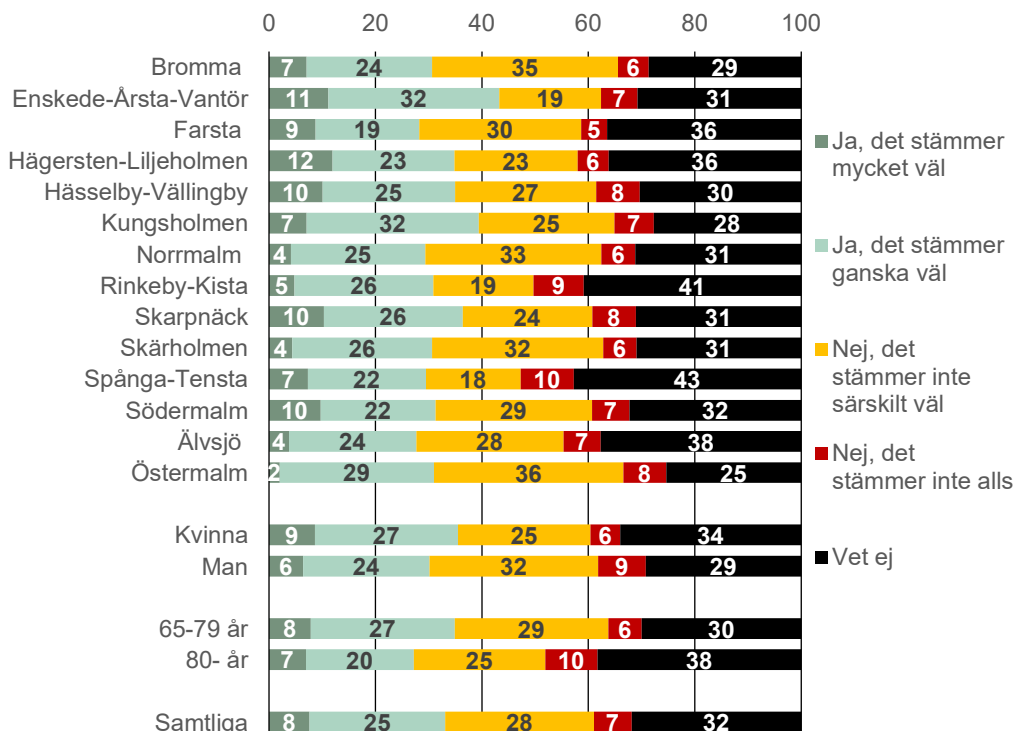
Knappt var femte av dem som idag inte ägnar tid åt volontärverksamhet eller frivilligt arbete skulle vilja engagera sig. Det motsvarar 15 procent av samtliga äldre i staden eller närmare 20 000 personer.

Fråga 24. Är du politiskt aktiv eller aktiv i intresseorganisationer eller föreningar? (%)

22 procent är idag aktiva i intresseorganisationer eller föreningar, fler på Kungsholmen och färre i Skärholmen (ej signifikant). 24 procent i åldern 65–79 år är aktiva jämfört med 15 procent av svarande över 80 år.

Fråga 25. Anser du att äldre i Stockholm i allmänhet är utsatta för diskriminering på grund av ålder, så kallad ålderism, eller ej? (%)

Var fjärde instämmer i påståendet att äldre i Stockholm i allmänhet är utsatta för diskriminering på grund av ålder, så kallad ålderism. En av tre kan inte bedöma detta. Av de som tar ställning är det i stort sett lika många som inte instämmer som andelen som håller med.

Enkät- och intervjukommentarer inom fokusområde Ta tillvara äldres resurser:

Kommentarerna till fokusområdet har delats upp i följande teman: Ta tillvara äldres resurser, Information, Röst i samhället, Möten mellan generationer, Hinder.

Ta tillvara äldres resurser

- Gör det möjligt att jobba efter 65 om man så vill. Volontärarbete
- Vi besitter mycket kunskap som bör tas tillvara.
- Äldre har gedigen kunskap och erfarenhet som bör respekteras och tas tillvara.

- Arbete efter 65, ta tillvara äldres erfarenhet samt flexibel arbetstid. Påverka de politiska partierna att nominera äldre till valbar plats, exempelvis kan två äldre få dela på en mandatperiod.
- Arbetsgivarna borde se den äldre arbetskraftens erfarenheter som en tillgång. Till exempel för mentorskap eller kompetensöverföring.
- Se till att volontärverksamheten blir mer utbredd. En uppgift för föreningar, kyrka och kommunen. Ge stimulans till att olika former av "väntjänst" etableras.
- Skapa möjligheter, ekonomiska och arbetsuppgifter specifikt för äldre. Till exempel att de får leda aktiviteter för äldreboenden, läxhjälp, språkhjälp som leds och utförs av 65+.
- Viktigt att volontärarbeten inte ersätter arbetskraft.
- Skapa möjlighet att vara mentor i olika sammanhang.

Information

- Det finns så mycket erfarenhet och plikttrogenhet hos den äldre befolkningen som missas av staden. Informera om möjligheten till volontärarbete men också till exempel veterankraft.
- Bättre information om hur och med vad man kan arbeta som volontär.
- Upplys om var volontärarbete finns och av vilket slag.

Röst i samhället

- Bjud in till delaktighet, låt inte bara dem som låter mest höras.
- Här bör man i högre utsträckning lyssna till synpunkter från pensionärsråd och pensionärsföreningar i staden. Vid utredningar om stadsplanering bör man i ett tidigt skede söka kontakt med företrädare för den äldre befolkningen.
- Liten möjlighet att delta i samhället och de politiska processerna.

Möten mellan generationer

- Inför fadderverksamhet redan i förskola och lågstadiet för att yngre ska träffa oss äldre och få respekt för oss äldre.
- Det behövs en attitydförändring och den tar tid. Att skapa mötesplatser mellan äldre och yngre för gemensamt lärande på något sätt.
- Ideellt arbete håller oss igång. Mer aktivt sammankopplande mellan äldre och en förskola eller skolklass.
- Flera möjligheter där äldre och yngre möts. Diskussioner och mentorskap? Hålla föredrag i skolan, för ungdomar och för äldre. - Träningsledare inom idrott och motion.
- Byta kunskaper äldre/yngre. Volontärer i skola, integration och väntjänst.

Hinder

- Många blir ensamma när make/maka dör. Mycket umgängesliv bygger på tvåsamhet. Men organisationerna (till exempel pensionärsorganisationer) måste bredda sin verksamhet. Ett möte i månaden är faktiskt inte mycket att bjuda på. Studiecirklar i all ära, men det kan vara för intellektuellt för många.
- Fattigpensionärer har det svårt eftersom nästan allt kostar pengar.
- Hörsel ofta ett problem för äldre i mötessammanhang, ljudmiljön behöver åtgärder. Mötestider dagtid när äldre frågor är med på den politiska agendan.
- Ålderismen bör observeras och bekämpas med information och integrerade aktiviteter.

Fokusområde Ta tillvara äldres resurser - Sammanfattning och förslag på indikatorer

Fjorton procent av de tillfrågade arbetar fortfarande. En av tio säger att de skulle vilja arbeta och då främst yngre äldre. Samtidigt svarar hälften i samma åldersgrupp att de inte tycker att arbetsgivarna tar tillvara på äldre personers resurser i arbetslivet. I kommentarerna sägs att äldre behöver ses som en tillgång med kunskaper och erfarenheter som bör respekteras och tas tillvara. För att göra det möjligt föreslås flexibel arbetstid och uppgifter som till exempel handledare eller mentorer.

Att arbeta i någon form av volontärverksamhet var också något som kom upp bland kommentarerna. Fjorton procent är engagerade idag men ännu fler skulle vilja engagera sig. Det finns ett behov av att informera om var och hur fler äldre kan involveras i volontärverksamheter. Det är inte bara stadens uppgift utan det kan ligga på föreningar och kyrkor att informera. Volontärarbete kan ske inom många olika områden. I kommentarerna finns förslag på olika aktiviteter, till exempel möten mellan olika generationer, i förskola och skola men också som språkhjälp för nyanlända.

Inom fokusområdet finns också frågor om delaktighet i samhället. Enligt enkätsvaren är ungefär var femte person politiskt aktiv eller aktiv i intresseorganisationer eller föreningar. En kommentar är att det är små möjligheter att delta i samhället och de politiska processerna. Det föreslås att äldre bjuds in i större utsträckning, och tidigt i processen, till exempel när det handlar om stadsplanering. Någon annan säger att pensionärsrådets synpunkter behöver väga tyngre än de gör idag.

Vilka är då hindren för att engagera sig på olika sätt? En tredjedel av de tillfrågade tycker att äldre i allmänhet är utsatta för diskriminering på grund av åldern, alltså ålderism, något som särskilt framhölls av företrädare för minoritetsgrupper. Av kommentarerna att döma kan ålderismen ses både som en effekt av fysiska hinder

som nedsatt hörsel som påverkar vid möten, eller som om att möten hålls på fel tidpunkter eller när den äldre inte blir inbjuden överhuvudtaget.

Förslag indikatorer för att följa upp den framtida handlingsplanen:

- Indikator 1: Andel personer som arbetar i någon form av volontärverksamhet eller frivilligarbete.
- Indikator 2: Andel personer som är politiskt aktiva eller aktiva i intresseorganisationer eller föreningar.

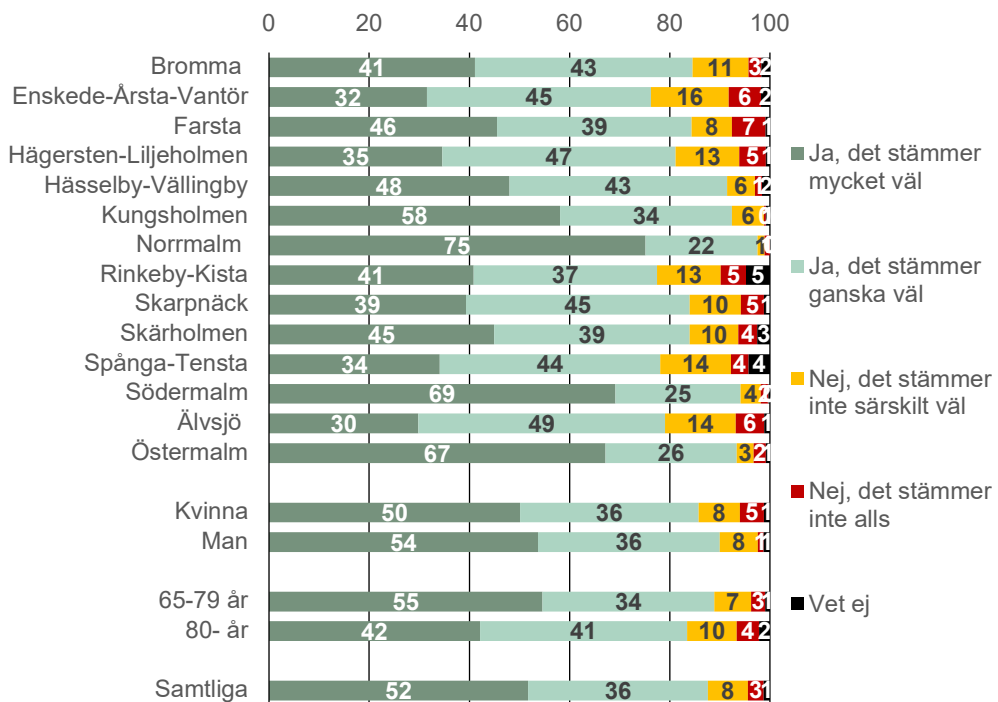
Kommentar: Indikatorerna mäter i vilken utsträckning staden tar tillvara de resurser som finns i den äldre befolkningen.

Fokusområde Samhällsstöd och resurser - Enkätsvar och enkät- och intervjukommentarer

Faktorer som kan påverka en stads äldrevänlighet gällande fokusområde Samhällsstöd och resurser:

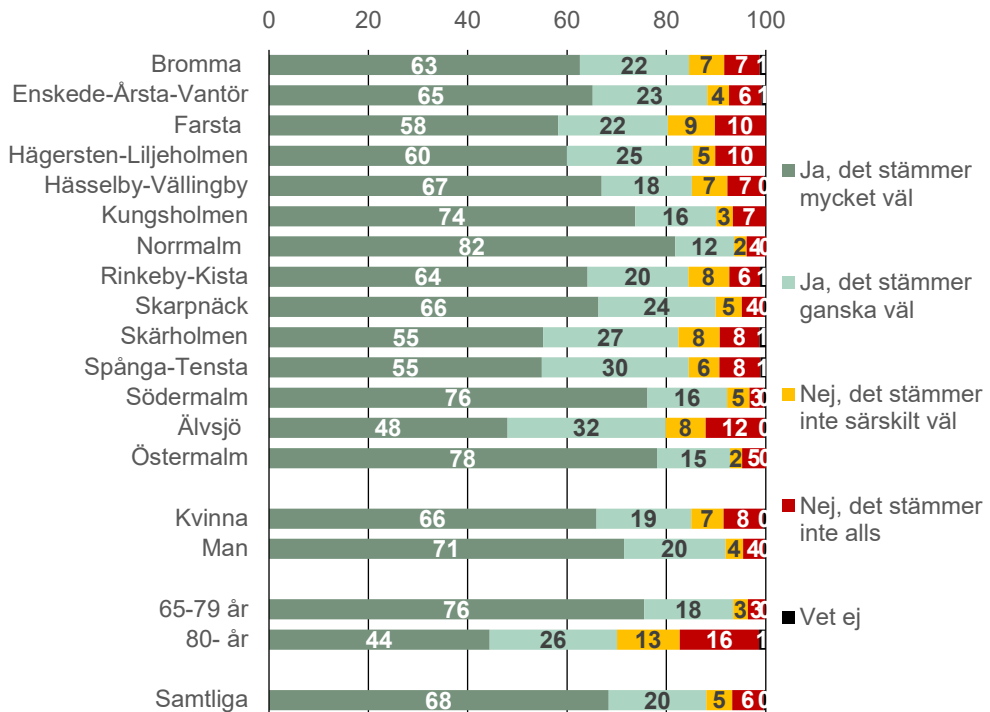
Tillgång till socialtjänst, äldreomsorg, hälso- och sjukvård, tandvård, bibliotek, kultur- idrotts- och fritidsanläggningar. Samhällsstöd som utgår från de äldres behov.

Fråga 26. Jag anser att det finns ett tillräckligt utbud av service i närheten av där jag bor, till exempel dagligvaruaffärer, bank, vårdcentral eller bibliotek. (%)

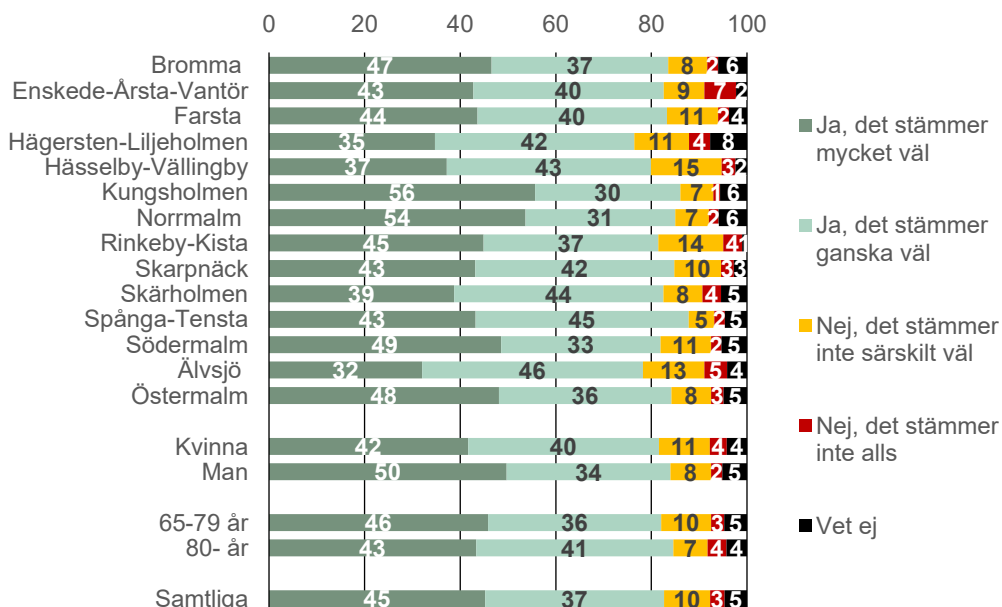
Serviceutbudet där man bor är ett område där svaren av naturliga orsaker skiftar från stadsdel till stadsdel. I huvudsak är bedömningen positiv och få personer är direkt kritiska. I innerstaden är behovet av service tillräcklig.

Fråga 27. Jag kan utan problem ta mig till affärer, banker, vårdcentral eller bibliotek genom att gå eller använda allmänna kommunikationer. (%)

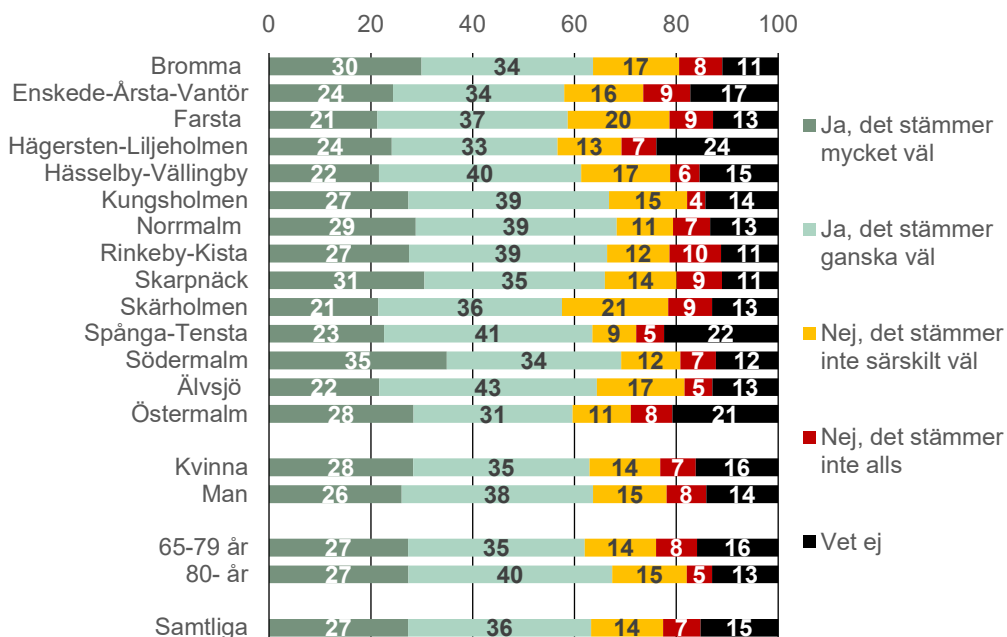
Drygt två av tre väljer det mest positiva svarsalternativet för påståendet att de utan problem kan ta sig till affärer, banker, vårdcentral eller bibliotek genom att gå eller använda allmänna kommunikationer. De som är över 80 år är inte alls lika positiva som svarande under 80 år ($p < 0.001$). Även här har innerstaden en fördel. I till exempel Älvsjö och Farsta är bedömningen inte lika positiv ($p < 0.001$).

Fråga 28. Jag har lätt att få tag på min vårdcentral. (%)

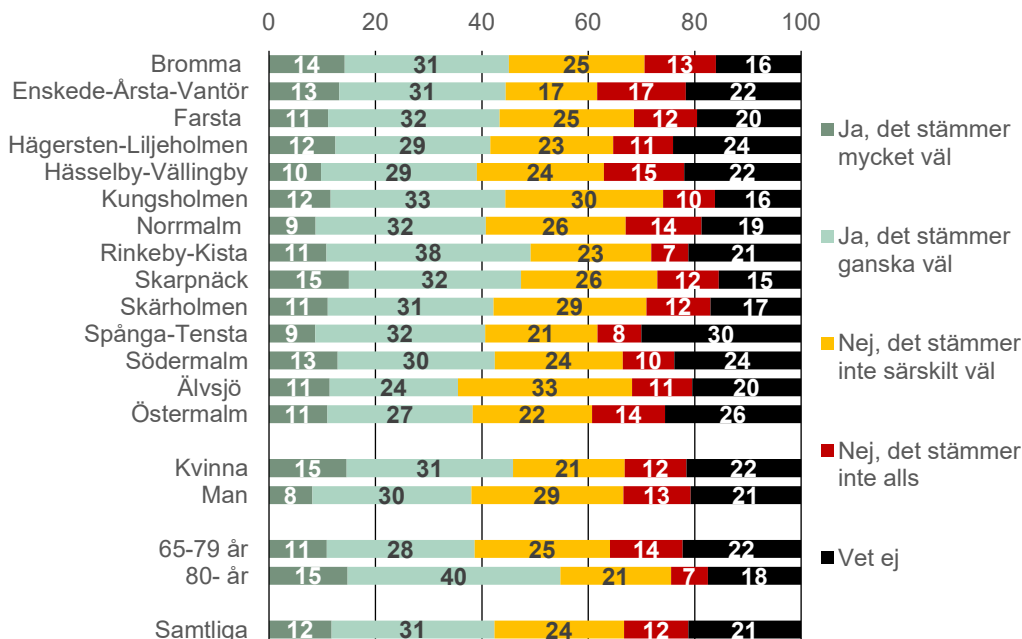
Möjligheten att lätt få kontakt med sin vårdcentral borde inte skilja sig så mycket mellan stadens delar och gör det inte heller. 82 procent menar att påståendet stämmer mycket eller ganska väl. Mycket väl är det vanligaste svaret. 13 procent anser att påståenden inte stämmer särskilt väl eller inte alls. Få saknar uppfattning om detta.

Fråga 29. Jag vet vart jag vänder mig för att ansöka om hjälpinsatser. (%)

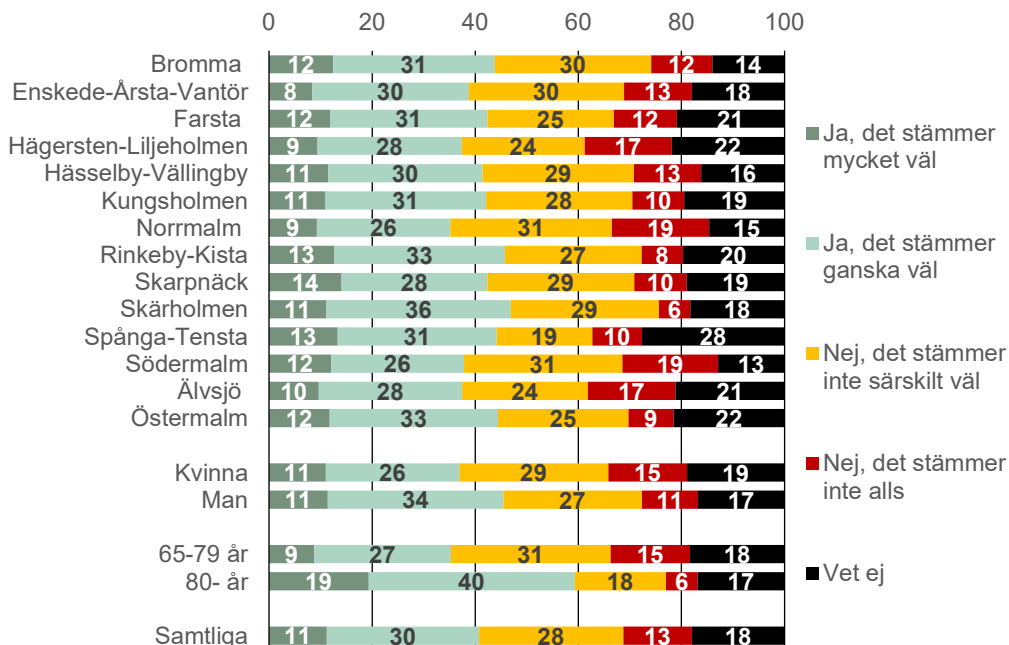
Majoriteten instämmer i att de vet vart de ska vända sig för att ansöka om hjälpinsatser. Samtidigt finns det en försvarlig andel som inte instämmer i detta eller som saknar uppfattning.

Fråga 30. Jag känner till vilket stöd/vilka hjälpinsatser jag kan ansöka om från kommunen. (%)

Kännedomen om vilket stöd/vilka hjälpinsatser man kan ansöka om från kommunen är tämligen låg. Majoriteten instämmer inte i påståendet eller saknar uppfattning, vilket i sig indikerar svagare kunskaper. Endast en av tio väljer det mest positiva svarsalternativet. Äldre är mer välinformerade än yngre.

Fråga 31. Jag känner mig trygg med att jag kommer få hjälp den dag jag behöver det. (%)

Det finns en osäkerhet huruvida man kommer att få hjälp den dag man behöver det. De röda och gula delarna av staplarna (nej, stämmer inte särskilt väl och stämmer inte alls) är oftast väl så stora som de gröna delarna. Endast en av tio känner sig helt trygg med att få nödvändig hjälp, Äldre (80+) är emellertid mer trygga på denna punkt än svarande under 80 år ($p < 0.001$).

Enkät- och intervjukommentarer inom fokusområde Samhällsstöd och resurser:

Kommentarerna till fokusområdet har delats upp i följande teman: Jämlikt stöd, Information, Erbjudanden, Förebyggande, Kompetensbehov, Samordning, Utökade resurser.

Jämlikt stöd

- Det behövs samhällsstöd som utgår från de äldres behov.
- Erbjud samma rättighet till god vård även till äldre.
- Äldreomsorgen måste bygga på den äldres behov. All kontroll och behovsprövning bör så långt som möjligt upphöra. Den enskildes vilja måste ges första prioritet.

Information

- Staden gör mycket bra saker, men information på finska behövs, och förståelse för språket.

- Det är mycket som fungerar bra. Men bättre kanaler för information behövs om de rättigheter och möjligheter som står till buds. De äldre är tyvärr ofta oinformerade om sina självklara rättigheter. Och här får inte ekonomiska aspekter begränsa informationen.
- Det finns ett omfattande utbud och god tillgänglighet idag, men ofta svårtillgängligt att hitta för den person som inte är van att leta i dator- eller pappersformat. Just vid tillfällen - ofta akut - när informationen behövs som bäst (hälso- och sjukvård tex) just då blir den svårtillgänglig. En äldreapp för målgruppen kring "samarbetsstöd och resurser" är kanske något att utveckla. Målgruppen äldre med tillgång till läsplatta och mobiltelefon ökar nu mycket snabbt.
- Gå ut med skriftlig information med jämna mellanrum om vilka möjligheter för äldre som finns i staden. I skriftlig form. I dag i brev och i framtiden via mejl. Så länge lokaltidningarna finns, även där.

Erbjudanden

- Bra kommunikationer. Eventuellt gratis kollektivtrafik. Erbjudande om ledsagning för dem som har svårt att ta sig till olika aktiviteter. Undervisning i dator och smartphones, insyn i den digitala världen.
- Utökad fixartjänst, hjälp med att frakta bort saker med mera - Fler miljöstationer, alla har inte det i huset. Alternativt avhämtning av sopor. - Flytt hjälp när det blir aktuellt. - Matställen där äldre kan få ett mål mat utan större kostnad. Kanske i skolor med flera ställen.
- Många pensionärer har dålig ekonomi. Att åka kommunalt kostar. Handla med rabatt före klockan 15, en dag i veckan.
- Inom äldreomsorg tillgång till gästlägenhet, så avlägsna men nära släktingar kan komma och vara i den äldres närhet vid annalkande död.

Förebyggande

- Se till att det finns ett gym på varje träffpunkt. Det fungerar som en magnet. Hemtjänsten behöver större resurser för att kunna öka tiden i hemmet och kontinuiteten.
- Tillgång till motion till låg kostnad och anpassad till äldres behov är viktigt. Några individer har tyvärr slitits ut på grund av dålig arbetsmiljö under lång tid och även dåliga matvanor, flitigt bruk av alkohol mm.
- Mer resurser till idrottsaktiviteter för de äldre.
- Allt som kan få de äldre att röra sig mer måste underlättas. All forskning bekräftar att ökad rörelse befrämjar hälsan.
- Förbättra tillgången på inlästa böcker. Inför regelbundna idrottsaktiviteter på äldreboende, anpassas efter gruppens möjligheter. Anställ kulturpedagoger på äldreboenden.

Kompetens

- Utöver generella behov behövs kulturell kompetens för att tillvarata och respektera mångfald och säkra minoriteters rättigheter.
- Den psykiska hälsan - angeläget att kunskap finns om depression hos äldre.
- Tillgången till vård och omsorg skulle bli bättre om den personal som går i pension, men vill fortsätta arbeta något eller några år, får göra detta.

Samordning

- Samordning mellan hemtjänst och enklare sjukvårdsinsatser. Lättare att komma i kontakt med biståndshandläggare.
- Bättre samordning mellan kommun och landsting i samband med hälso- och sjukvård. Utöka stöd för äldre som vårdar anhörig i väntan på hens äldreboendeplacering.

Utökade resurser

- Mer resurser för äldreomsorg och lämpliga bostäder. Biståndshandläggning kan vara ojämn.
- Tandvården måste bli en del av sjukvården. Den är idag ett klassmärke.
- Utveckla tryggt mottagande i hemmet.
- För "fattigpensionärer" borde tandvård och glasögon kosta betydligt mindre.
- Ekonomin påverkar möjligheten att vara aktiv. Sänkt hyra, billigare SL-kort, sänkt skatt och tandvårdssubventioner kan öka utrymmet för fler aktiviteter. Mer patienttid vid läkarbesök. Korta väntetiden för äldre på akuten. Möjlighet till tolk på VC och sjukhus.
- Mer resurser till äldreomsorgen och hemtjänst. Förändra hemtjänstens funktionssätt från att mäta tidsåtgång till att låta hemtjänstens anställda få ta större eget ansvar.
- Mer ekonomiskt stöd speciellt för tandvård, likt det som finns för barn och ungdomar så att de äldre inte prioriterar bort tandhälsan till förmån för något annat.
- Tillgång till socialtjänsten. Äldreomsorg. Samhällsstöd som utgår från de äldres behov.
- Att den som har behov av stöd ska få det när hen själv begär det. Att anhörigstöd ges till den som vårdar anhörig så att hen orkar.
- Tandvården skall ingå i hälso- och sjukvård. Samhällsstöd till föreningarna så att dessa i större utsträckning kan nå äldre i närområdet, även de som har visst rörelsehinder.

Fokusområde Samhällsstöd och resurser - Sammanfattning och förslag på indikatorer

En stor majoritet tycker att det finns ett tillräckligt utbud av service i det egna närområdet. Frågan kom sällan upp i kommentarerna men var desto viktigare i gruppsamtalen på seniorboendena. Där handlade önskemålen ofta om att det måste finnas brevlåda och bankomat i eller i närheten av boendet och bättre kommunikationer till det närmaste serviceområdet (affärer, banker, vårdcentral). Enligt svaren på enkäten tycker majoriteten att det är lätt att komma i kontakt med den egna vårdcentralen. Kommentarna handlar om behovet av att låta tandvården ingå i högkostnadsskyddet, liksom kostnader för glasögon, för att hjälpa äldre personer med dålig ekonomi.

Sex av tio säger att de känner till vart de ska vända sig för att ansöka om hjälpinsatser men bara fyra av tio känner till vilka insatser som finns att ansöka om. Flera kommentarer tar också upp den bristande informationsspridningen, både om det omfattande utbud som finns, men också om vilka rättigheter som finns. Informationen behöver gå ut via flera olika kanaler som internet, brev och i lokal-tidningen.

Kännedomen om vilket stöd och vilka hjälpinsatser man kan ansöka om från kommunen är tämligen låg överlag. Äldre är dock mer välinformerade än yngre. De allra äldsta svarar också i högre grad än yngre att de känner sig trygga med att de kommer få hjälp den dag det behövs. Att de allra äldsta hade bättre kunskaper om vart man vänder sig för att få hjälp och större tilltro att få hjälp när man behöver, kan förklaras av att var tredje person i den gruppen redan har hjälp från kommunen.

Många av kommentarerna handlar om att äldreområdet behöver utökade resurser. Både till äldreboenden och hemtjänst men också i form av subventioner för att äldre med sämre inkomster (pension) ska få pengarna att räcka till, exempelvis genom gratis kollektivtrafik eller lägre kostnader för tandvård.

Olika förebyggande insatser efterlyses. Ofta handlar det om möjligheten till fysisk aktivitet som gym till rimlig kostnad eller om olika kulturella aktiviteter. Det kom också förslag om att återuppta insatser som uppsökande verksamhet, både i kommunen och utgående från vårdcentraler.

Förslag indikatorer för att följa upp den framtida handlingsplanen:

- Indikator 1: Andel personer som känner sig trygga med att de kommer få hjälp den dag de behöver det.
- Indikator 2: Andel personer som vet vart de ska vända sig för att ansöka om hjälpinsatser.
- Indikator 3: Andel personer som känner till vilket stöd/vilka stödinsatser man kan ansöka om från kommunen.

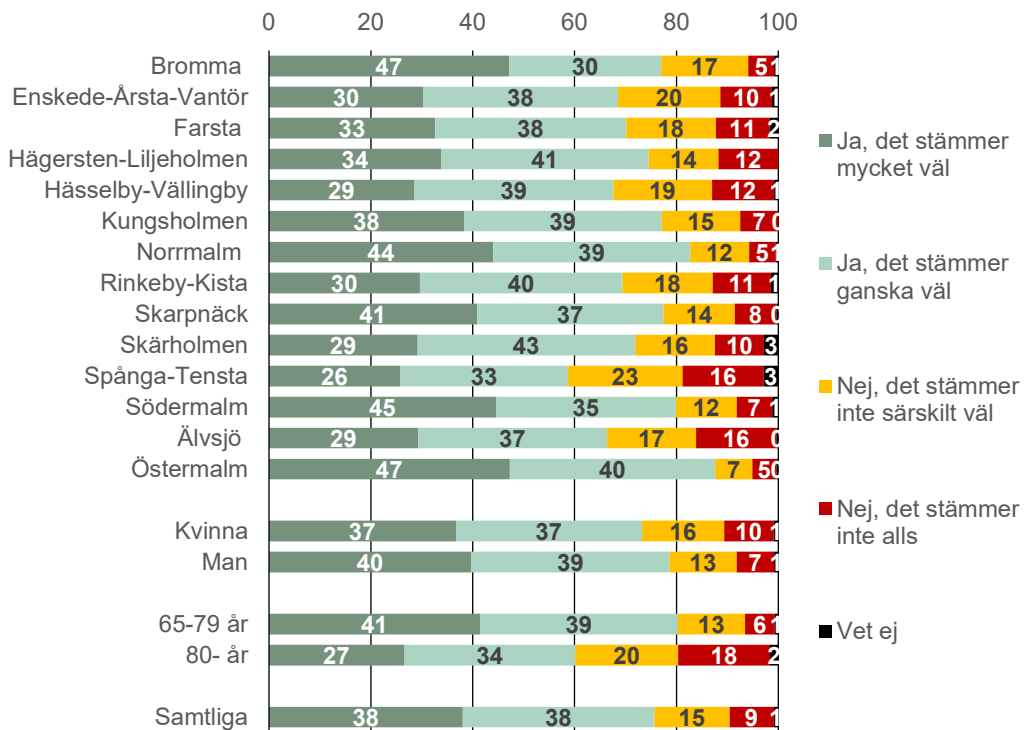
Kommentar: Staden har en skyldighet att informera om vilken hjälp äldre kan få. Indikatorerna mäter i vilken utsträckning informationen går fram.

Fokusområde Utomhusmiljö och byggnader - Enkätsvar och enkät- och intervjukommentarer

Faktorer som kan påverka en stads äldrevänlighet gällande fokusområde Utomhusmiljö och byggnader.

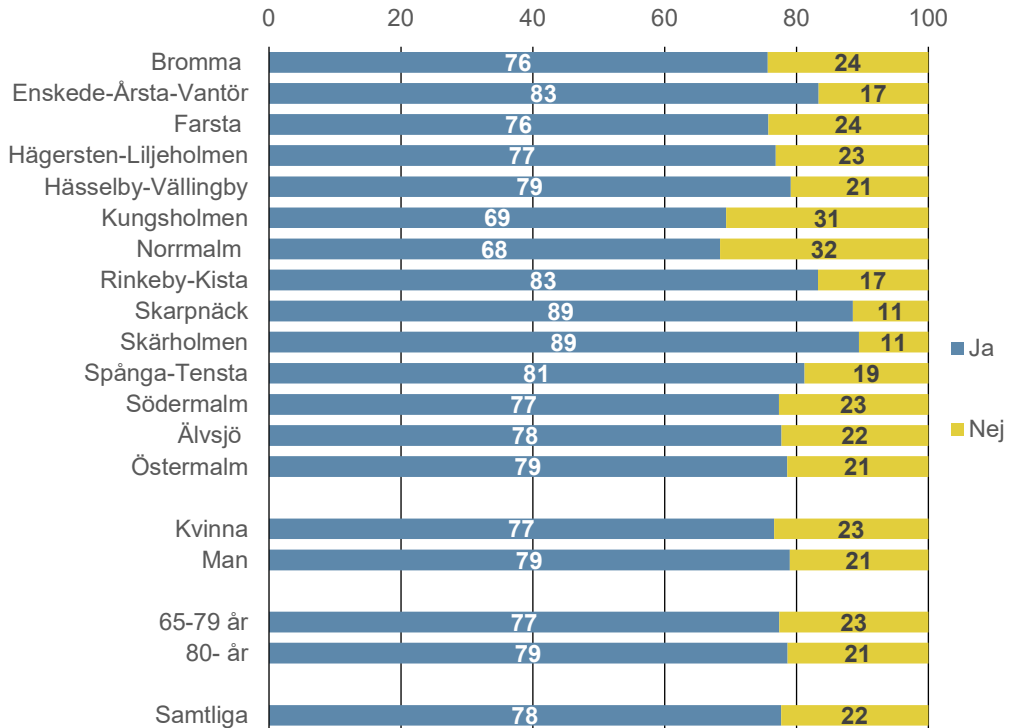
Välfungerande och anpassade byggnader och grönområden. Tillgång till bänkar och platser att vila på. Framkomliga gångvägar och trottoarer. Bra belysning. Tillgång till ramper, hissar, rulltrappor och allmänna toaletter. Otrygghet, oro och brottslighet.

Fråga 32. Jag nyttjar eller besöker ofta parker eller naturområden i mitt närområde. (%)

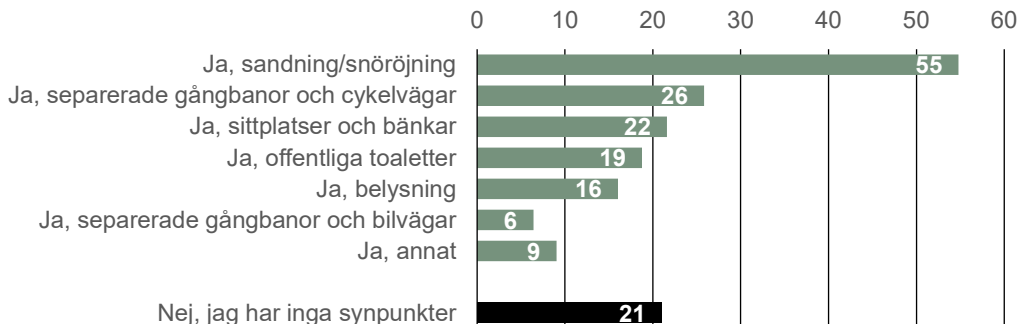
Innerstadsbor och boende i Bromma och Skarpnäck nyttjar parker och grönområden mest. I Spånga-Tensta, men även i Älvsjö, är nyttjandet lägre. Nyttjandet hänger samman med ålder, men inte med kön ($p < 0.001$).

Fråga 33. Tycker du att framkomligheten är bra på trottoarer och gångvägar i ditt närområde? (%)

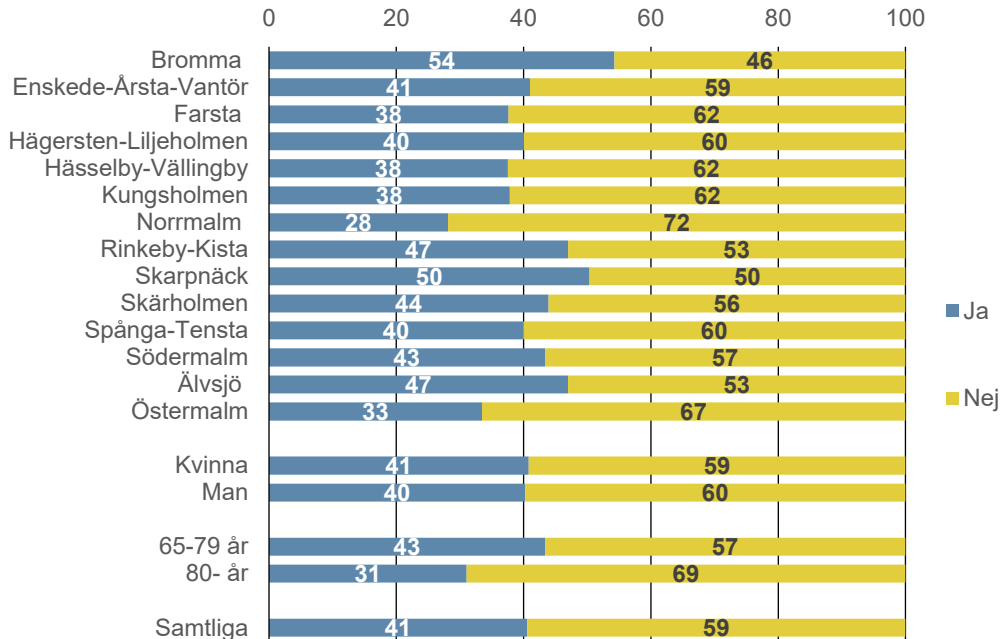
Närmare åtta av tio menar att framkomligheten är bra på trottoarer och gångvägar i närområdet. Inga skillnader syns beroende på ålder eller kön. Sämst är betyget för framkomlighet på Norrmalm och Kungsholmen. Skarpnäck och Skärholmen får bäst omdömen för framkomlighet på trottoarer och gångvägar ($p < 0.001$).

Fråga 34. Finns det något i ditt närområde som kan bli bättre? (%)

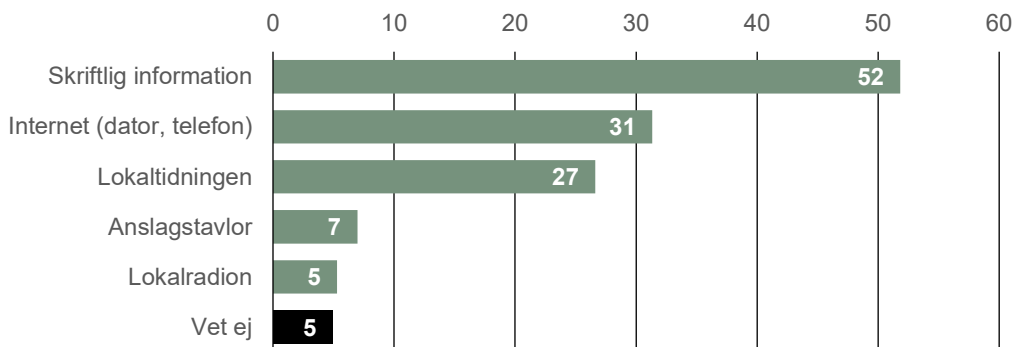
Var femte person har inga synpunkter på förbättringar som gäller framkomlighet, belysning och bänkar. Av de aspekter som de boende ombads att bedöma hamnar snöröjning/sandning högst på listan, följt av separerade gångbanor och cykelvägar samt sittplatser.

Fråga 35. Vet du var du kan lämna synpunkter på skötsel, underhåll och renhållning av parker, grönområden och gångvägar i ditt närområde? (%)

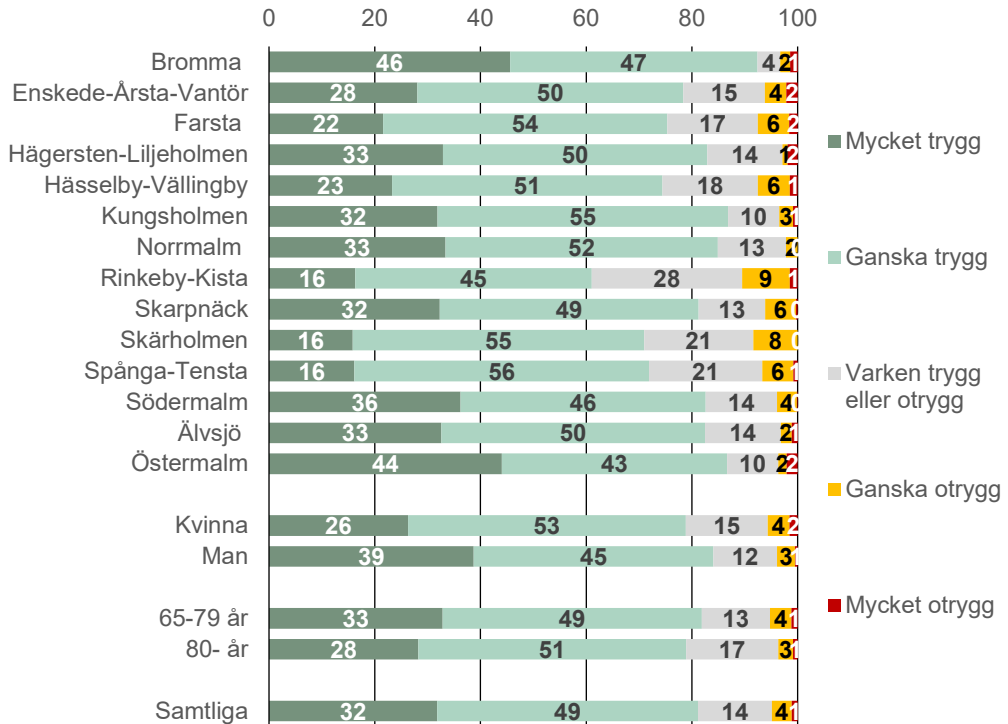
Fyra av tio känner till var de kan lämna synpunkter på skötsel, underhåll och renhållning av parker, grönområden och gångvägar i närområdet. Bäst är kännedomen i Bromma och lägst på Norrmalm ($p=0.03$). Personer under 80 år är något mer välinformerade än äldre ($p<0.001$).

Fråga 36. Hur skulle du i första hand vilja bli informerad om förändringar i utemiljön eller om pågående aktiviteter i ditt närområde? (%)

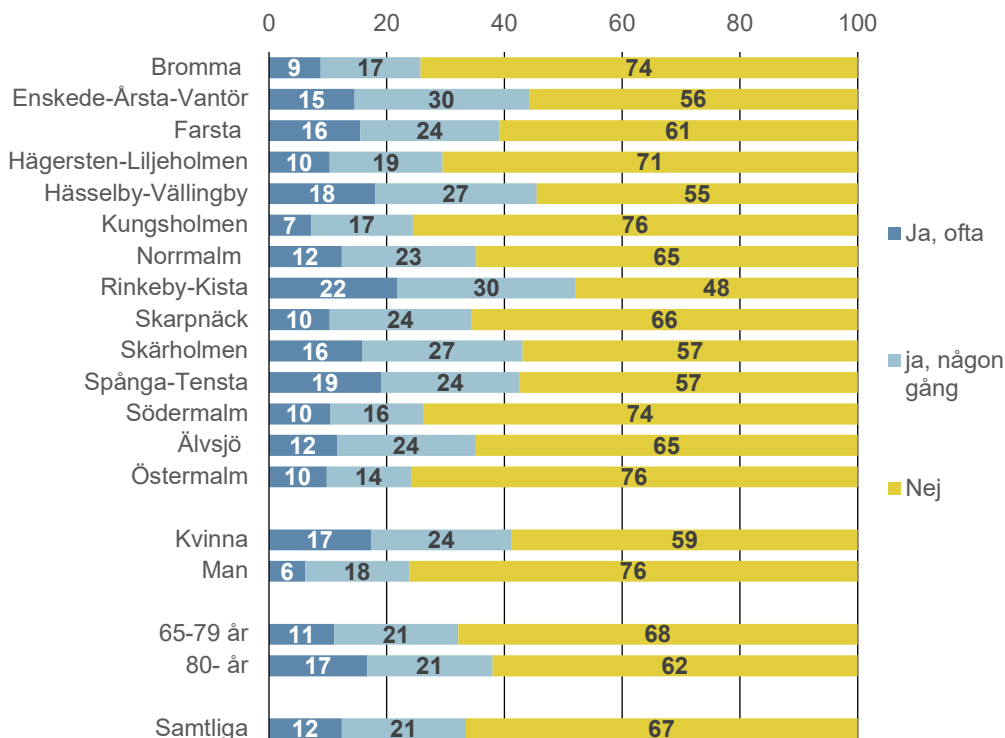
Varannan efterfrågar skriftlig information om eventuella förändringar i utemiljön eller om pågående aktiviteter i närområdet. Tre av fyra är intresserade av information via internet och nästan lika många vill läsa om sådant i lokaltidningen. Det finns en åldersaspekt. 37 procent svarande under 80 år och 12 procent över 80 år vill söka information på internet.

Fråga 37. Känner du dig trygg eller otrygg i ditt närområde? (%)

Åtta av tio känner sig ganska eller mycket trygga i sitt närområde. Endast fem procent uttrycker direkt otrygghet. Andelen som är mycket trygga stannar vid 32 procent, 39 procent män och 26 procent kvinnor. Äldres och yngres upplevelse skiljer sig dock inte. Däremot kan man notera att andelen som känner sig mycket trygga är högst i innerstaden och i Bromma och påtagligt lägre i Rinkeby-Kista, men även i Skärholmen och Spånga-Tensta ($p=0.006$).

Fråga 38. Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du avstått från att ge dig ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad? (%)

När frågan om trygghet ställs mer konkret syns tydliga skillnader mellan olika delar av staden och mellan män och kvinnor ($p < 0.001$). Även här är boende i innerstaden och Bromma mindre oroliga än i stadsdelar som Rinkeby-Kista, Enskede-Årsta-Vantör eller Hässelby-Vällingby ($p = 0.005$).

Enkät- och intervjukommentarer inom fokusområde Utomhusmiljö och byggnader:

Kommentarerna till fokusområdet har delats upp i följande teman: Framkomlighet, Byggnader, Trygghet, Snöröjning.

Framkomlighet

- Tillgång till bänkar att vila på. Framkomliga gångvägar. Bra belysning.
- Tillgång till ramper, hissar, rulltrappor och allmänna toaletter.
- Bättre röjning av sly runt gångvägar. Bättre belysning. Parksoffor används och sjaskas ner av andra än äldre personer.
- Stora böter till dem som kör elsparkcykel på gångbanor och slänger dem så de hindrar framkomligheten.

- Regelbunden översyn av belysning i parken. Slopa cykling mot enkelriktat.
- Trottoarer endast för gångtrafikanter. Cyklar och mobila fordon etc. har under INGA omständigheter där att göra! Då LEDER man cykeln/motsvarande om det saknas cykelbana eller det är förenat med fara att framföra sitt fordon på vägbana! Regelbunden översyn av belysning, rulltrappor, ramper, allmänna toaletter.
- Rullstol/rullator - Slipa ner höga trottoarkanter vid framförallt övergångsställen.

Byggnader

- Bygg fler små radhus.
- Se till att hissar monteras i de hus där det inte finns, för att möjliggöra att fler äldre kan komma ut.
- Säkrare miljö, samt plats för möten mellan generationer
- Helkonceptboenden för äldre. Upplysta och trygga områden med någon typ av bovärd som kan ha kontroll på vilka som kommer och går för att skapa mer trygghet för de äldre i hemmet.

Trygghet

- Fler poliser, fler ordningsvakter
- Närvaro av uniformerad polis med jämna mellanrum. Övervakningskameror vid bankomat.
- Bekämpa kriminaliteten kraftfullt.

Snöröjning

- Trottoarer dåligt snöröjda. Staden fokuserar orimligt mycket på cyklisterna.
- Snöröjningen måste förbättras på våra gångbanor

Fokusområde Utomhusmiljö och byggnader - Sammanfattning och förslag på indikatorer

En stor majoritet, nio av tio, säger att de känner sig mycket eller ganska trygga i sitt närområde. Endast fem procent uttrycker direkt otrygghet. Samma svar oavsett ålder. Men var tionde person (17 % i gruppen 80+) säger sig avstå från att gå ut kvällstid av oro för överfall, rån eller ofredande. I kommentarerna efterlyses större närvaro av polis.

Fyra av fem besöker ofta parker eller grönområden i sitt närområde. De äldsta i något mindre omfattning. Innerstadsbor och boende i Bromma och Skarpnäck nyttjar parker och grönområden mest. I Spånga-Tensta, men även i Älvsjö, är nyttjandet lägre. För att ta sig dit måste de gå på trottoarer, gångvägar och ibland cykelvägar vilket gav många kommentarer kring framkomligheten. Trots att

enkätsvaren visade att nära 80 procent tycker att framkomligheten är bra på trottoarer och gångvägar så domineras kommentarerna av olika önskemål kring snöröjning eller den osäkerhet som de nya elsparkcyklarna skapar. Flera kommenterar också att hissar, rulltrappor och ramper inte alltid är i funktion. Det fanns även önskemål om fler bänkar att vila på vid utevistelser.

Sextio procent säger sig veta var de kan lämna synpunkter på skötsel, underhåll och renhållning. Informationen behöver alltså bli bättre. Hälften av alla svarande vill ha skriftlig information eller via lokaltidningen., medan de yngre föredrog information via internet.

De kommentarer som rörde byggnader handlade dels om möjligheten till boende i markplan (små radhus), dels behovet av hissar i äldre fastigheter och lokaler för mötesplatser mellan generationer.

Förslag indikatorer för att följa upp den framtida handlingsplanen:

- Indikator 1: Andel personer som känner sig trygga i närområdet.
- Indikator 2: Andel personer som vet var de kan lämna synpunkter på skötsel, underhåll och renhållning i utemiljön.

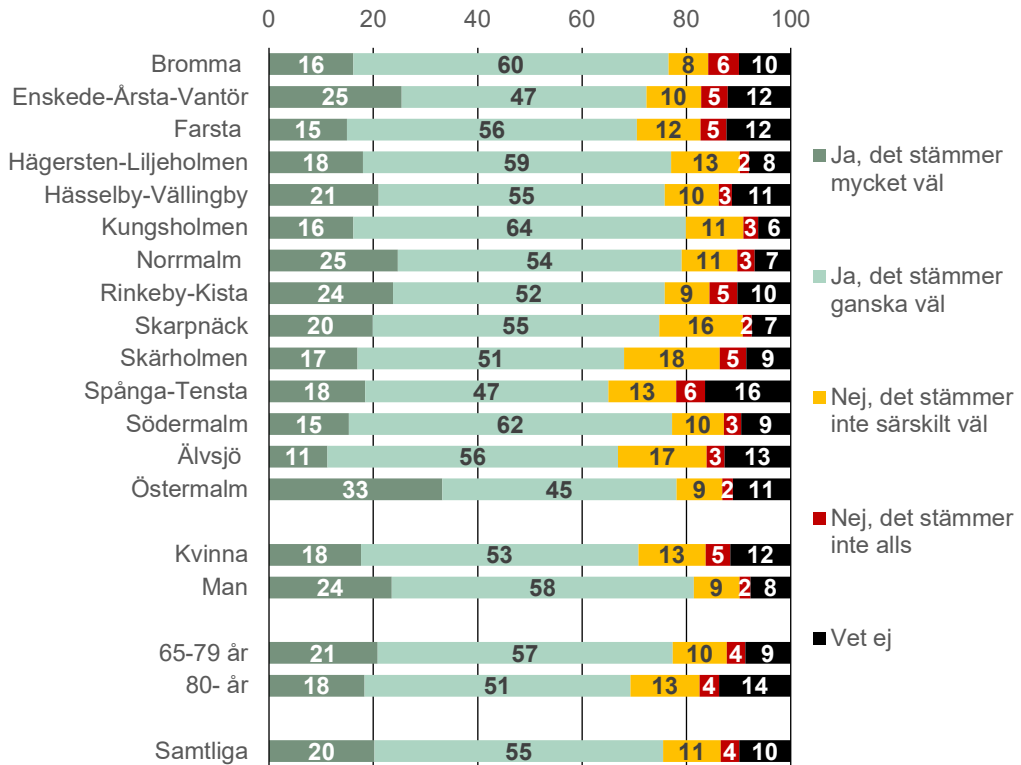
Kommentar: Indikatorerna mäter dels den subjektiva känslan av trygghet, dels i vilken utsträckning det finns kunskap om hur utemiljön kan påverkas.

Fokusområde Transport och mobilitet - Enkätsvar och enkät- och intervjukommentarer

Faktorer som kan påverka en stads äldrevänlighet gällande fokusområde Transport och mobilitet:

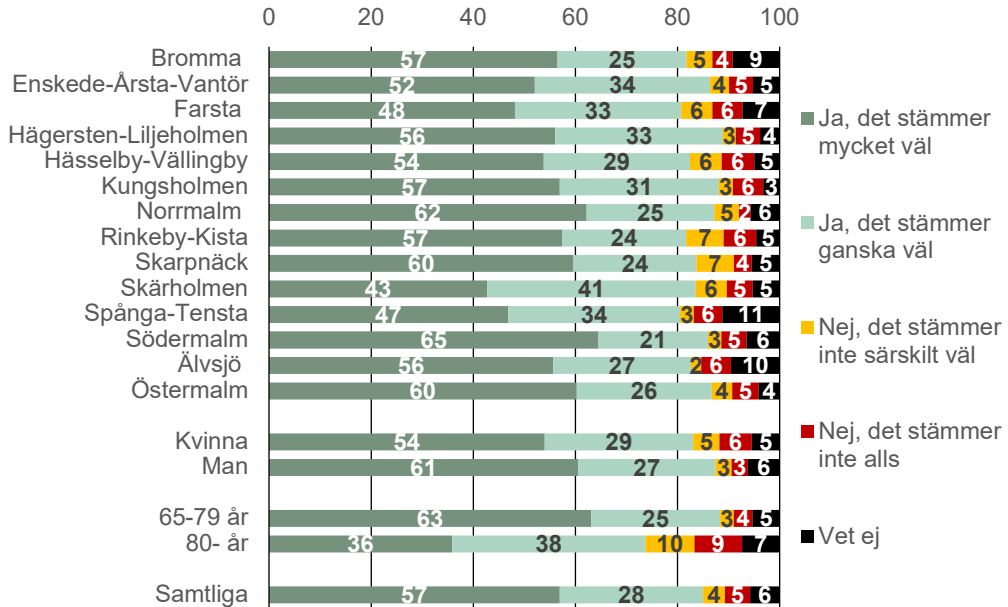
Trygga, tillgängliga och prisvärda allmänna kommunikationsmedel. Kommunikationer för att nå service, sjukvård, affärer, kulturevenemang eller för att träffa vänner och släkt. Kunna ta del av information. Tillgång till datorer på offentliga platser.

Fråga 39. Jag anser att de allmänna kommunikationerna (buss, tunnelbana, spårvagn, pendeltåg) vanligtvis är anpassade till äldre personers behov. (%)

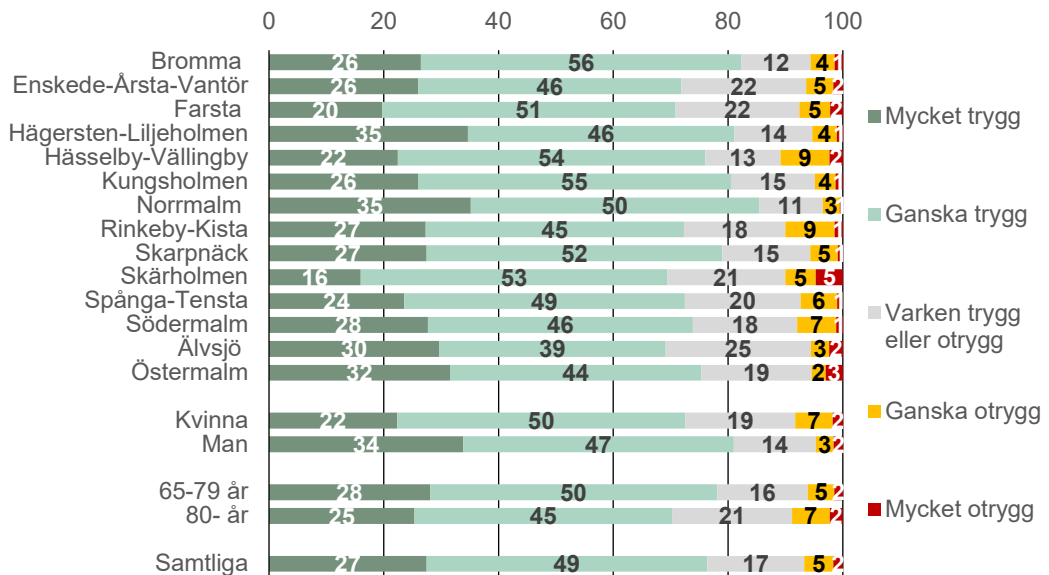
Tre av fyra instämmer i att allmänna kommunikationer vanligtvis är anpassade till äldre personers behov, men endast 20 procent kryssar för det mest positiva svarsalternativet. Flest kritiska finner vi i Spånga-Tensta, Älvsjö och Skärholmen.

Fråga 40. Jag har vanligtvis inga problem att ta mig till allmänna kommunikationer med hjälp av ramper, hissar, rulltrappor eller rullband. (%)

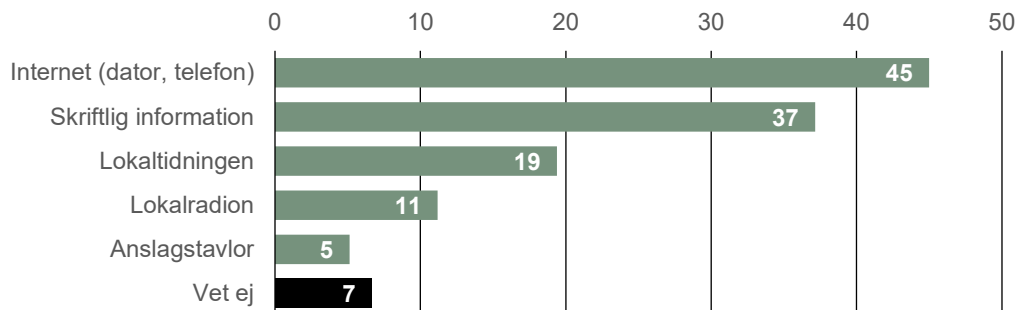
Femtiosju procent anser att påståendet om att de vanligtvis inte har problem att ta sig till allmänna kommunikationer med hjälp av ramper, hissar, rulltrappor eller rullband stämmer mycket bra. Färre än var tionde är kritisk. Andelen som är kritiska är högre (19 %) bland boende över 80 år än bland yngre (7 %) (p=0.008).

Fråga 41. Känner du dig trygg eller otrygg när du använder buss, tunnelbana eller pendeltåg? (%)

Tre av fyra känner sig mycket trygga eller ganska trygga när de använder buss, tunnelbana eller pendeltåg. Fler väljer dock alternativet ganska trygg framför mycket trygg. Andelen uttalat otrygga är låg. Högst är andelen som inte känner sig trygga i Hässelby-Vällingby, Rinkeby-Kista och Skärholmen.

Fråga 42. Hur skulle du i första hand vilja få information om kollektivtrafiken? (%)

Information om kollektivtrafiken föredrar de flesta att få via internet. 45 procent markerar det alternativet men åldern påverkar. 53 procent av svarande under 80 år vill ha informationen via internet mot 19 procent av boende över 80 år.

Enkät- och intervjukommentarer inom fokusområde Transport och mobilitet:

Kommentarerna till fokusområdet har delats upp i följande teman: Mobilitet, Ekonomi, Information, Transporter, Trygghet.

Mobilitet

- Viktigt att rulltrappor och hissar fungerar. Äldre behöver framkomlighet även för bilar. Vissa justeringar av busstrafiken och hållplatsplaceringar behövs.
- Vid trafikplanering är det viktigt att beakta de äldres begränsningar. Man bör till exempel vara varsam vid indragning av hållplatser, då de äldre ofta har svårigheter att förflytta sig längre sträckor.
- Trafikljusen vid övergångsställen måste ha sådana intervall att man hinner korsa gatan.
- Ordna närbuss som kan beställas för att underlätta kontakter.
- Tillgång till så kallad flexbuss. Här är mycket backigt och långt till andra färdmedel och service.
- Bättre tidtabeller för bussar.
- Billigare taxiresor för dem som inte har färdtjänst. Möjlighet till samkörningar till olika event vilket skulle vara effektivt om det fanns specialboenden för 65+.

Ekonomi

- Gärna gratis resor med kollektivtrafiken under icke-rusningstid (som i Göteborg, Budapest). Kollektivtrafiken är jätteviktig.
- Billigare på SL, alltså inte höja avgiften för oss pensionärer. Det finns många fattigpensionärer.
- Kommunikationerna i Stockholm fungerar bra. Kostnaderna för "fattigpensionärerna" är höga.
- Tillgängligheten mycket god och prisvärd.

Information

- Satsa på IT-stöd för äldre
- Kurser i datoranvändning behövs.
- Tillgång till värdar som kan lotsa den äldre inom socialtjänst, hälso- och sjukvård. Alla äldre har inte anammat användning av datorer.
- Tillgång till datorer är bra. Service dålig vid språksvårigheter. Informationen inte bra på andra språk.
- Dator på bibliotek, möjligen även i köpcentra eller andra publika platser för förbättrad tillgänglighet av olika slag

Transporter

- Se till att färdtjänsten fungerar bättre.
- Lättare att få färdtjänst för äldre, vilken prioritet finns?
- Jag upplever att äldre som fortfarande har tillgång till bil har svårigheter att förstå P-automater som i de flesta fall skall betala med en app som ska vara installerad i mobilen. Har alla äldre en mobil som det går att installera en app på och kan de hantera den? Enhetliga P-automater vore önskvärt.

Trygghet

- Trygga, säkra kommunikationsmedel.
- Håll ordning på cyklisterna och elsparkcyklar. Ett stort antal av dessa följer inga regler. Förbjud cyklar och elsparkcyklar på gångbanor.
- Säten på tunnelbanan bör vara högre på handikappplatserna.

Fokusområde Transport och mobilitet - Sammanfattning och förslag på indikatorer

Var fjärde person ansåg att de allmänna kommunikationerna inte är anpassade till äldre personers behov och att de inte känner sig trygga när buss, tunnelbana eller pendeltåg används. Drygt hälften av alla svarade att de vanligtvis inte har problem att ta sig till allmänna kommunikationer med hjälp av ramper, hissar, rulltrappor eller rullband. Färre än var tionde är kritisk. Även här finns åldersskillnader. Andelen som är kritiska är högre, var femte, bland svarande över 80 år.

I kommentarerna finns önskemål om bättre fungerande rulltrappor och hissar, det handlar alltså i första hand om tillgängligheten till kommunikationerna, men också önskemål om fler så kallade flexbussar eller närbussar som ett komplement till de kommunikationer som finns idag.

Ekonomi är ett hinder för en del äldre personer att använda allmänna kommunikationer och det ges förslag på ytterligare reducerade avgifter för äldre eller helt borttagen avgift under dagtid för att öka resandet.

För att få information om kollektivtrafiken föreslås en kombination av flera informationskällor: internet, skriftlig information eller via lokaltidningen. När det gäller internet efterfrågas utbildningsåtgärder. Det kan vara kurser men också personlig hjälp som kan erbjudas på bibliotek eller mötesplatser med tillgängliga datorer.

Förslag indikatorer för att följa upp den framtida handlingsplanen:

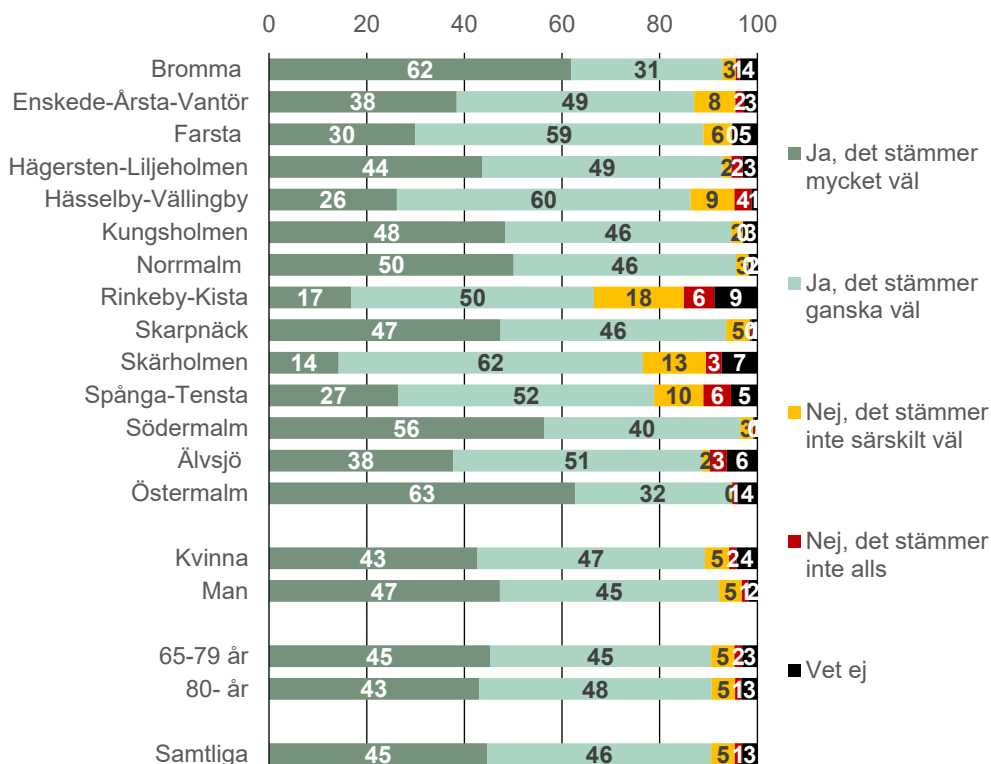
- Indikator 1: Andel personer som känner sig trygga när buss, tunnelbana, pendeltåg används.
- Indikator 2: Andel personer som inte har några problem att ta sig till allmänna kommunikationer med hjälp av ramper, hissar, rulltrappor och rullband.

Kommentar: Indikatorerna mäter dels den subjektiva känslan av trygghet, dels tillgänglighet till allmänna kommunikationer.

Är Stockholm en bra stad att åldras i?

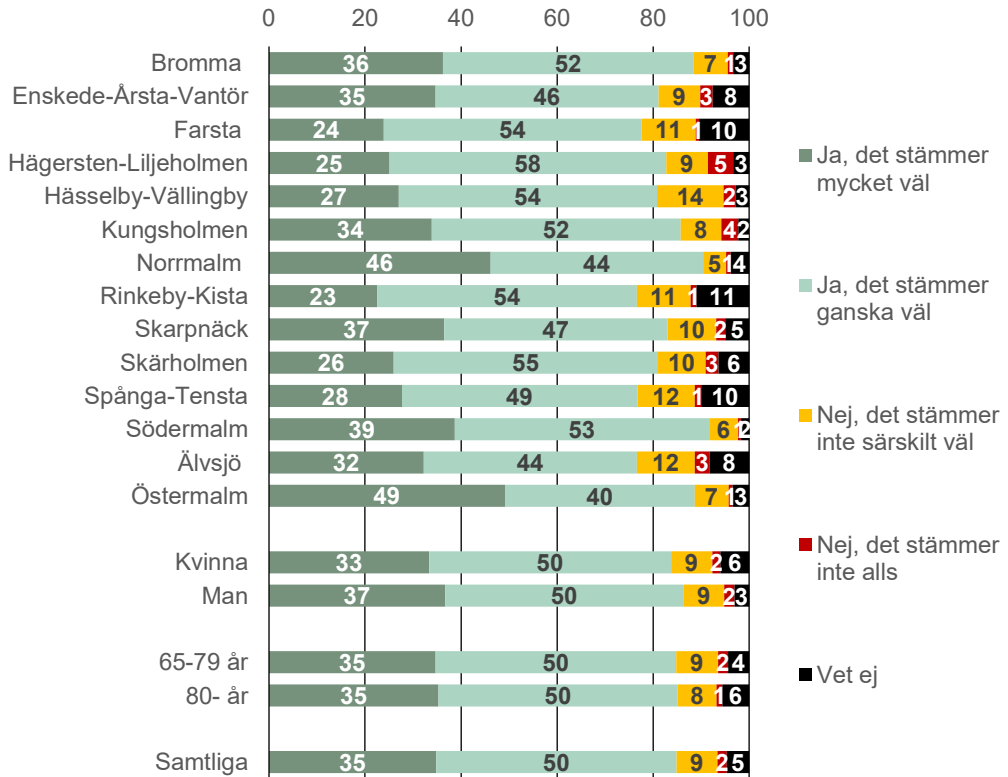
De två avslutande frågorna i enkäten var övergripande frågor om de svarande tycker att Stockholm respektive den egna stadsdelen är bra att åldras i?

Fråga 43. Min stadsdel är en trivsamt stadsdel att leva, bo och åldras i. (%)

När det gäller stadsdelsområdet man bor i skiljer sig bedömningen en del emellan. Mest positiva är de boende i innerstaden och i Bromma och Skarpnäck. I Rinkeby-Kista, Skärholmen och Spånga-Tensta är såväl andelen som instämmer mycket lägre och andelen som inte instämmer (de röda och gula delen av staplarna) högre ($p < 0.001$).

Fråga 44. Stockholm är en trivsamt stad att leva, bo och åldras i. (%)

Bilden av den egna stadsdelen påverkar även bilden av hela staden som en stad att leva, bo och åldras i, men skillnaderna mellan svaren från de olika stadsdelsområdena är mindre. Andelen som svarar att påståendet stämmer mycket väl är något lägre för staden som helhet jämfört med stadsdelsområdet.

DISKUSSION

Äldrecentrum har på uppdrag av Stockholms stad genomfört en baslinjemätning i staden för att på olika sätt försöka fånga äldre personers åsikter om Stockholm är en bra stad att åldras i och ge förslag på hur den kan bli mer äldrevänlig. Idén och arbetssättet har inspirerats av WHO:s koncept Ageing Friendly Cities. Det är ett nätverk med mer än 1000 städer världen över. Stockholms stad var en av initiativtagarna till ett motsvarande europeiskt nätverk 2015, The European Covenant on Demographic Change¹³, något som också legat som grund till föreliggande arbete.

Genomförandet av baslinjemätningen bygger på data insamlade via enkäter, intervjuer och gruppsamtal med äldre. Det har skett vid träffpunkter för äldre i stadsdelsområdena, vid möten med kommunala pensionärsråd och vid intervjuer med äldre på ”gator och torg”. En enkät med frågor skickades också ut till föreningar och organisationer som arbetar för äldre med utländsk bakgrund, nationella minoritetsgrupper, personer med psykisk ohälsa, äldre med intellektuell funktionsnedsättning och personer med missbruksproblematik.

Enligt Socialtjänstlagens första paragraf, hör det till socialnämndens uppgifter att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen. Ledstjärnan för Äldrecentrums arbete har också varit att ”göra äldres röster hörda i Stockholms stad”. En huvudaktivitet med denna inriktning var den befolkningsenkät som skickades ut till ett urval äldre i staden, utan övre åldersgräns. Svarsfrekvensen på enkäten var 66 procent. Trots att svarsfrekvensen är hög för att vara en enkätundersökning är det förstås en svaghet att en tredjedel av alla tillfrågade inte svarat. Svarsfrekvensen kan jämföras med resultatet från Folkhälsoundersökningen 2014 (Folkhälsomyndigheten 2014, Nielsen et al 2019), som vid det tillfället inte hade någon övre åldersgräns för deltagande. Här var svarsfrekvensen 60 procent bland alla tillfrågade 65 år och äldre.

Ett positivt resultat, som också skiljer sig från Folkhälsoenkäten, var att svarsfrekvensen var väl så hög bland dem som var 80 år och äldre, som de yngre. Bland kvinnorna var svarsfrekvensen högst i Farsta, 75 procent, och lägst i Rinkeby-Kista 47 procent. Beträffande männen var svarsfrekvensen högst i Farsta och Hägersten-Liljeholmen, 78 procent, och lägst i Rinkeby-Tensta med 59 procent bland 80-åringar och äldre.

De äldre som inte kommit till tals i enkäten är, trots den ovanligt höga svarsfrekvensen, de allra äldsta, en grupp som har relativt sämre hälsa och större funktionsnedsättningar än de yngre äldre. Svaren måste tolkas med detta i åtanke. Enkätstudien ger en ögonblicksbild av, i detta fall, vilka åsikter äldre har om att ”bo och leva” i sin stadsdel. De problem som framkommer i enkätsvaren kan peka ut förhållanden i stadsdelsområdena som borde förbättras till nytta för alla och oavsett ålder.

¹³ The European Covenant on Demographic Change. <https://www.age-platform.eu/publications/covenant-demographic-change>

I enkäten fanns två frågor om staden respektive den egna stadsdelen är trivsamt att leva, bo och åldras i. En stor majoritet ger positiva omdömen om både stadsdelsområdet där man bor och staden som helhet. Även om det finns skillnader mellan stadsdelsområden, mellan män och kvinnor och svarande i olika åldrar kvarstår att omdömena överlag är mycket positiva. Även när det gäller de olika fokusområden som frågorna berörde, var de flesta omdömena positiva.

Resultaten har stora likheter med erfarenheterna från motsvarande arbete i Uppsala och Göteborg. Men, att majoriteten anser att den egna staden är en bra stad att leva, bo och åldras i betyder inte att det inte finns många idéer, förslag och önskemål om förbättringar, något som också framgår av de kommentarer som gavs.

Trygghet och gemenskap

Många av kommentarerna och önskemålen om förbättringar rörde frågor som är relaterade till centrala mänskliga värden som trygghet och gemenskap, och dess motsatser. Ungefär fem till tio procent av alla svarande känner sig otrygga i olika situationer, något som gör att man till exempel inte gärna går ut kvällstid på grund av rädsla för att bli utsatt för våld. Vilken upplevelse man har till detta påverkas av både faktorer knutna till varje individ, och av omgivningsfaktorer. De flesta kände sig trygga i sin bostad, men många tillstod att de kände sig otrygga i området utanför bostaden. Hälften av de svarande angav att de behövde gå i trappor för att ta sig in eller ut ur sin bostad, något som troligtvis blir ett problem i framtiden. Ett annat exempel, som bryter det positiva svarsmönster som fanns på de flesta frågorna, var att sex av tio inte visste vart man vänder sig för att ansöka om hjälp. Ännu färre av de svarande, mindre än hälften, visste vilka insatser man kan ansöka om hjälp för. Och än färre, fyra av tio svarande, instämde i påståendet att de kände sig "trygga med att jag kommer att få hjälp den dag jag behöver det". Förtroendet för att man kan få vård och omsorg när man behöver är alltså en central trygghetsfråga för äldre stockholmare.

Beträffande ensamhet, instämmer cirka sex till fjorton procent i påståendet att de besväras av ensamhet, någon gång i veckan eller oftare. På en följdfråga om de vill ha hjälp att ändra på detta svarar en fjärdedel att de skulle vilja ha hjälp. Att man svarar att man besväras av ensamhet, betyder alltså inte automatiskt att man vill ha hjälp med detta. I Folkhälsoenkäten 2014 ställdes frågan "känner du dig ensam?" Frågan ställdes till personer 65 år och äldre, utan övre åldersgräns. I den äldsta gruppen, 85 år och äldre, rapporterade 35 procent känsla av ensamhet en gång i veckan eller oftare. Skillnaden mellan studierna torde förklaras av hur frågan formuleras. Det är färre som besväras av ensamhet än som känner sig ensamma.

Svaren på andra frågor i enkäten visar att äldre stockholmare är socialt aktiva och i hög grad inte har några problem med att ta sig till samlingslokaler eller andra mötesplatser, något som ofta framförs som ett sätt att bryta ensamhet. Alltså är det vissa äldre som besväras av ensamhet, varav en del vill ha hjälp med detta och likaså vissa personer som behöver hjälp att ta sig till mötesplatser och träffpunkter. Sammantaget illustrerar detta att det givetvis finns förhållanden som försämrar livskvaliteten för äldre i Stockholm, som är relaterade till individens livssituation

men också sådant som är relaterat till omgivningen och som är möjligt att påverka till det bättre för stockholmarna.

En Äldrevänlig stad - Gör äldres röster hörda!

Det har blivit mer och mer uppenbart under arbetet att en av de viktigaste frågorna handlar om hur äldres röster ska bli hörda. I Äldreförvaltningens Strategi för en äldrevänlig stad (2017), framhölls att äldre upplever att deras synpunkter och åsikter inte ses som viktiga och att det är svårt att påverka beslutsfattande. Det saknas naturliga sammanhang där alla äldre kan göra sina röster hörda. Samma trend framkom i varumärkesmätningen som Stockholms stad gjorde om stockholmarnas inställning till staden och dess verksamheter: Många äldre vill vara delaktiga i utvecklingen av Stockholm men känner inte att de har möjlighet att påverka. Stadens nämnder samverkar med många interna och externa parter och gruppen äldre är officiellt representerad genom Kommunstyrelsens pensionärsråd (KPR) samt i stadsdelsområdena genom de lokala pensionärsråden. Det behövs en utveckling med fler direkta kanaler där alla, även de äldre som inte tillhör någon pensionärsorganisation, kan lämna sina synpunkter och bli lyssnade på. På motsvarande sätt behöver också formerna för återkopplingen förbättras, dvs vad som händer med åsikterna som framförts och i vilken mån de tas till vara.

Från enkäten hämtas också många av förslagen till indikatorer som staden kan använda för att följa upp sitt arbete. Här finns mått som tillgång till internet, andel utsatt för ålderism, antal i volontärarbete eller andel politiskt aktiva eller aktiva i intresseorganisationer. Men det finns framförallt mått på trygghet och tillgänglighet.

Arbetet med baslinjemätningen, enkäten och de olika formerna för intervjuer och gruppsamtal som användes är ett bra sätt att inhämta och förmedla äldres levnadsförhållanden och belysa vilka behov som behöver åtgärdas för att nå målet om en äldrevänlig stad. Insamlade synpunkter har en större bredd och djup än de traditionella formerna för delaktighet och inflytande. Samtidigt utgör inte arbetssättet en motsats till de traditionella formerna och fora för delaktighet, snarare en utveckling av dem. Sättet att göra de äldres röster hörda ligger också i tiden; en ökad livslängd, hemmet som bas och en ökad digitalisering av samhället kräver nya former för delaktighet som kan öka känslan av trygghet och gemenskap.

REFERENSER

- Andersson, L. (2008). Ålderism. Studentlitteratur.
- Bevakning av grundläggande betaltjänster 2018. Länsstyrelserna 2018:14.
- En bättre plats att åldras på – Arbete för åldersvänliga städer i Norden. Nordens välfärdscenter. 2018.
- En undersökning om hälsa och levnadsförhållanden i Stockholms län. Hälsa Stockholms läns landsting. Statistiska centralbyrån. Stockholm 2014.
- Folkhälsomyndigheten (2014). Folkhälsan i Sverige. Årsrapport 2014.
- Folkhälsomyndigheten (2018). Digital teknik för social delaktighet bland äldre personer. Ett kunskapsstöd om möjliga insatser utifrån forskning, praktik, statistik, juridik och etik.
- Göteborgs stad (2019). Basutvärdering – Nulägesbeskrivning av seniorers behov, erfarenheter och synpunkter om åldersvänligheten i Göteborg.
- Jämställdhet. Program för ett jämställt Stockholm 2018–2022. Stockholms stad 2017.
- Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer. SOU 2017:21.
- Nationella minoriteter. Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter. Stockholms stad 2018.
- Nilsen, C m. fl. (2019). Hur mår stockholmarna efter 65? Beskrivning av hälsa och levnadsvanor 2002–2018. Rapporter/Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum 2019:3.
- Oslo kommune. Alders- og demensvennlig bydel. Aktiv og trygg i et inkluderende og tilgjengelig nærmiljø. Sluttrapport prosjekt Bydel Nordre Aker. Oslo kommune 2015–2017.
- Skapa åldersvänliga städer i Norden - Konferens i Stockholm 15–16 oktober 2018. Nordens Välfärdscenter. 2019.
- Skillnadernas Stockholm. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Stockholms stad 2015.
- Stockholmarna om trygghet och otrygghet. Nutid & framtid. Om Stockholmsregionens utveckling. Länsstyrelsen Stockholm. 2019.
- Stockholms stad (2018). Delaktighet. Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018–2023. Stockholms stad 2018.
- Strategi för en äldrevänlig stad. Underlag till program. Stockholms stad 2017.

Uppsala kommun. (2017.). Äldrevänlig stad – Om hur det är att åldras i Uppsala. Rapport.

The European Covenant on Demographic Change. <https://www.age-platform.eu/publications/covenant-demographic-change>

World Health Organization (2007). Global age-friendly cities: A guide. World Health Organization.

World Health Organization (2015). Measuring the age-friendliness of cities. A guide to using core indicators. World Health Organization.

World Health Organization (2016). Creating age-friendly environments in Europe. A tool for local policymakers and planners. World Health Organization 2016.

World Health Organization (2016.). Age-friendly cities and Communities. World Health Organization.
http://www.who.int/ageing/projects/age_friendly_cities_network/en/

BILAGOR

WHO Guide - Väsentliga förhållanden i en äldrevänlig stad.

Tabell A. Sveriges och Stockholms befolkning totalt och 65+ per stadsdel 2018, samt prognos 2028.

Tabell B. Stockholms befolkning 65+, andelen kvinnor och män uppdelat per stadsdel 2018.

Tabell C. Stockholms befolkning 65+, antal och andel personer födda utomlands per stadsdel 2018.

Tabell D. Beräkningsunderlag för enkätutskick. Antal och andel personer 65+ i Stockholms stads 14 stadsdelar samt antal skickade enkäter per åldersgrupp och stadsdel.

Tabell E. Äldrecentrums enkät 2019. Svarefrekvenser antal och andel (%) per stadsdel, kvinnor, män och ålder.

WHO Guide - Väsentliga förhållanden i en äldrevänlig stad.

Checklistan översatt av Uppsala kommun.

Fokusområde 1: Utemiljöer och byggnader (17 aspekter)

Utemiljö

1.1 Utemiljön är ren, utan störande buller och obehagliga dofter på offentliga platser.

1.2 Det finns väl underhållna grönområden som känns trygga och är lätta att nå.

1.3 Gångvägar är väl underhållna, har en slät yta och är fria från hinder.

Sittplatser i utemiljöer

1.4 Sittplatser i utemiljön (i parker, vid hållplatser, på gator och torg) finns i tillräcklig omfattning.

1.5 Sittplatserna är väl underhållna och lättillgängliga.

Trottoarer

1.6 Trottoarer är väl underhållna, halkfria, har en slät yta, är fria från hinder och gör det lätt för rullstolsburna och personer med rollatorer att ta sig fram.

Övergångsställen, gångtunnlar och gångbroar

1.7 Övergångsställen finns i tillräcklig omfattning och är säkra för personer med olika funktionsnedsättningar. De har halkfria målade markeringar, visuella och hörbara signaler och medger tillräckligt lång tid för övergång.

1.8 Gångtunnlar, gångbroar och trafiköar finns i tillräcklig omfattning för att hjälpa fotgängare att korsa starkt trafikerade vägar.

1.9 Bilförare stannar för fotgängare vid övergångsställen.

Cykelvägar

1.10 Cykelvägar är tydligt separerade från gångvägar och trottoarer.

Trygghet och säkerhet

1.11 Trygghet och säkerhet på allmänna platser främjas av bra gatubelysning.

1.12 Beredskap finns för att minska risken för konsekvenser av naturkatastrofer som till exempel översvämningar, skogsbränder och långvarig torka.

1.13 Trygghet och säkerhet på allmänna platser främjas vid behov av närvaro av socialtjänst och polis.

Byggnader med offentlig och kommersiell verksamhet

1.14 Byggnader med offentlig verksamhet (till exempel hälso- och sjukvård, bibliotek och myndigheter) har:

- tillgänglighetsanpassade entréer
- halkfria golv
- tydlig skyltning
- tillgänglighetsanpassade hissar
- räcken på trappor
- trappor som inte är alltför höga eller för branta sittplatser
- tillräckligt antal allmänna toaletter.

1.15 Byggnader med kommersiell verksamhet (till exempel affärer, caféer, biografier) har

- tillgänglighetsanpassade entréer
- halkfria golv

- tydlig skyltning
- tillgänglighetsanpassade hissar
- räcken på trappor
- trappor som inte är alltför höga eller för branta sittplatser
- tillräckligt antal allmänna toaletter.

Flerbostadshus

1.16 Flerbostadshus har

- tydlig och enkel porttelefon
- tillgänglighetsanpassade entréer
- halkfria golv
- tydlig skyltning
- tillgänglighetsanpassade hissar
- räcken på trappor
- trappor som inte är alltför höga eller för branta.

Allmänna toaletter

1.17 Allmänna toaletter är rena, väl underhållna, lättillgängliga för personer oavsett funktionsförmåga, är placerade på bekväma platser och har tydlig skyltning.

Fokusområde 2: Kollektivtrafik och vägar (32 aspekter)

Information och priser i kollektivtrafiken

2.0 Biljettpriserna i kollektivtrafiken är rimliga.

2.1 Lättillgänglig och utförlig information finns om rutter, tidtabeller och priser.

2.2 Information finns om hur bussar och tåg är tillgängliga för rörelsehindrade och personer med andra funktionsnedsättningar.

Kollektivtrafikens omfattning

2.3 Kollektivtrafiken är väl utbyggd och utan trängsel.

2.4 Kollektivtrafiken följer tidtabell.

2.5 Kollektivtrafiken går regelbundet, även på kvällar och helger.

2.6 Alla områden och viktiga resmål, till exempel sjukvård, myndigheter och affärer är tillgängliga med kollektivtrafiken.

2.7. Det finns goda tvärförbindelser.

Kollektivtrafikfordon (bussar och tåg)

2.8 Transportfordon är tillgängliga, med nigningsfunktion, låga trappsteg, och breda och höga säten.

2.9 Transportfordon är rena och väl underhållna.

2.10 Transportfordon har tydlig skyltning som anger linjenummer och resmål.

2.11 Särskilda platser för äldre tillhandahålls och respekteras av andra passagerare.

Färdtjänst

2.12 Färdtjänst är väl utbyggd för personer med funktionsnedsättning.

Förare i kollektivtrafiken

2.13 Bussförare stannar bredvid trottoarkanten vid hållplatsläget för att underlätta på- och avstigning.

2.14 Bussförare väntar på att passagerare hinner sätta sig innan de börjar köra.

Säkerhet och komfort

2.15 Kollektivtrafiken är säker, trygg och fri från brottslighet.

Hållplatser

2.16 Hållplatser är bekvämt placerade, tillgängliga, säkra, rena, väl upplysta och utmarkerade med sittplatser och väntkurer.

Stationer

2.17 Stationer är tillgängliga med rullstolsramper, rulltrappor, hissar, lämpliga plattformar och läsbar och välplacerad skyltning.

Vägar

2.18 Vägar är väl underhållna och har god belysning.

2.19 Vägar har tydlig och välplacerad skyltning.

2.20 Vägar är fria från hinder som kan skymma sikten.

2.21 Korsningar är tydligt markerade, har trafikljus och vägbelysning.

2.22 Vid behov är vägar försedda med trafiklugnande egenskaper, till exempel vägbulor eller avsmalningar vid övergångsställen.

Kompetens att framföra fordon

2.23 Repetitionskurser i bilkörning tillhandahålls och främjas. 2.24 Trafikregler och trafikflöde övervakas noga.

Parkering

2.25 Parkeringsplatser har tillräcklig bredd även för personer med nedsatt rörelseförmåga.

2.26 Parkeringsplatser finns nära byggnader och hållplatser.

2.27 Handikapparkering finns i anslutning till byggnader och hållplatser och användandet av detta övervakas.

2.28 Parkeringszoner för avlämning och upphämtning, anpassade för äldre med funktionsnedsättning, finns nära byggnader och hållplatser.

Taxi

2.29 Taxiresor finns till överkomligt pris, även för äldre personer med låga inkomster.

2.30 Taxibilarna är bekväma och tillgängliga, med plats för rullstolar och/eller rollatorer.

2.31 Taxichaufförer är artiga och hjälpsamma.

Fokusområde 3: Bostäder (18 aspekter)

Bostadsalternativ och kostnader

3.1 Flera olika bostäder och boendeanternativ finns tillgängliga för äldre personer.

3.2 Flera olika bostäder och boendeanternativ finns tillgängliga till överkomliga priser.

3.3 Lättillgänglig information finns för äldre om olika boendeanternativ.

3.4 Ekonomisk möjlighet finns att bo kvar efter renoveringar.

3.5 Goda möjligheter finns att flytta från större till mindre bostad.

Seniorbostäder och trygghetsbostäder

3.6 Seniorbostäder och trygghetsbostäder finns i tillräcklig omfattning.

3.7 Seniorbostäder och trygghetsbostäder är väl integrerade med övriga bostäder.

Trygghet och säkerhet

3.8 Boendemiljön känns trygg.

3.9 Boendemiljön är fri från brottslighet.

Service och underhåll

3.10 Livsmedelsaffärer ligger i närhet till bostäder.

3.11 Möjlighet finns till olika service- och underhållstjänster i bostaden till överkomligt pris.

3.12 Lättillgänglig information finns om möjligheter till olika service- och underhållstjänster i bostaden.

Standard

3.13 Bostadshusen är välbyggda med väl fungerande uppvärmning- och ventilationssystem.

3.14 Flerbostadshus har tillgång till hiss.

3.15 Bostäder är anpassade för personer med nedsatt rörelseförmåga, med jämna ytor, passager som är tillräckligt breda för rullstolar och lämpligt utformade.

Bostadsanpassning

3.16 Det finns möjlighet att få hjälp till bostadsanpassning.

3.17 Bostadsanpassningar kan fås till rimlig kostnad.

Underhåll i allmännyttans bostäder

3.18 Allmännyttans bostäder och gemensamhetsutrymmen är väl underhållna.

Fokusområde 4: Social delaktighet (11 aspekter)

Tillgänglighet till evenemang och aktiviteter

4.1 Arenor och platser för evenemang och aktiviteter är bekvämt lokaliserade, tillgängliga, väl belysta och lätta att nå med kollektivtrafik.

4.2 Aktiviteter och evenemang arrangeras även dagtid och på vardagar.

4.3 Möjlighet finns att delta i aktiviteter och evenemang med eller utan ledsagning.

4.4 Aktiviteter och evenemang finns till överkomliga priser utan dolda eller extra kostnader.

4.5 Lättillgänglig information finns om möjligheter att delta i olika aktiviteter och evenemang.

4.6 Ett varierat utbud av aktiviteter erbjuds för att passa äldre med olika intressen och förutsättningar att delta.

Främjande av integration i samhället

4.7 Evenemang och aktiviteter arrangeras som främjar möten mellan människor i olika åldrar och med olika intressen.

4.8 Evenemang och aktiviteter för äldre förekommer på en mängd olika platser i samhället, som fritidsgårdar, skolor, bibliotek, samlingslokaler i bostadsområden, parker och trädgårdar.

4.9 Kommunala allaktivitets- och kulturhus främjar deltagande av människor i olika åldrar och med olika intressen.

4.10 Lokala mötesplatser och aktiviteter främjar bekantskap och utbyte mellan bosatta i närområdet.

Motverka isolering

4.11 Det finns uppsökande verksamhet för att inkludera människor som riskerar social isolering.

Fokusområde 5: Respekt och social integration

(Åldersdiskriminering, 10 aspekter)

Efterfrågan på äldres tjänsteupplevelse

5.1 Äldre människor tillfrågas av offentliga, frivilliga och kommersiella aktörer kring hur tjänster kan utvecklas för att bättre möta äldre personers behov.

Offentliga bilder av åldrande

5.2 Äldre personer syns i media och skildras utan stereotyper.

5.3 Breda kommunövergripande aktiviteter och evenemang vänder sig till alla åldrar.

Kunskapsöverföring

5.4 Äldre människor får möjligheter att dela med sig av sina kunskaper, sin livshistoria och sakkunskap med andra generationer.

5.5 Äldre människor har möjlighet att vara aktivt involverade i lokala skolaktiviteter med barn och lärare.

5.6 Kunskap om åldrande och äldre personer ingår i grundskolans och gymnasieskolans läroplaner.

Inkluderande i samhället

5.7 Äldre personer uppskattas av samhället både för deras tidigare men också deras nuvarande insatser.

5.8 Äldre människor kan delta som fullvärdiga medlemmar i beslutsfattande i samhället.

Ekonomisk integration

5.9 Äldre exkluderas inte från offentliga, frivilliga eller privata tjänster och evenemang på grund av låga inkomster.

5.10 Äldre har en sådan ekonomisk situation så att de kan leva som andra. Pensionen följer kostnadsutvecklingen i samhället.

Fokusområde 6: Arbete, sysselsättning och medborgardeltagande (17 aspekter)

Volontärarbete

6.1 Det finns en mängd olika möjligheter till volontärarbete för äldre.

6.2 Det tillkommer inga kostnader vid deltagande i volontärarbete.

Arbete

6.3 Det finns en rad olika möjligheter till arbete för äldre människor.

6.4 Anställning av äldre arbetskraft främjas hos arbetsgivare.

6.5 Det finns flexibla möjligheter, med alternativ för deltidsarbete eller säsongarbete.

6.6 Det finns anställningsprogram och platsförmedlingar för äldre arbetstagare.

6.7 Personalorganisationer (till exempel fackföreningar) stöder flexibla alternativ, som deltidsarbete och frivilligt arbete, för att möjliggöra ökat deltagande av äldre arbetstagare.

6.8 Arbetsgivare och organisationer är lyhörda för behoven hos äldre arbetstagare.

Policys kring diskriminering och pensionstidpunkt

6.9 Policys och lagstiftning förhindrar diskriminering på grund av ålder.

6.10 Möjlighet finns till flexibel pensionstidpunkt.

Tillgänglighet

6.11 Arbetsplatser är anpassade för att möta behoven hos personer med rörelsehinder och annan funktionsnedsättning.

Eget företagande

6.12 Möjligheten för äldre att vara egenföretagare främjas och stöds.

Folkbildning

6.13 Goda möjligheter finns till bildning och förkovran efter pensionering.

Samhällsdeltagande

6.14 Äldre är väl representerade i beslutande och rådgivande organ.

6.15 Olika aktörer uppmuntrar och underlättar för äldre att delta i beslutande och rådgivande organ.

6.16 Äldre har möjlighet att påverka policys, program och planer som riktar sig mot äldre.

Fokusområde 7: Kommunikation och information (7 aspekter)

Samhällsinformation

7.1 Samhällsinformation finns lättillgänglig via olika informationskanaler till exempel medborgarkontor, tidningar, internet, tv och radio.

7.2 Information finns även tillgänglig för personer med syn- och/eller hörselnedsättningar.

Klartext

7.3 Skriftlig och talad kommunikation använder enkla och vanliga ord i korta och raka meningar.

Talsvarstjänster och elektronisk utrustning

7.4 Talsvarstjänster ger instruktioner långsamt och tydligt och berättar för de som ringer hur man kan få budskapet upprepat när som helst.

7.5 Elektronisk utrustning (till exempel mobiltelefoner, radioapparater, tv-apparater och bank- och biljettautomater) har funktioner som gör det möjligt för personer med funktionsnedsättningar att hantera dem, till exempel stora knappar och stora bokstäver.

Datorer och Internet

7.6 Det finns bred allmän tillgång till datorer och Internet, till ingen eller till en minimal kostnad, på offentliga platser som till exempel myndigheter och bibliotek. Möjlighet finns till personlig hjälp för användare.

7.7 Information finns tillgänglig för personer som inte har tillgång till, eller inte kan nyttja, internet, i till exempel skrift eller via telefon.

Fokusområde 8: Samhälls- och hälsovårdstjänster samt kommersiell service (19 aspekter)

Utbud av hälsovård och kommunal service

8.1 Det finns ett tillräckligt utbud av hälsovårdstjänster och kommunal service för att förebygga ohälsa samt upprätthålla och förbättra hälsa.

8.2 Vid behov finns hemtjänst som inkluderar hälsovård, personlig omvårdnad och servicetjänster.

Tillgänglighet

8.3 Det finns tydlig och lättillgänglig information om hälso- och sjukvård och socialtjänst.

8.4 Vårdcentraler och sjukhus är placerade så att de är lätta att nå.

8.5 Byggnader för hälso- och sjukvård samt kommunal service är tillgängliga för personer med rörelsehinder eller annan funktionsnedsättning.

8.6 Det finns tillgång till vård- och omsorgsboenden i närområdet.

8.7 Det är enkelt och obyråkratiskt att få tillgång till sociala tjänster.

8.8 Tillgång till hälso- och sjukvård samt social service förhindras inte av ekonomiska skäl.

Samordning och förhållningssätt

8.9 Det finns en god samordning mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst.

8.10 All personal som arbetar med äldre visar respekt, är hjälpsamma och har relevant utbildning.

Frivilligt stöd

8.11 Frivilliginsatser inom vård och omsorg riktade mot äldre uppmuntras och stöds.

8.12 Frivilliginsatser av äldre inom vård och omsorg bland äldre uppmuntras.

Gravplatser

8.13 Gravplatser är lätta att besöka.

8.14 Det finns tillräcklig tillgång till gravplatser.

Beredskapsplaner och omsorg

8.15 Beredskapsplanering tar hänsyn till äldre personers kapacitet att reagera vid nödsituationer.

Kommersiell service

8.16 Kommersiell service finns lättillgänglig i närområdet, som livsmedelsaffär och annan dagligvaruhandel.

8.17 Vid köbildning finns system för hantering av turordning och möjlighet att sitta ner under väntetiden.

8.18 Personlig assistans erbjuds äldre personer med funktionsnedsättningar, till exempel för att hitta varor i butik, packa varor med mera.

8.19 Möjlighet finns till hemsändning av varor till låg kostnad.

Tabell A. Sveriges och Stockholms befolkning totalt och 65+ per stadsdel 2018, samt prognos 2028.

Område	31 dec 2018			Prognos 2028		
	Totalt	Antal 65+	Andel 65+	Antal 65+	Andel 65+	Ökning %
Riket	10 230 185	2 036 711	19,9			
Hela staden	962 154	143 080	14,9	180 475	16,4	26
Stadsdelsområden:						
Rinkeby-Kista	50 404	5 767	11,4	7 709	12,6	34
Spånga-Tensta	39 106	4 671	11,9	5 853	12,1	25
Hässelby-Vällingby	75 904	10 718	14,1	12 656	15,3	18
Bromma	80 045	11 256	14,1	14 394	15,6	28
Kungsholmen	71 191	11 562	16,2	14 756	19,0	28
Norrmalm	71 800	11 653	16,2	14 682	19,0	26
Östermalm	76 587	15 488	20,2	18 355	20,5	19
Södermalm	130 034	23 315	17,9	28 952	21,5	24
Enskede-Årsta-Vantör	100 859	12 458	12,4	16 101	13,2	29
Skarpnäck	46 427	5 854	12,6	8 022	14,8	37
Farsta	59 219	9 263	15,6	11 190	15,3	21
Älvsjö	30 580	4 430	14,5	5 649	15,6	28
Hägersten-Liljeholmen	90 203	11 322	12,6	15 335	14,4	35
Skärholmen	37 349	5 103	13,7	6 600	14,6	29

Tabell B. Stockholms befolkning 65+, andelen kvinnor och män uppdelat per stadsdel 2018.

Område	Befolkning 65–79 år			Befolkning 80+ år		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Hela staden	57 162	50 680	107 842	22 922	12 316	35 238
(%)	11,8	10,6	11,2	4,7	2,6	3,7
Stadsdelsområden:	Kvinnor %	Män %	Totalt	Kvinnor %	Män %	Totalt
Rinkeby-Kista	9,8	8,7	9,2	3,0	1,5	2,2
Spånga-Tensta	9,3	8,9	9,1	3,6	2,1	2,8
Hässelby-Vällingby	10,6	9,9	10,2	5,0	2,8	3,9
Bromma	10,9	9,6	10,3	4,7	2,8	3,8
Kungsholmen	13,2	11,6	12,4	4,9	2,6	3,8
Norrmalm	13,4	12,2	12,8	4,1	2,6	3,4
Östermalm	16,4	14,0	15,2	6,3	3,7	5,0
Södermalm	14,9	13,4	14,1	4,8	2,7	3,8
Enskede-Årsta-Vantör	9,0	8,9	8,9	4,7	2,2	3,4
Skarpnäck	9,9	9,5	9,7	3,8	2,0	2,9
Farsta	11,3	10,1	10,7	6,5	3,4	5,0
Älvsjö	10,7	10,6	10,6	4,8	2,8	3,8
Hägersten-Liljeholmen	9,9	9,2	9,6	3,9	2,0	3,0
Skärholmen	10,3	8,9	9,6	5,1	3,0	4,0

Tabell C. Stockholms befolkning 65+, Antal och andel personer födda utomlands per stadsdel 2018.

Område	Antal och andel (%) födda utomlands 65–79 år						Antal och andel (%) födda utomlands 80+ år					
	Kvinnor %		Män %		Totalt %		Kvinnor %		Män %		Totalt %	
Hela staden	12 796	22,4	11 443	22,6	24 239	22,5	4848	21,1	2 467	20,0	7 315	20,8
Rinkeby-Kista	1 482	62,2	1 433	63,1	2 915	62,6	480	66,1	250	64,6	730	65,6
Spånga-Tensta	798	44,8	774	43,3	1 572	44,1	287	41,7	141	33,9	428	38,7
Hässelby-Vällingby	960	24,1	942	24,8	1 902	24,5	365	19,5	178	16,6	543	18,5
Bromma	705	15,8	527	13,9	1 232	15,0	300	15,6	154	14,1	454	15,0
Kungsholmen	839	17,3	557	13,9	1 396	15,8	284	15,8	165	18,3	449	16,6
Norrmalm	867	17,6	740	17,2	1 607	17,4	279	18,5	169	18,4	448	18,4
Östermalm	916	14,3	659	12,6	1 575	13,5	359	14,5	185	13,6	544	14,1
Södermalm	1 583	16,0	1 302	15,4	2 885	15,7	508	15,8	297	17,2	805	16,3
Enskede-Årsta-Vantör	1 195	26,2	1 200	26,9	2 395	26,6	551	23,3	224	20,6	775	22,5
Skarpnäck	527	22,3	515	24,1	1 042	23,2	221	24,5	91	20,0	312	23,0
Farsta	751	22,2	699	23,7	1 450	22,9	369	19,0	167	16,8	536	18,3
Älvsjö	292	17,7	292	18,2	584	17,9	120	16,1	71	16,6	191	16,3
Hägersten-Liljeholmen	963	21,2	882	21,6	1 845	21,4	382	21,5	179	19,8	561	20,9
Skärholmen	903	47,3	872	51,9	1 775	49,4	334	35,2	190	33,8	524	34,7

Tabell D. Enkätutskick. Antal och andel personer 65+ i Stockholms stads 14 stadsdelar samt antal skickade enkäter per åldersgrupp och stadsdel.

Område	Kön	Antal			Andel		Urval	
		65-79 år	80- år	65- år	65-79	80-	65-79	80-
SDO01 - Rinkeby-Kista	kvinnor	2 324	692	3 016	77%	23%	75	75
	män	2 173	378	2 551	85%	15%	75	75
SDO03 - Spånga-Tensta	kvinnor	1 761	680	2 441	72%	28%	75	75
	män	1 762	420	2 182	81%	19%	75	75
SDO04 - Hässelby-Vällingby	kvinnor	3 912	1 923	5 835	67%	33%	65	65
	män	3 716	1 062	4 778	78%	22%	65	65
SDO06 - Bromma	kvinnor	4 400	1 931	6 331	69%	31%	65	65
	män	3 678	1 044	4 722	78%	22%	65	65
SDO08 - Kungsholmen	kvinnor	4 694	1 795	6 489	72%	28%	65	65
	män	3 871	858	4 729	82%	18%	65	65
SDO09 - Normalm	kvinnor	4 795	1 476	6 271	76%	24%	65	65
	män	4 184	868	5 052	83%	17%	65	65
SDO10 - Östermalm	kvinnor	6 258	2 503	8 761	71%	29%	65	65
	män	5 152	1 324	6 476	80%	20%	65	65
SDO12 - Södermalm	kvinnor	9 649	3 149	12 798	75%	25%	65	65
	män	8 145	1 659	9 804	83%	17%	65	65
SDO14 - Enskede-Årsta-Vantör	kvinnor	4 412	2 470	6 882	64%	36%	65	65
	män	4 285	1 120	5 405	79%	21%	65	65
SDO15 - Skarpnäck	kvinnor	2 257	941	3 198	71%	29%	65	65
	män	2 026	434	2 460	82%	18%	65	65
SDO18 - Farsta	kvinnor	3 295	1 952	5 247	63%	37%	65	65
	män	2 841	1 033	3 874	73%	27%	65	65
SDO21 - Älvsjö	kvinnor	1 596	750	2 346	68%	32%	65	65
	män	1 553	413	1 966	79%	21%	65	65
SDO22 - Hägersten-Liljeholmen	kvinnor	4 331	1 817	6 148	70%	30%	65	65
	män	3 963	871	4 834	82%	18%	65	65
SDO24 - Skärholmen	kvinnor	1 868	967	2 835	66%	34%	75	75
	män	1 643	540	2 183	75%	25%	75	75
SDO99 - (Stockholm kn rest)	kvinnor	46	12	58	79%	21%	0	0
	män	158	12	170	93%	7%	0	0
Hela staden	kvinnor	55 598	23 058	78 656	71%	29%	940	940
	män	49 150	12 036	61 186	80%	20%	940	940
	Totalt	104 748	35 094	139 842	75%	25%	1 880	1 880

Källa: Stockholms stads innevånardatabas december 2017 och Sweco 2019.

Tabell E. Äldrecentrums enkät. Svarsfrekvenser antal och andel (%) per stadsdel, kvinnor, män och ålder.

Stadsdel	Brutto	Övertäckning	Netto	Svar	Svar (%)
Bromma	260	0	260	182	70,0%
K	130	0	130	93	71,5%
65-79	65	0	65	46	70,8%
80-	65	0	65	47	72,3%
M	130	0	130	89	68,5%
65-79	65	0	65	45	69,2%
80-	65	0	65	44	67,7%
Enskede-Årsta-Vantör	260	1	259	180	69,5%
K	130	0	130	90	69,2%
65-79	65	0	65	44	67,7%
80-	65	0	65	46	70,8%
M	130	1	129	90	69,8%
65-79	65	0	65	44	67,7%
80-	65	1	64	46	71,9%
Farsta	260	4	256	192	75,0%
K	130	2	128	94	73,4%
65-79	65	0	65	47	72,3%
80-	65	2	63	47	74,6%
M	130	2	128	98	76,6%
65-79	65	1	64	48	75,0%
80-	65	1	64	50	78,1%
Hägersten-Liljeholmen	260	2	258	173	67,1%
K	130	1	129	84	65,1%
65-79	65	0	65	49	75,4%
80-	65	1	64	35	54,7%
M	130	1	129	89	69,0%
65-79	65	0	65	39	60,0%
80-	65	1	64	50	78,1%
Hässelby-Vällingby	260	2	258	179	69,4%
K	130	0	130	87	66,9%
65-79	65	0	65	45	69,2%
80-	65	0	65	42	64,6%
M	130	2	128	92	71,9%
65-79	65	0	65	45	69,2%
80-	65	2	63	47	74,6%
Kungsholmen	260	2	258	177	68,6%
K	130	1	129	95	73,6%

65-79	65	0	65	49	75,4%
80-	65	1	64	46	71,9%
M	130	1	129	82	63,6%
65-79	65	1	64	42	65,6%
80-	65	0	65	40	61,5%
Norrmalm	260	2	258	175	67,8%
K	130	0	130	93	71,5%
65-79	65	0	65	48	73,8%
80-	65	0	65	45	69,2%
M	130	2	128	82	64,1%
65-79	65	0	65	37	56,9%
80-	65	2	63	45	71,4%
Rinkeby-Kista	300	2	298	159	53,4%
K	150	1	149	80	53,7%
65-79	75	0	75	45	60,0%
80-	75	1	74	35	47,3%
M	150	1	149	79	53,0%
65-79	75	1	74	35	47,3%
80-	75	0	75	44	58,7%
Skarpnäck	260	4	256	172	67,2%
K	130	3	127	90	70,9%
65-79	65	1	64	49	76,6%
80-	65	2	63	41	65,1%
M	130	1	129	82	63,6%
65-79	65	0	65	43	66,2%
80-	65	1	64	39	60,9%
Skärholmen	300	4	296	175	59,1%
K	150	3	147	90	61,2%
65-79	75	0	75	43	57,3%
80-	75	3	72	47	65,3%
M	150	1	149	85	57,0%
65-79	75	1	74	35	47,3%
80-	75	0	75	50	66,7%
Spånga-Tensta	300	2	298	182	61,1%
K	150	0	150	94	62,7%
65-79	75	0	75	49	65,3%
80-	75	0	75	45	60,0%
M	150	2	148	88	59,5%
65-79	75	0	75	41	54,7%
80-	75	2	73	47	64,4%

Södermalm	260	2	258	179	69,4%
K	130	1	129	91	70,5%
65-79	65	1	64	48	75,0%
80-	65	0	65	43	66,2%
M	130	1	129	88	68,2%
65-79	65	0	65	39	60,0%
80-	65	1	64	49	76,6%
Älvsjö	260	3	257	187	72,8%
K	130	2	128	91	71,1%
65-79	65	0	65	50	76,9%
80-	65	2	63	41	65,1%
M	130	1	129	96	74,4%
65-79	65	0	65	48	73,8%
80-	65	1	64	48	75,0%
Östermalm	260	1	259	166	64,1%
K	130	1	129	81	62,8%
65-79	65	1	64	42	65,6%
80-	65	0	65	39	60,0%
M	130	0	130	85	65,4%
65-79	65	0	65	41	63,1%
80-	65	0	65	44	67,7%
Totalsumma	3760	31	3729	2478	66,5%

År 2007 lanserade Världshälsoorganisationen (WHO) en guide för ett globalt utvecklingsarbete kallat Age-friendly cities and communities – Äldrevänlig stad. Stockholms stad har sedan 2016 ingått i ett nätverk av europeiska städer som anammat WHO:s idéer.

Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum har på uppdrag av Stockholms stad gjort en baslinjeundersökning kring stadens äldrevänlighet. Undersökningen baseras dels på enkäter till ett urval personer över 65 år i Stockholms stads 14 stadsdelar, dels på data från intervjuer och enkäter till representanter för föreningar och intresseorganisationer och till äldre på ”gator och torg”.

Resultaten pekar på att majoriteten äldre är nöjda med staden och med sin stadsdel, men samtidigt finns det skillnader i hur olika stadsdelar upplevs av invånarna när det gäller exempelvis frågor om trygghet, tillgång till social omsorg och hälsovård.

Utifrån rapportens resultat ges förslag på indikatorer som Stockholms stad kan använda för att följa upp det fortsatta arbetet med att skapa en äldrevänlig stad.

